

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «**THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC
COOPERATION**»

THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF
CARDINAL STEFAN WYSHINSKY IN WARSAW

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2019**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 04.11 – 15.11.2019) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. — Варшава, 2019. — 157 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:
ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна
ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна
GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща
РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія
ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією — Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

© Інститут Міжнародної Академічної і Наукової Співпраці, 2019
© Фундація АДД, 2019

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	7
Берегова О. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	8
Борисенко А. О., Трунова І. С.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ.....	11
Брич В. В., Білак-Лук'янчук В. Й.	
ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	14
Вергелес К. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ.....	18
Верес К. О., Музичка Є. О.	
ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧИННОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	23
Висоцька О. Є.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРАВОВИЙ, ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ	27
Гармаш Л. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ФАХОВОМУ ЖУРНАЛІ: «НАУКОВІ ЗАПИСКИ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО»...	30
Главчева Д. М., Главчев М. І.	
МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	34
Дворянин П. Я.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	36

Ємонакова О. О.	
СПИСУВАННЯ – ЯК ОДИН ІЗ ПРОЯВИВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ.....	40
Загоруйко Ю. В.	
ЯКІСНА ОСВІТА ЧИ «АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО»?	42
Кардаш Н. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРИЧИНИ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАГІАТУ	48
Качайло К. А.	
АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ ФІЛОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ГІПЕРПРОСТОРІ	51
Ковальчук І. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ.....	56
Ковіня М. М.	
ЩО ТАКЕ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»?	60
Колос К. Р.	
ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ СПЕЦ-КУРСУ «ВІДКРИТІ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» У КОНС ЗППО.....	63
Костельна М. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВАХ ПЕРЕХІДНОГО ТИПУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД.....	66
Кравцов С. С.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	70
Куриленко Н. В., Єрмакова-Черченко Н. О., Коробова І. В.	
ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	73
Ляпіна О. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	78

Лясковська С. Є.	
ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	81
Костенко Д. В., Малєєв Д. В.	
ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПАРАМЕТРАМИ МОРАЛЬНО- ПРАВОВОЇ НАДІЙНОСТІ І ТОЛЕРАНТНІСТЮ ДО АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ ПЕДАГОГІВ	83
Мішеніна Т. М.	
АВТОРСЬКА ОРИГІНАЛЬНІСТЬ ПРОДУКОВАНОГО АКАДЕМІЧНОГО ТЕКСТУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	87
Назаренко Н. А.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРИНЦИПИ НАУКОВОЇ СУМЛІННОСТІ	91
Никитченко О. Е.	
АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ТА ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	95
Павлюк О. М.	
АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО ПОВ'ЯЗАНИХ З ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ.....	101
Палвашова Г. І.	
АТМОСФЕРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	105
Піп'як М. І.	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	109
Прокопчук І. Ю.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, СУТНІСТЬ ПЛАГІАТУ ТА БОРОТЬБА З НИМ В НЛТУ УКРАЇНИ	113
Ребуха Л. З.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УКРАЇНІ	117

Рубанка А. І.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	122
Рубанка М. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО І НАУКОВОГО ПРОСТОРУ.....	126
Сабадош М. В.	
ПОШИРЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	130
Сальникова Т. В.	
ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ.....	133
Смаглюк А. А.	
ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ ЧИ ЯК ПІДВИЩИТИ ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДОТРИМАННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	137
Табаченко О. С., Єрмак О. С., Наріжна А. В., Боровик К. М., Шапаренко О. В.	
ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ВЕКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	141
Тарасенко О. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	146
Токар Г. М.	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	149
Харенко О. В.	
АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ СТУДЕНТІВ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКІ РЕАЛІЇ	153
ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ	157

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща — Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Берегова О. М.,
канд. техн. наук, доцент кафедри біоінженерії і води
Одеської національної академії харчових технологій*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодні поняття і принципи академічної доброчесності досить широко впроваджуються в наукове життя вищих навчальних закладів України. Першочерговим завданням для системи вищої освіти є підвищення якості підготовки спеціалістів. Випускники ВНЗ повинні володіти великою кількістю професійних і загальнокультурних компетенцій. І важливу роль у вихованні таких спеціалістів відіграє таке поняття, як «академічна доброчесність».

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як сукупність п'яти фундаментальних принципів: чесність, довіра, справедливість, повага і відповідальність [1].

Стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Одним із порушень академічної доброчесності вважається академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Плагіат може проявлятися в різних формах – це цитування джерела без використання лапок, або без зазначення джерела; перефразування джерела без зазначення джерела; використання ідей без посилання на автора; надання

реферату, курсової дипломної роботи, взятої із Інтернету, надання письмової роботи, написаної іншим студентом, тощо.

Також порушенням академічної доброчесності є обман – списування робіт у інших студентів; повторне надання, здача вже оціненої роботи; усвідомлена допомога іншим студентам: дозвіл списувати їм зі своєї роботи, підказки, використання шпаргалок, підручників; використання при написанні контрольних робіт мобільних телефонів з доступом до Інтернету.

На жаль, про такі поняття, як «академічна доброчесність» і, зокрема «плагіат», знають не всі студенти. Деякі з них цілеспрямовано видають чужу працю за свою, не розуміючи, що порушують авторські права. Інші роблять це неспівомовно. Адже не знають, як правильно оформити роботу. Опитування студентів українських ВНЗ виявило, що багато студентів вважають нормальним використання Інтернету для написання (запозичення) рефератів, есе; підготовку і використання шпаргалок на контрольних і екзаменах та списування з власних конспектів. Найменш толерантними виявилися студенти до покупки готових курсових або дипломних робіт і хабарництва. Тільки 7 % і 4 % вважають це цілком допустимим [3].

Для впровадження до Одеської національної академії харчових технологій принципів академічної доброчесності вважаю за необхідне проводити наступні заходи:

- необхідно створювати Правила і норми академічної доброчесності – зрозумілі і доступні для всіх учасників освітнього процесу;
- доцільним є внесення в освітні програми дисципліни (або як розділ дисципліни) «Академічна доброчесність»;
- проведення на постійній основі інформаційних занять, тренінгів та дискусій з питань академічної доброчесності [4];
- зберігати наукові традиції академії, популяризувати інформацію про видатних вчених – засновників наукових шкіл академії.

Пояснення принципів академічної доброчесності підвищує якість навчання, науки і престиж ВНЗ.

Прояви порушень академічної доброчесності (списування, плагіат, хабарництво) не повинні бути визначальними для всієї системи освіти, оскільки вони руйнують її, що перетворюють навчальний процес на імітацію. Нечесність і непорядність в освіті негативно впливає як на все суспільство, так і на кожного окремого індивіда, оскільки створює систему в якій неможливо добитися успіху чесним шляхом, а таке суспільство не може бути успішними в довгостроковій перспективі. Адже академічна доброчесність є запорукою довіри до освіти і науки, основною ознакою якісної освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ: Таксон, 2016. – 234 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Почему студенты списывают [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/EDUCATION/pochemu-studenty-spisyvayut-321507_.html.

4. Сербін О. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/fahivciu/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC_%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80.pdf.

*Борисенко А. О.,
канд. техн. наук, доцент кафедри автомобільної електроніки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

*Трунова І. С.,
канд. техн. наук, доцент кафедри автомобільної електроніки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Перед сучасним науковим та освітнім середовищем України гостро як ніколи постає питання плагіату, на ряду із цим особливого значення набуває поняття академічної доброчесності. Дотримання науково-освітньою спільнотою принципів та визначених законом правил академічної доброчесності, основними якостями яких є повага, відповідальність, чесність, довіра, справедливість та мужність повинно стати головною та першорядною задачею у всіх навчальних закладах та в науковому середовищі України [1].

Проблема плагіату, не є новою. Запозичення чужих текстів відомо ще з античних часів, ставлення до нього в різні часи і в різних сферах інтелектуальної діяльності змінювалося. Наприклад, у грецькій класиці особистостям автора не надавалося особливого значення і тому поняття плагіату в його сучасному розумінні не існувало. Поняття плагіату як літературного злочинства з'являється в XVII ст. і означає умисне привласнення авторства роботи або її фрагментів. У цьому значенні поняття плагіату є найбільш точним та використовується і в даний час [2].

З початку XXI ст. в Німеччині, США, Японії розгорнулася кампанія з боротьби з плагіатом у дисертаціях, монографіях та дипломних роботах. Це частково пов'язано з тим, що з поширенням Інтернету плагіат в текстах, що претендують на наукову новизну, набув великого масштабу. В Україні, останнім часом, питання наукової етики також загострилися. Освітнє та наукове середовище України занепокоєно станом академічної нечесності, вищі навчальні

заклади (ВНЗ) піклуються про свою репутацію та вживають відповідних заходів, щодо боротьби з плагіатом.

У 2005 р. розробляється проект «Антиплагіат», на який покладається функція розпізнавання недобросовісно запозичених фрагментів в наукових текстах, в 2007 р. «Антиплагіат» рекомендовано для широкого використання у ВНЗ і прийнято у Вищій атестаційній комісії України як програми для виявлення плагіату в дисертаційних роботах. У 2013 р. Міністерство науки і освіти України оголошує про створення відкритого архіву наукових робіт, щоб кожен бажаючий міг зайнятися виявленням плагіату.

Головною метою ВНЗ у всьому світі є розвиток та виховання інтелектуального, культурного, відповідального та гідного суспільства для забезпечення успішного розвитку країни.

Серед проблем сучасної системи освіти України можна відзначити зниження якості навчання, несамотійність виконання робіт, різні прояви нечесності в навчальній діяльності. Близько 80 % з опитаних студентів стикаються з плагіатом під час навчання: тобто копіюють наукові результати, використовують фрагменти чужих статей, книг, творів без посилання на джерело та скачують готові реферати та курсові роботи з сайтів. І тільки 15 % з опитаних студентів вважають, що це неприпустимо і без цього можна обійтись, докладаючи особистих зусиль.

Розвиток інформаційних технологій та розширення інформаційного простору дозволяє сучасним студентам копіювати матеріали з Інтернету з мінімальним редагуванням. Звичка присвоювати чужі думки в навчанні серед опитаного студентства не вважається аморальною.

Спираючись на приведені данні можна зробити не дуже оптимістичний висновок – академічна нечесність набуває системного рівня, що деформує розвиток гідного суспільства в цілому.

Одним з головних недоліків сучасної освіти в Україні є те що в ВНЗ не навчають студентів як діяти у професійних ситуаціях і навчанні із позицій

академічної доброчесності та професійної етики, як їм правильно формулювати свою думку, працювати з науковими джерелами, коректно посилатися на джерела інформації, у разі використання запозичених ідей та тверджень, тощо. Майже ніхто з опитуваного студентства взагалі не чув такого терміну – «Академічна доброчесність».

Звідси випливає висновок про те, що необхідно у ВНЗ з першого курсу, а краще навіть у загально освітніх закладах, вводити відповідні навчальні дисципліни, на яких будуть докладно розглянуті основи академічної доброчесності – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання [3]. Основною метою таких дисциплін повинно бути навчання відповідального підходу до освітньої та наукової діяльності, уникання плагіату, коректному ставленню до роботи з джерелами, методам планування та проведення наукових досліджень, і повазі до освіти в цілому.

Необхідно формувати і поширювати ще у школярів професійну етику і правила академічної доброчесності – це стане одним з найефективніших способів боротьби з плагіатом в освітньому та науковому середовищі України

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики» / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 9 – 11.
2. Савочкина Т. С., Нератова И. В. Студенческий плагиат в высшем образовании : Вестник тверского государственного университета. серия: педагогика и психологии. Выпуск 2. Тверь, 2013. С. 90-104.
3. Стаття 42. Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html> (дата звернення: 4.11.2019).

Брич В. В.,
канд. мед. наук, доцент кафедри наук про здоров'я
державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Білак-Лук'янчук В. Й.,
канд. мед. наук, доцент кафедри наук про здоров'я
державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі, враховуючи досягнення технічного прогресу та використання інтернету, дедалі більше можна спостерігати явища порушення академічної доброчесності. Чесність в академічному середовищі є частиною цінностей, встановлення та утримання яких обов'язкове для забезпечення якісної освіти та входження до єдиного Європейського освітнього простору [1]. Вкрай важливо усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні [2].

З метою дотримання академічної доброчесності, Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII чітко визначено, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [3].

Слід зазначити, що вимоги академічної доброчесності стосуються не тільки педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, а і здобувачів освіти.

У пункті 3 статті 42 вище вказаного документу вказано, що дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійне виконання

навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. З усіх, зазначених Законом, порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання) найбільш притаманним для здобувачів освіти є списування.

Вище вказаним Законом визначено, що списування – це виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання. Вказаний вид порушення академічної доброчесності спостерігається під час поточного контролю знань студентів, їх самостійної індивідуальної роботи, контрольного модульного оцінювання і навіть при семестровому оцінюванні у вигляді заліку чи іспиту.

Поточний контроль знань студентів передбачає усне опитування, тестовий контроль та перевірку практичних навичок. Саме виконання тестів найчастіше спонукає студентів використовувати списування шляхом залучення зовнішніх джерел інформації, здебільшого індивідуальних смартфонів з доступом до мережі Інтернет. Якщо раніше студенти користувались паперовими підручниками, посібниками та методичними розробками з тої чи іншої дисципліни, то тепер переважно в хід ідуть електронні версії вказаних навчальних матеріалів, а також завантажені на електронних платформах закладів освіти лекції, збірники тестів та завдань з готовими відповідями. Але проблемою є те, що іноді студенти всі матеріали бачать вперше на занятті. До порушення академічної доброчесності у вигляді списування на заняттях спонукає низький рівень зацікавленості здобувачів освіти у дисциплінах, що вивчаються. Тобто, списування може бути індикатором

незацікавленості студента у вивченні навчальної дисципліни (студенти не бачать потреби у відповідних компетентностях, викладач некомпетентний чи не здатний зацікавити студентів тощо) [4]. Викладачі ж, у свою чергу, через зайнятість, недостатнє технічне забезпечення та низьку фінансову мотивацію також не мають можливості використовувати сучасні інтерактивні методики навчання. Тому часто процес навчання характеризується традиційною подачею інформації у вигляді лекцій та контролем знань шляхом усного чи письмового опитування, що і веде до низького рівня зацікавленості студентів.

Під час здійснення індивідуальної самостійної роботи, яка передбачає написання рефератів чи окремих проектів, студенти долучаються до інших видів порушення академічної доброчесності. При виконанні індивідуальних проектів може використовуватися списування, а от при підготовці рефератів вже спостерігається академічний плагіат, оскільки частіше всього здобувачі освіти не можуть правильно сформулювати текст з відповідними посиланнями на джерела інформації.

Контрольне модульне оцінювання передбачає написання тільки тестового контролю за всіма темами або ж і написання теоретичних питань. І якщо тестовий контроль можна ще видозмінити і спонукати як до репродуктивної, так і до продуктивної роботи, то написання теоретичних питань частіше всього веде до простого списування. Одним з виходів з вказаної ситуації може бути формулювання теоретичних питань зі спонуканням до продуктивної діяльності студентів шляхом побудови питань за типом «Як ви вважаєте....», «Чому, на вашу думку,?» та інших. Це дозволить визначити рівень інформованості та розуміння навчальної дисципліни здобувачів освіти.

Хочеться зазначити, що відповідальність за порушення академічної доброчесності студентами під час навчального процесу лежить не тільки на здобувачах освіти, а й на викладачах, які забезпечують процес їх навчання, та керівництві закладів освіти.

Щоб забезпечити дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти на рівні всього закладу освіти та його окремих структурних підрозділів, слід розробляти ефективні заходи не тільки контролю, а й мотивації студентів до отримання знань, викладачів – до впровадження інноваційних інтерактивних методів навчання та оцінювання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Полякова Г. А., Лола Ю. Ю., Почуєва О.О. Упровадження, моніторинг та оцінка академічної доброчесності в закладах вищої освіти. *Теорія і методика управління освітою*. 2019. Вип. 13. Т2. С.149-155. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/13/part_2/34.pdf.

2. Малогулко Ю.В. Затхей М.В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (НТКП ВНТУ–2018) [Електронне мережне наукове видання]: збірник доповідей. Вінниця: ВНТУ, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hcvt/all-hcvt-2018/paper/view/3857>.

3. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.

4. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

*Вергелес К. М.,
д-р. філос. наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Наукова діяльність в сучасній Україні постала перед цілим рядом викликів, які зумовлені не лише об'єктивними, а й суб'єктивними чинниками, зокрема, окремими науковцями, що порушують головний її закон – принцип доброчесності у науковій сфері. Швидкі процеси глобалізаційних трансформацій сучасності, призводять не лише до порушень принципів всебічності, глибини та об'єктивності дослідження, але й до втрати академічної доброчесності та змушують доброчесних науковців захищатись, відстоюючи свої ідеї, а інколи і цілі наукові теорії. Ця проблема виникає не на пустому місці, оскільки завжди існували ті хто творить та ті, що використовують.

На захист прав, честі та гідності академічно доброчесних авторів, стала і Українська держава прийнявши Закон України «Про освіту» з поправками (2017).

Закон України «Про освіту» (2017) твердить, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Так зокрема **стаття 6.** Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності містить в собі такі положення: людиноцентризм; верховенство права; забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами; забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування; науковий характер освіти, її

різноманітність, цілісність і наступність; прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти; інтеграція з ринком праці; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; академічна доброчесність, академічна свобода; фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом; гуманізм, демократизм, єдність навчання, виховання та розвитку; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення, формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування громадянської культури та культури демократії, формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; невтручання політичних партій та релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом); різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань; державно-громадське управління, державно-громадське та державно-приватне партнерство; сприяння навчанню впродовж життя; інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір; нетерпимість до проявів корупції та хабарництва, доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.

Щодо проблеми академічної доброчесності в **Законі України «Про освіту» (2017)** виділена окрема **Стаття 42. Академічна доброчесність**, яка тлумачить це поняття так: 1. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

2. Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

4. Порухенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат;
- самоплагіат;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- списування;
- обман;
- хабарництво;
- необ'єктивне оцінювання.

5. За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

6. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

7. Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

8. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів.

Кожна особа, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права:

- ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;
- особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;
- знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності;
- оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Дотримання та виконання вище зазначених вимог закону сприятиме, на нашу думку, зростанню якості та ефективності науково-дослідної, навчальної і освітньої діяльності сучасних українських вчених та педагогів, а наукова доброчесність – запорукою високої моральності самих вчених та об'єктивності результатів їх діяльності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – Київ: Таксон, 2016. – 234 с.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

*Верес К. О.,
канд. географ. наук, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу
Національний університет харчових технологій
Музичка Є. О.
канд. екон. наук, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу
Національний університет харчових технологій*

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧИННОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Дотримання академічної доброчесності залишається викликом як для української, так і для світових систем вищої освіти.

У Законі України «Про освіту» (прийняття від 05.09.2017; набрання чинності 28.09.2017) Стаття 42 присвячена академічній доброчесності:

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час

навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Сьогодні в Україні створено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке повинно забезпечити легітимізацію методик та методів виявлення плагіату, створення та реєстрацію офіційних суб'єктів, що легально надаватимуть послуги щодо перевірки академічних текстів на плагіат, а також подальше створення бази офіційних сертифікованих та ліцензованих комп'ютерних програм з виявлення академічного плагіату в Україні.

На практиці існують різні сервіси для перевірки наукових робіт на плагіат. Деякі з них наведено в таблиці 1 [3]:

Таблиця 1.

Онлайн сервіси перевірки на плагіат

№	назва	характеристика	недоліки
1.	ANTIPLAGIAT	ідея сервісу полягала спочатку в перевірці на плагіат курсових та дипломних робіт. Сервісом можна користуватися для будь-якої початкової перевірки на унікальність	дуже слабенький при перевірці звичайних текстів
2.	CONTENT-WATCH	під час перевірки на унікальність використовує власний алгоритм пошуку в інтернет. Сайти можуть містити повні або часткові копії заданого тексту	існує відмінна можливість ігнорувати певний сайт. Обмеження – довжина тексту 3000 символів
3.	TEXT.RU	здійснює перевірку на онлайн плагіат за алгоритмом: захищає від неякісного рерайту зі зміною кожного п'ятого чи четвертого слова (в текстах, написаних так само, буде виявлений високий відсоток збігів з першоджерелом);	Працює більше з російськими сайтами

		виявляє просте переставляння слів і фраз місцями	
4.	UNPLAG	виконує швидку перевірку по інтернет, а також по базах наукових робіт університетів чи репозитаріїв. Працює з форматами DOC, DOCX, PDF, ODT, RTF, HTML, з необмеженою кількістю користувачів одночасно	
5.	StrikePlagiarism.com	у системи простий і зручний для користування інтерфейс. Документи можна завантажувати в форматах DOC, ODT, TXT, PDF, відсутні обмеження на обсяг документу	

Національний університет харчових технологій виступає «ЗА» дотримання принципів академічної доброчесності і підвищення якості освіти. Саме тому з 2019 року запроваджено обов'язкове використання сервісу з перевірки робіт здобувачів вищої освіти на плагіат.

Зваживши на всі переваги та недоліки сервісів, розглянутих вище, ректорат НУХТ прийняв рішення про використання сервісу з перевірки робіт на плагіат Unicheck.

Сервіс Unicheck створений українськими розробниками у 2014 році. На сьогодні використовується у більше ніж у 45 вітчизняних вишах та в таких країнах як США, Іспанія, Бельгія тощо.

Зручність використання сервісу Unicheck полягає в тому, що для роботи достатньо підключення до Інтернет мережі; одночасно працювати у сервісі може будь-яка кількість викладачів; зручність в користуванні обумовлена грамотно розробленим інтерфейсом; швидко перевіряє роботи на ознаки плагіату різними способами, порівнюючи їх з Інтернет джерелами в реальному часі та усіма роботами, що вже завантажили у свої акаунти викладачі, між собою та власній базі робіт навчального закладу; генерує інформативний звіт про перевірку текстів у різних форматах; знаходить текстові збіги у роботах, що написані українською,

англійською, німецькою, іспанською та іншими мовами; виділяє усі текстові збіги кольором та надає список посилань на оригінальні джерела, які можна переглянути за допомогою системи в зручному інтерфейсі; дає можливість самостійно регулювати параметри пошуку плагіату; знаходить та дає можливість вилучати правильно процитовані речення та список використаної літератури; можливість дистанційної роботи із студентами; надає можливість формувати базу робіт як у системі так і є можливість підключення сервісу до внутрішньої бази університету [2].

Саме за допомогою функції щодо формування власної бази університетських робіт в Національному університеті харчових технологій і відбувається перевірка робіт на плагіат.

Починаючи з 2016 року проводилась активна робота по збору та обробці дипломних, в т.ч. бакалаврських робіт в університеті. І в 2019 році вдало стартувала дана ініціатива на практиці.

Так, за результатами літньої сесії (бакалаврат) на кафедрі туристичного та готельного бізнесу середній рівень унікальності робіт становив 86 % (з допустимих 75 %); зимова сесія (магістри) – 85 % унікальності.

Це говорить про відповідальний підхід та академічну доброчесності зі сторони здобувачів вищої освіти та їх наукових керівників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України про освіту [№ 2145-VIII від 5 верес. 2017 р.] / Верховна Рада України. – Київ : Парламентське вид-во, 2017. – 128 с.

2. Unichек. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.chnu.edu.ua/?page=/ua/02infres/02cat_int_res/unplag.

3. Безкоштовні програми перевірки тексту на плагіат . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ldufk.edu.ua/files/Biblioteka/Vykladacham/bezkoshtovni%20PROGRAMI%20PEREVIRKI%20TEKSTU%20NA%20PLAGIAT.pdf>.

*Висоцька О. Є.,
д-р. філос. наук, завідувач кафедри філософії
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРАВОВИЙ, ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Згідно статті № 42 Закону України «Про вищу освіту» «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. При цьому розкриваються умови дотримання академічної доброчесності, серед яких як коректне посилання на автора чи джерела інформації, так і надання власної достовірної інформації щодо навчальної чи наукової діяльності.

В понятті академічної доброчесності містяться різні важливі характеристики сучасного науковця. Однак реально дотримуватися принципів академічної доброчесності з кожним роком стає все складніше і пов'язане це із стрімким розвитком цифрових технологій, які дають змогу користуватися великою кількістю інформаційних джерел. Як наслідок, для недоброчесних студентів чи науковців відкриваються великі можливості для здійснення академічного плагіату.

У питанні попередження плагіату можна виділити кілька аспектів: правовий, технологічний та морально-етичний. У правовому сенсі в українському законодавстві все ще існує багато прогалин щодо покарання недоброчесних громадян. Прикладів законодавчих ініціатив у сфері, наприклад, виявлення плагіату у численних захищених дисертаціях та надання відповідних санкцій у вигляді штрафів чи скасуванні вчених знань все ще надзвичайно мало. Тому це стає підставою продовжувати ширити неякісний псевдонауковий продукт, порушувати авторські права у різних сферах. Контроль за дотриманням академічної доброчесності не знаходить підтримку у вищих «ешелонах»

української науки, оскільки багато керівних посад займають люди, які отримали свої наукові ступені недоброчесним шляхом.

Лише повсюдне запровадження законів про академічну доброчесність та встановлення чітких критеріїв покарання правопорушників може наблизити українське суспільство до правового. Велике значення має технологічна складова виявлення плагіату. Більшість існуючих програм все ще не спроможні виявити фальсифікації, а найкращі з них коштують великі суми, тому їх придбати не спроможні не всі університети, не говорячи про приватних осіб. В результаті виникає парадоксальна ситуація, коли технологічний спосіб контролю за дотриманням академічної доброчесності залишається у полі діяльності великих організацій, що призводить до фактичної монополізації «права на істину» певних фінансових груп. Купівля «правильних» документів перевірки наукових робіт на плагіат також містить корупційні ризики.

У такому випадку за науковою спільнотою базовою залишається морально-етична складова реалізації принципів академічної доброчесності. Прийняття відповідного кодексу доброчесності має стати умовою діяльності кожного, хто пов'язує себе із науковою діяльністю. При цьому подібний крок має стати як внутрішнім переконанням окремої людини, так і умовою функціонування всього наукового співтовариства. Для цього необхідно поширювати та поглиблювати комунікації між вченими. Сьогодні це є серйозною проблемою. Більшість наукових конференцій, де це мало відбуватися, перетворилися у формальні зібрання, де така комунікація не відбувається повною мірою. Професійні спілки та співтовариства у більшості професій також не виконують комунікаційних функцій. Зараз назріла необхідність побудови розгалужених зв'язків для активізації наукової діяльності. Єдина сфера, де все це більш-менш можливо – віртуальні співтовариства, об'єднання за інтересами чи із суспільно значущих питань. Однак крім віртуальної комунікації, на наш погляд, українським вченим не вистачає реальної взаємодії з метою, наприклад, побудови чи розвитку

наукових шкіл, спільної реалізації наукових проектів тощо. Поки що можна спостерігати окремі випадки подібної активності з ініціативи невеликої кількості ентузіастів.

У Дніпрі проводиться певна робота у напрямку створення активної комунікації між вченими. Зокрема, у нас діють різні філософські школи, «філософські кафе» як для студентства, так і науковців, є «літня» та «зимова філософська школа», що проводиться науковцями кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, а також кафедри філософії і педагогіки Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». На волонтерських засадах проводяться лекції із вивчення окремих філософських питань англійською мовою, здійснюється презентація наукових монографій. Кафедрою філософії Дніпровської академії неперервної освіти також щорічно проводиться кілька конференцій, семінарів та «круглих столів» із філософсько-освітньої тематики, питань духовності, морально-етичних питань, які, зокрема, стосуються й питань академічної доброчесності. Однак говорити про системність заходів попередження наукового плагіату, сформованості принципів академічної доброчесності серед освітян та науковців нашого регіону поки що зарано.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

*Гармаш Л. В.,
д-р філол. наук, доцент,
професор кафедри світової літератури
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ФАХОВОМУ ЖУРНАЛІ:
«НАУКОВІ ЗАПИСКИ ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО»**

Стрімкий розвиток інформаційних технологій значною мірою спрощує доступ до різноманітних інформаційних джерел, дозволяючи вченим оприлюднювати перед широким загалом результати своєї інтелектуальної праці, що сприяє їхньому використанню й поширенню. Водночас у сучасному науковому середовищі існує негативна тенденція, яка полягає у тому, що деякі вчені дозволяють собі запозичувати, привласнювати і використовувати чужі ідеї, винаходи, відкриття, тобто займатися плагіатом. Хоча існує багато визначень цього поняття, але в них, по суті, мається на увазі одне й те саме. Згідно з частиною 4 статті 42 Закону України «Про освіту» під плагіатом розуміється «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [4].

В епоху постмодернізму, коли будь-який текст розуміється як «продукт вбирання і трансформації якогось іншого тексту» [2], тобто інтертекст, кордони між «своїм» і «чужим» текстом виявилися розмитими. Не дивно тому, що проблема плагіату тільки загострилася, і «сьогодні він сприймається як етичне і естетичне правопорушення, яке може навіть розглядатися в судовому порядку» [1]. Не оминула ця проблема й фахові українські видання. Кожне з них намагається, на свій кшталт, дотримуватися академічної доброчесності, не допускаючи видання текстів, які містять ті чи інші види плагіату.

Фаховий філологічний журнал «Наукові записки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Літературознавство» прагне відповідати міжнародним стандартам етики в сфері оприлюднення результатів наукових досліджень. Для досягнення відповідності публікацій міжнародним нормам академічної етики редакційна політика журналу керується: Законом України «Про освіту» від 2017 р. у поточній редакції; Code of conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors – Committee on Publication Ethics [8]; Publishing Ethics, Publishing Ethics Resource Kit – Elsevier [10]; Будапештською Декларацією відкритого доступу до рецензованих наукових видань та наукових досліджень – Budapest Open Access Initiative (BOAI) [7]; Берлінською Декларацією про відкритий доступ до наукових і гуманітарних знань – Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [6]; Рекомендаціями SAIUP – Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні [11].

Усі матеріали, що надходять до редакції, проходять ретельний відбір і підлягають подвійному сліпому рецензуванню (double-blind peer review).

Автори статей зобов'язані, відповідно до існуючих публікаційних принципів Elsevier, «Кодексу поведінки та рекомендацій з передових практик» для редакторів журналів та «Міжнародних стандартів для авторів»: забезпечувати оригінальність, новизну, достовірність результатів дослідження [5]. Необхідно вказувати всі запозичені матеріали (першоджерела), оформлюючи відповідні посилання на їхніх авторів. Рекомендовано не допускати надмірного запозичення. Заборонено використовувати будь-які форми плагіату та автоплагіату.

Редакційна колегія журналу керується відповідними положеннями, у яких розроблено систему засобів, спрямованих на запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових роботах. Перед поданням «Наукових записок» на розгляд ученої ради університету редакційна колегія перевіряє прийняті до

опублікування статті на відсутність академічного плагіату. Авторам рекомендовано перед тим, як надіслати матеріал до редакції журналу, самостійно здійснити перевірку тексту на плагіат, надсилавши його на поштову скриньку antiplagiat@hnpu.edu.ua, посилання на яку розміщено на офіційному сайті ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Ця послуга є платною як для співробітників та студентів виші, так і для сторонніх осіб, які бажають перевірити будь-який текст на плагіат. Журнал відхиляє будь-які матеріали, у яких не дотримано вимог щодо недопущення плагіату.

Усі названі вище вимоги опубліковані на сайті журналу, автори мають ознайомитися та погодитися з ними під час подання наукової роботи [3]. Але вищенаведені заходи не забезпечують стовідсотковий захист від плагіату. Як відомо, комп'ютерні програми можуть легко встановити неналежне запозичення у разі, якщо фрагмент тексту скопійований дослівно або внесені у чужий текст правки незначні. Але якщо текст переформульовано або перекладено іншою мовою, тоді лише рецензент, що є спеціалістом з питань, висвітлених у поданій до розгляду роботі, може встановити джерело запозичення, при умові, що він знайомий з оригінальним текстом і досить добре його пам'ятає. Інколи це неможливо хоча б з огляду на інформаційну перевантаженість сучасного наукового простору, у якому потрібно відшукувати варті уваги роботи, перелопачуючи для цього, за висловом Володимира Маяковського, «тонны словесной руды».

Таким чином, запобігання плагіату є важливою складовою роботи редакційної колегії наукового фахового журналу. Воно повинно здійснюватися учасниками процесу підготовки публікації – редакторами, рецензентами і, нарешті, самим автором – на усіх етапах роботи, хоча головним фактором все ж таки залишається сумлінність самого автора, його особистий кодекс академічної

добročесності та турбота про своє чесне ім'я, тому що таємне завжди стає явним, а відновити свою репутацію в науковому світі доволі важко.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коэн Р. Писать как Толстой. Техники, приемы и уловки великих писателей. М.: Альпина Паблишер, 2018.
2. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман. Вестник МГУ. Сер. 9. «Филология». 1995. № 1. С. 97–125.
3. Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/literature>.
4. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Avoiding Plagiarism, Self-plagiarism, and Other Questionable Writing Practices: A Guide to Ethical Writing // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ori.hhs.gov/avoiding-plagiarism-self-plagiarism-and-other-questionable-writing-practices-guide-ethical-writing>.
6. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>.
7. Budapest Open Access Initiative // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org>.
8. Code of conduct and best practice guidelines for journal editors. Режим доступу: <http://publicationethics.org/files/Code%20of%20Conduct.pdf>.
9. Publishing ethics // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.elsevier.com/about/policies/publishing-ethics>.
10. SAIUP – Проект сприяння академічній доброчесності в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/>.

*Главчева Д. М.,
студентка,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
Главчев М. І.,
канд. екон. наук, професор
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

*Академічна доброчесність – це спосіб змінити світ.
Спочатку змінити університет, а потім і світ.
Янгс Кім*

Відповідно до законодавства України поняття «академічна доброчесність» визначено таким чином: «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1, ч.1 ст.42].

Академічна доброчесність в суспільстві має досягатися не виключно шляхом введення покарань за її порушення, як це реалізовано на даний момент, а також шляхом навчання усіх членів академічної спільноти основним її принципам. Більш ефективним способом укріплення академічної доброчесності є формування моральних якостей, що забезпечують гармонійні стосунки усіх людей в академічному колі та сприяють розвитку науки та ефективному обміну ідеями.

Відповідно до [2] основними моральними засадами академічної доброчесності є:

1. **Чесність.** Пошук істини та знань проводиться через інтелектуальну та особисту чесність у навчанні, викладанні, дослідженні та обслуговуванні. Це дуже важливо, аби в суспільстві домінувала думка про те, що будь-які фальсифікації та шахрайство в академічному середовищі є неприпустимими.

2. **Довіра.** Клімат довіри в академічній спільноті заохочує та підтримує вільний обмін ідеями, що в свою чергу досягти вищого потенціалу. Довіра

дозволяє вченим співпрацювати, обмінюватися інформацією та розповсюджувати нову ідеї вільно, не відчуваючи страх, що робота буде вкрадена, а репутація погіршена.

3. **Справедливість.** Встановлення чітких та прозорих правил з метою підтримання справедливості у взаємодії студентів, викладачів, науковців. Послідовна і справедлива реакція на порушення доброчесності також є важливим елементом справедливості.

4. **Повага.** Академічна спільнота має шанувати та приймати на розглядання різні думки та ідеї. Повага до себе означає виконувати завдання дотримуючись правил доброчесності. Повага до інших виражається у необхідності оцінювати різноманітність ідей.

5. **Відповідальність.** Академічна спільнота спирається на особисту відповідальність кожного її члена, а саме на готовність слідувати правилам, дотримуватись стандартів та протидіяти порушенням. Бути відповідальним означає протидіяти протиправним діям, чинити опір негативним впливам та бути прикладом доброчесної поведінки.

Одного універсального методу впровадження дотримання правил академічної доброчесності не існує, тому кожна інституція повинна сама віднайти свій, найбільш вдалий, шлях до дотримання співробітниками академічної доброчесності.

Отже, суспільство, в якому академічна доброчесність ґрунтується переважно на моральних правилах, а не лише на покараннях сприятиме довірі в академічних спільнотах, та заохочуватиме і надихатиме вчених до плідної праці.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018. – № 38-39. – Ст.42.

2. Fishman T. The Fundamental Values of Academic Integrity. Second edition // International Center for Academic Integrity, Clemson University. – 2014. – P.36.

*Дворянин П. Я.,
канд. наук з соц. комун., доцент кафедри теле і радіожурналістики, Львівський
національний університет ім. І.Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Академічна доброчесність як сукупність етичних правил захищена українським законодавством. Конституція України гарантує кожному громадянину «захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності» [3]. Стаття 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права» чітко відносить до порушень авторського права, що дає підстави для судового захисту, плагіат [2]. Стаття 176 Кримінального кодексу забороняє: незаконно відтворювати, розповсюджувати твори науки, літератури і мистецтва, бази даних [4].

Проте в Україні серед наукових робіт відсоток плагіату коливається в залежності від видів наук – від 10 % до 80 % [6]. А наукова спільнота не завжди розглядає плагіат крізь призму наукової репутації. Академічна доброчесність матиме глибший сенс, якщо науковці категорично не сприйматимуть проявів плагіату – від державних екзаменаційних комісій до спеціалізованих рад.

За аналогією з медіа, суспільний резонанс та моральні засади часто зумовлюють рішення. Нагадаємо, у червні 2003 року «справа Блера» запламувала репутацію престижної щоденної газети світу «New York Times». Щонайменше 37 статей молодого репортера Джейсона Блера були плагіатом, комбінацією з помилкових заяв та обману. Внаслідок внутрішнього розслідування головний редактор Гауелл Рейнз та його заступник Джеральд Бойд подали у відставку.

Відомий американський журналіст Фарід Закарія був відсторонений від роботи у тижневику Time і телекомпанії CNN – після того, як він зізнався в плагіаті.

Українське інформаційне агенство УНІАН 2004-го подало позов на видавничий дім «СН – Столичные новости» до Господарського суду Києва за використання їхньої інформації без угоди на передплату. Йшлося про 70 публікацій за півроку. Сума матеріальних збитків у позові становила лише одну гривню, натомість УНІАН започаткувало премію «Золотий пілосос» для журналістів, що використовують чужий інтелектуальний продукт без посилань.

Рік тому «1+1» визнав плагіат в сюжеті програми «Секретні матеріали» і вибачився перед каналом «24» (чиї кадри були використані), за некомпетентність журналістів. Матеріал було видалено, а журналістів було оштрафовано.

На Заході ЗМІ активно використовують чинне законодавство і регулярно позиваються щодо порушення авторських прав, для вітчизняних медіа – це одиничні випадки. Натомість незалежні медіа-профспілки, Інституту медіа-права, Інституту масової інформації, тощо часто посилаються на етичний кодекс українського журналіста, який чітко встановлює: «плагіат несумісний із званням журналіста».

Науковцям варто створити відповідну корпоративну культуру несприйняття плагіаторів. Імплементуючи такі «етичні норми» в академічну спільноту, можна досягнути значно кращих результатів. Наприклад, впровадити рейтинг науковців, викритих на плагіаті, публікувати такі матеріали на сайтах, активно розповсюджувати інформацію про таких «дослідників».

За кордоном система присвоєння наукових ступенів є значно складнішою. До прикладу, в Англії незалежна некомерційна консалтингова організація the UK Research Integrity Office виявляє некоректні запозичення до присудження ступеня. А на захисті дисертант упродовж кількох годин відповідає на запитання екзаменаторів, які йдуть по дисертації сторінка за сторінкою. Екзаменатори відповідають за результат своєю репутацією. Польські колеги наукове шахрайство одразу виносять на публіку, такі випадки активно обговорюють у впливових медіа і на студентських форумах. Кожен університет, який отримує фінансування від

Німецького фонду науки (DFG), повинен мати детально прописані, наукові стандарти публікації досліджень [5].

Прогнозовано: міністр оборони Німеччини Гуттенберг 2011 року подав у відставку, оскільки у роботі виявили більше 100 сторінок чужого тексту без посилань. Останній плагіатний скандал у Німеччині завершився тим, що Рада філософського факультету Дюсельдорфського університету у 2013 році позбавила наукового ступеня міністра освіти Аннетте Шаван. Дисертація, яку вона захистила 33 роки тому, була визнана плагіатом, а міністр змушена була піти у відставку. Це спонукало німців створити сайт PolitPlag, який виявляє плагіат у дисертаціях політиків. Засновник Мартін Хайдінгсфельдер до цього створив проект VroniPlag Wiki, де можна проаналізувати наукові роботи не лише політиків. І фінансується проект громадянами Німеччини [5].

В Україні з 1993 до 2018 року в Україні було видано понад 166 тисяч дипломів кандидата наук і понад 19 тисяч – доктора наук. До прикладу, у 2017 році вчений ступінь кандидата і доктора наук отримали 6 112 осіб. За інформацією Міністерства освіти, через виявлений плагіат з захисту зняли всього 2 кандидатських дисертації і жодної докторської [6].

Позбавити наукового ступеня через недобросовісну наукову роботу не можна: Міністерство освіти три роки тому зняло з себе ці повноваження, а Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке повинно було їх виконувати, лише цього року заявило про свою роботу.

Рішенням Кабінету Міністрів України створено Національний репозитарій академічних текстів, який мав би стати найбільшою державною базою текстів для науковців та студентів. Його серйозне наповнення пообіцяли вже з 2019 року. Прийнятною є пропозиція аспірантам чи докторантам перед поданням роботи до спеціалізованих рад надавати довідку на наявність плагіату. Це безкоштовно можна зробити через сервіс Unicheck. Однак, процес виявлення академічного

плагіату треба автоматизувати і забезпечити вищі навчальні заклади відповідними технічними можливостями для цього.

Плагіат стане анахронізмом тоді, коли результати наукових досліджень матимуть істинну новизну, цінність для бізнесу, для політики, розвитку суспільного процесу, а плагіат на рівні ментального сприйняття вважатиметься шахрайством та крадіжкою.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Девда Юлія «Плагіат – це не лише скандал, це обвал рейтингу»/[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zaxid.net/plagiat__tse_ne_lishe_skandal_tse_obval_reytingu_n1465164.

2. ЗУ «Про авторське право і суміжні права» / [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

3. Конституція України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> .

4. Кримінальний кодекс України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

5. Присяжна Л., Гриценко Н. Політика України щодо плагіату// [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1674:politika-ukrajini-shchodo-plagiatu&catid=8&Itemid=350.

6. Цвірко Ксенія Як захистити спілагіачену дисертацію і залишитися непоміченим: досвід української науки // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/yak-zakhystyty-zplahiachenu-dysertatsiiu-i-zalyshytysia-nepomichenym-dosvid-ukrainskoi-nauky-472659.html>.

СПИСУВАННЯ – ЯК ОДИН ІЗ ПРОЯВИВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСТНОСТІ

Чи може студент списувати? Ґрунтуючись на особистому викладацькому досвіді, можна стверджувати, що 60-70 % студентів вдаються до списування під час здачі модулів та іспитів. Списування може бути наслідком, як об'єктивних, так і суб'єктивних причин. На мій погляд, до однієї з об'єктивних причин, що спонукають студентів списувати, відноситься складна економічна ситуація в країні, коли студенту під час навчання доводиться працювати для оплати свого навчання і часу для освоєння матеріалу не залишається. Так само, до об'єктивних причин можна віднести виховання і звички, які появились ще в молодшій школі, коли учні звертають велику увагу на оцінку, а не на знання, які їм необхідні в майбутньому. Важливо дати школяреві зрозуміти, що в навчанні головне – не оцінки, а розуміння матеріалу, вміння застосовувати формули і орієнтуватися в фактах. Без цього не варто розраховувати на кращу вищу освіту і, як результат, на престижну роботу, яка в майбутньому буде його забезпечувати.

До суб'єктивних причин, я б віднесла нездатність сприйняття матеріалу студентом. Наприклад, студент вступив до технічного ЗВО за вибором батьків, а здібності у нього гуманітарні. Деякі зовсім не вірять в свої сили або втрачають взагалі інтерес до навчання.

У дослідженнях [1] показано, що причиною списування найчастіше є бажання отримати вищі оцінки (51,2 %), а рідше всього звичка (12,2 %) і той факт, що списують оточуючі (14,7 %). Також автор досліджує ставлення до списування самих студентів. Так, від 21,1 % до 30,1 % опитаних вважають, що допустимо списування всіх видів навчальної роботи. Приблизно половина (від 40,7 % до 54,5 %) респондентів допускає списування в певних ситуаціях.

Так само, до суб'єктивних причин, можна віднести ставлення до списування самого викладача. Лояльне ставлення до списування викладачів спостерігається, як в молодшій школі, так і у ЗВО.

Але на даному етапі системи освіти студенту або школяру варто навчитися не списувати, а викладачеві – давати такі завдання, щоб списати не було можливості, адже знання часто набагато корисніше тієї оцінки, яку можна отримати.

Наскільки небезпечно списування? На мій погляд, списування не так безневинно, як можна спочатку припустити. Так, студент, який постійно списував, як результат отримує набагато менше знань, а його відношення до роботи формується, як легковажне і безвідповідальне. Так само, можливо прояв шахрайства і корупції. Це неминуче позначається на професіоналізмі лікарів, інженерів, конструкторів або архітекторів.

Слід зазначити, що лояльне ставлення до академічної недоброчинності призводить не тільки до погіршення професіоналізму випускників, а й зниження репутації ЗВО, і в цілому на конкурентоспроможності системи освіти.

Як відучити студентів списувати? За даними автора [2] для боротьби зі списуванням в студентському середовищі розроблено безліч методів, які можна розділити такі основні напрямки: підвищення якості та актуальності матеріалу навчальних курсів; підвищення ймовірності виявлення списування; підвищення формальної тяжкості покарання. Найменш дослідженим є підвищення моральної тяжкості покарання в разі виявлення факту списування.

Дослідження Савіцкі Сильвестра з Жилінського університету, Словаччина, показують, що, на думку студентів, може знизити рівень шахрайства при навчанні? В основному це більш жорстке ставлення викладачів до списування і посилення заходів покарання; зміна всієї системи освіти; раннє попередження шахрайства в початковій школі і вдома; заборона на будь-які засоби зв'язку при

здачі іспитів; більш жорсткі вступні іспити, щоб недостатньо зацікавлені претенденти не могли стати студентами ЗВО.

Таким чином, вважаю, що необхідно починати в першу чергу зі зміни лояльного ставлення до списування викладачів ЗВО та вчителів молодшої школи, тим самим підвищувати якість освіти.

Якісна освіта – це дорога в життя для молодих людей, а для держави – гарант стабільного і процвітаючого майбутнього.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Иголкина Н.И. Списывание в учебном процессе: причина и следствие педагогического конфликта // Конфликты в современном мире: международное, государственное и межличностное измерение: Материалы V Международной научной конференции. Саратов, 8 апреля 2016 года / Ю. О. Бронниковой, Л. В. Мясниковой, Т. Г. Фирсовой (отв. ред.). – М.: Издательство «Перо», 2016. – с.891-895 [Электронное издание]. ISBN 978-5-906883-04-9.

2. Рощина Я. А. Борьба со списыванием в студенческой среде: важно ли следить за студентами во время письменных работ? / Междисциплинарные исследования/ Вестн. Моск. Ун-та. Сер.6. Экономика. 2017 №2.

*Загоруйко Ю. В.,
канд. біол. наук, доцент кафедри медичної біології
Харківський національний медичний університет*

ЯКІСНА ОСВІТА ЧИ «АКАДЕМІЧНЕ ШАХРАЙСТВО»?

Новітні погляди на освіту як основу конкурентоспроможності країни, її політичної та економічної незалежності відображають ключову тенденцію сучасного світу. Це підтверджує створення та роботу багатьох впливових

міжнародних організацій як Рада Європи, Міжнародний департамент стандартів, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Організація Об'єднаних націй (ООН), Європейська комісія тощо. У нашій країні – це Державна національна програма «Освіта»(Україна ХХІ століття), відображено у Національній доктрині розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту [1,2].

Підставою для соціально-економічного, інтелектуального та духовного розвитку суспільства будь-якої країни є рівень та якість освіти. Саме у сфері освіти послідовно розвиваються здібності та формуються життєві прагнення всього населення. Чим вищий освітній рівень особистості, тим ширше її можливості для створення оптимальних умов життя й праці [9]. Тому освідчена особистість – це не лише її власне надбання, але й надбання суспільства в цілому. У свою чергу висока якість освіти передбачає процес впровадження досягнень науки і техніки, освітніх та інформаційно-комунікативних технологій в освітню програму. А це, в свою чергу, сприяє вдосконаленню форм співпраці науковців та освітян.

Підвищення якості освіти, розвиток репутації, підвищення рейтингу, підвищення конкурентоспроможності, визнання дипломів університетів стає першочерговою задачею кожного ЗВО. «Золотий фонд» ЗВО – це педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники та обдароване студентство. Підтвердженням рейтингу кожного такого працівника (атестація) є його публікаційна активність, яка передбачає наявність наукових, навчальних та навчально-методичних видань. І тут постає питання про формування культури коректної роботи із джерелами інформації, дотриманні вимог наукової етики. Мова йде про поширення у наукових колах такого явища як плагіат або «академічного шахрайства».

Звісно, що цінність наукової роботи полягає в її науковому змісті, тобто у висвітлених ідеях, фактах, обґрунтованих припущень та гіпотез. А плагіат за

визначенням передбачає присвоєння чужих наукових ідей, результатів, текстів без жодного посилання на джерело такої інформації, тобто без цитування автора або авторів. І таким чином ця інформація автоматично «змінює власника». З такої точки зору плагіат – це правопорушення, яке має небезпечні наслідки для суспільства. За Воловіковою М.Л. [3] існують такі види плагіату, як :

- клонування;
- дослівний плагіат;
- перефразування;
- смисловий плагіат;
- мозаїчний плагіат;
- навмисний і ненавмисний плагіат;
- плагіат за участю «авторів-привидів»;
- дублювання публікацій автором (самоплагіат).

Якщо усі перелічені види плагіату не викликають сумнівів, то самоплагіат як суспільний злочин може бути дискусабельним питанням. Але чи правомірна буде ця дискусія? На наш погляд – ні! Так, автор використовує свої оригінальні ідеї, результати, але це вже було оприлюднено й надруковано у фаховому виданні. Так яку нову наукову інформацію можуть нести такі «переспіви»? Звісно, що ніяку. Тобто ніякої користі науковій спільноті, окрім самого автора: підвищується його активність та, відповідно, впливає на рівень атестації. Наслідки такого виду плагіату також сумні. По-перше: такі «новітні» статті займають місце у фахових виданнях; по-друге: відсутність нових наукових досягнень може привести до «стагнації» наукового простору взагалі. Наприклад, Зенкін С. М.(головний науковий співробітник РДГУ) порівняв академічний плагіат із фальшивомонетництвом. «Это подделка научных результатов... подрывающая систему профессиональных ценностей подобно тому, как фальшивые ассигнации подрывают систему денежного обращения»[4]. На жаль за останні роки це явище

тільки поширюється, привертаючи до себе увагу не тільки науковців, освітян, а також депутатів та політиків.

Не може не бентежити те, що плагіат «знайшов своїх прихильників» і серед студентства. Причини цього можуть бути різними. На наш розсуд серед них можуть бути й велике учбове навантаження, й обмаль часу, й відсутність мотивації до навчання взагалі, й наявність випадків, коли плагіат успішно зараховувався викладачами. Також треба прийняти до уваги й те, що сучасне студентство неоднорідно. Є ті, що хочуть й можуть навчатися, і ті, хто прийшов тільки «за будь-яким дипломом». Протягом періоду навчання усі студенти залучаються до науково-дослідницької роботи і готують реферати, доповіді, звіти про проходження практики тощо. І ось тут й може мати місце плагіат, особливо серед байдужої до навчання частки студентства. Тому дуже важливо поширення справжніх морально-етичних цінностей, серед яких має посісти академічна доброчесність. І особливу увагу треба приділяти обдарованій молоді, яка прагне до навчання, бо це – майбутнє кожного суспільства [5].

Аналіз випадків плагіату серед студентів свідчить, що, переважно поширена несвідома форма плагіату, тобто випадкова, нецілеспрямована. Чим це обумовлено? По-перше, нормами та навичками сучасної молоді «жити» у соціальних мережах де існує принцип «копіювання» будь-чого (від новин до дипломної роботи). По-друге, відсутність навичок роботи з науковим текстом та іншими літературними джерелами [6-8,11]. З цього й постає пріоритетна задача усього професорсько-викладацького складу кожного ЗВО – запобігти використанню плагіату! Яким чином? На нашу думку це має бути комплекс із власних прикладів суворого дотримання наукової етики, впровадження спеціальних програм «Антиплагіат» та особистої відповідальності за порушення принципів академічної доброчесності. Багато ЗВО України зараз приєднуються й підтримують проект SAIUP (Проект сприяння академічній доброчесності в Україні) [10].

Висновки. Плагіат як соціальне явище поширився за останні роки майже у всіх країнах. Він посів значне місце не тільки на студентських лавах, а й серед наукових кіл. Сприяє цьому поширенню, як легка доступність до будь якої інформації, з можливістю її копіювання, так і байдужа позиція до цієї проблеми суспільства. Незважаючи на численні дослідження й досі немає універсального методу боротьби із плагіатом. Наприклад, для студентів виявлення плагіату у роботі закінчується на рівні наукового керівника з вимогою негайно її переробити. А для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників відповідальність за порушення академічної доброчесності встановлюється згідно з ч.5 ст.42 Закону України «Про освіту». Але у реальному житті, у більшості випадків, ця проблема вирішується на рівні ЗВО, не виходячи за його межі. Тож для запобігання поширення плагіату як явища, в наслідок якого суттєво знижує якість сучасної освіти, самі ЗВО мають стати гарантом академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. №347 «Про Національну доктрину розвитку освіти // У кн.: Законодавчі акти України з питань освіти. Парламентськи вид-во, 2004. – 158с.

2. Указ Президента України від 4 липня 2005 р. № 1013/2005 «Про невідкладені заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні».

3. Плагіат в научных публикациях: Международное издание – <https://conf.neicon.ru/materials/26-Domestic0417/170419-05-Volovikova.pdf> .

4. Абалкина А.А., Баткин Л.М., Корбут А.М. Плагіат в науке // Социологическое обозрение. – 2014. – Т.13. – №3. – С. 193 – 218.

5. Федоровская Н.А. Пути снижения показателей уровня плагиата в работах студентов творческих направлений в высших учебных заведениях // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. -2016. – №11. – С. 533-536.

6. Ариффулина Р.У., Карпова Ю.Н., Шесслер О.В., Суханова М.Э., Яременко И.Ю. К проблеме плагиата в сфере науки и образования // Современные наукоёмкие технологии. – 2016. – №2. – 1. – С. 55 – 59.

7. Голунов С.В. Студенческий плагиат как вызов системе высшего образования в России и за рубежом // Вопросы образования. – 2010. – №3. – С. 243 – 258.

8. Кичерова М.Н., Кыров Д.Н., Смыкова П.Н., Пилипушко С.А. Плагиат в студенческих работах: анализ сущности проблемы // Наукоеведение: Интернет-журнал. – 2013. – №4 (17). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://naukovedenie.ru/PDF/83pvn413.pdf>.

9. Островерхова Н.М. Оцінка якості освіти // Освіта і управління. – 2005. – Т.8, №1. – С. 109-113.

10. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/>.

11. Wong SS, Lim SW, Quinlan KM. Integrity in and beyond contemporary higher education: what does it mean to university students? Front Psychol. 2016;7:1094. doi: 10.3389/ fpsyg.2016.01094.

*Кардаш Н. В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри позашкільної освіти,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРИЧИНИ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАГІАТУ

Входження України до Європейського простору та розширення можливостей міжнародної співпраці у різних галузях та напрямках науки і техніки ставить нові вимоги до освітнього процесу. Особливий акцент робиться на якості самого освітнього процесу на різних його рівнях.

Питання «плагіату» було відоме давно, здебільшого його пов'язували із використанням чужих результатів і напрацювань у власних наукових роботах здобувачів наукового ступеня. Щодо кваліфікаційних студентських робіт питання так критично не піднімалося, основними вимогами було вказування посилань у тексті. Технічної можливості перевірити кожен студентську роботу на використання плагіату було неможливим. Проте прогрес, який зробило людство у інформаційно-технічній сфері, дав можливість вільного доступу до результатів роботи дослідників різних країн, обміну даними та особистого спілкування, проте це також спричинило і використання отриманих напрацювань нечесними дослідниками.

Нормативно-правова основа поняття «академічної доброчесності» визначена у Законі України «Про освіту»: значення, процес дотримання, порушення та наслідки [2].

У 2017 році Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) було подано результати проведеного дослідження щодо доброчесності в освіті України, де вказувалось, що критерій академічна непорядність та шахрайство має високий рівень [4].

Станом на сьогоднішній день ряд український вишів беруть участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні [3]. На жаль, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова не є учасником цього Проєкту, проте питання академічної доброчесності є одним із ключових я-кий гостро піднімається у ЗВО.

Навесні 2018 року в університеті було організовано Весняну школу академічного розвитку. Програмою цієї школи було передбачено три модулі, перший стосувався саме академічної доброчесності. Учасникам пропонувалися до розгляду питання: міжнародні стандарти академічної доброчесності, Scopus та Web of Science (міфи та реальність), стилі цитування та особливості цитування «складних випадків» (вторинних джерел, перекладів, соцмереж тощо) [1]. Проблема академічної доброчесності у Драгоманівській спільноті розглядається як двокомпонентна: стосовно професорсько-викладацького складу та студентів.

Особливо гостро стоїть питання рівня підготовки студентських кваліфікаційних та наукових робіт. Навчальними планами підготовки студентів на різних освітніх рівнях (бакалавра чи магістра) передбачено як обов'язкову підготовку наукових кваліфікаційних робіт (курсові роботи, дипломні роботи), так і наукових робіт для отримання додаткових балів та поглиблення навчального матеріалу (реферати, доповіді, статті). На жаль, слід констатувати, що рівень наукових робіт студентів, з якими працюємо бажає бути кращим. Більшість студентів не хоче ґрунтовно працювати над обраним дослідженням. Цьому передують ряд причин, які було визначено в процесі аналізу навчально-виховного процесу на аудиторних заняттях, під час організації різних заходів із залученням науковців (круглих столів, семінарів за професійним спрямуванням), а також підтверджують і проведенні опитування колег з інших навчальних закладів [4]. Серед причин низького рівня робіт є:

- відсутність чіткого розуміння поняття «академічної доброчесності», процесу дотримання та наслідків при порушенні;

- незнання норм та правил використання посилань;
- невміння висловлювати і формулювати власну думку;
- малий власний практичний та науковий досвід;
- низький рівень знань термінології з фахових дисциплін та основних процесів.

Всі перераховані вище причини є критеріями рівня готовності студентів для дотримання та провадження академічної доброчесності. Проте лише теоретичні знання з академічної доброчесності не дадуть можливості підняти рівень наукових робіт. При опитуванні та спілкуванні більшість під поняттям академічної доброчесності розуміє лише процеси, пов'язані із написанні дипломних робіт на освітньому рівні бакалавр та магістр.

Без практик досвіду роботи з аналізу запропонованого матеріалу чи його обговорення, студентам важко самостійно формулювати висновки та обґрунтовувати власні думки чи позиції. Вони губляться, починають вказувати запозичені кліше, не розуміючи інколи, і зміст висловленого. При обґрунтуванні власних позицій студентам не вистачає впевненості та досвіду, оскільки в більшості, вивчають поставлену перед ними проблему поверхнево.

Студентів потрібно практично готувати до аналізу та написання доповідей, статей та різного рівня кваліфікаційних робіт. Здебільшого, розуміючи лише просте списування з рекомендованих літературних джерел, вони не стараються проявити своє власне професійне «я», використовують лише інтернет-ресурси, ігноруючи бібліотеки. Крім того, важливо розкривати поняття «академічної доброчесності» у змісті підготовки і студентів-заочного відділення, оскільки здебільшого це працівники, які не мають вищої педагогічної освіти, і їм є необхідним дотримуватись правил академічної доброчесності в своїй професійній діяльності.

Узагальнюючи зазначимо, що лише комплексний підхід – теоретичної і практичної складової роботи з матеріалами, вивчення та роз'яснення

особливостей використання посилань та роботи над науковою роботою, усвідомлення відповідальності за недоброчесність можуть змінити становище у закладі вищої педагогічної освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Весняна школа академічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://npu.edu.ua/ua/oholoshennia/196-zahalnounivesytetski/4528-vesnyana-shkola-akademichnoho-rozvytku>.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] /Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38-39. – ст.380). – 2018. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Srtengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/resursy/chy-ya-plagiyuvav-shkala-plagiatu/>.
4. Сідляренко Андрій Академічна доброчесність: як боротися з плагіатом в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/>.

*Качайло К. А.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Криворізький державний педагогічний університет*

АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ ФІЛОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ГІПЕРПРОСТОРІ

Академічна доброчесність реалізується через низку принципів, з-поміж яких провідним є принцип прозорості й доступності, застосування якого передбачає досягнення академічної комунікації, відповідно, процедура наукового пошуку має

бути максимально прозорою, наукова інформація має розмежовувати усталене й нове знання, перспективи подальшого наукового пошуку мають бути висвітлені в тісному взаємозв'язку з тенденціями розвитку галузі [1, с. 13].

Прикладом може слугувати академічний текст філологічного напрямку, який відтворює спостереження й аналітичне оброблення лексичного фонду шляхом використання словниково-довідкової літератури (як класична, так і інформаційна лексикографія пов'язані з теорією лексикографічної параметризації мови), становить реляцію інформаційної грамотності наукового тексту філологічного спрямування.

Опрацювання словникової статті передбачає розмежування головної і другорядної інформації, на рівні об'єктивного виокремлення й відтворення екземпліфікації, формулювання дефініції, аналізу мовних явищ (наприклад, багатозначності, омонімії, синонімії тощо).

З огляду на те, що сучасна лексикографія зазнає суттєвих трансформацій, зокрема, ідеться про інтенсивний розвиток корпусної лінгвістики, на окремий розгляд заслуговує питання продукування академічного тексту філологічного профілю, який відтворює й узагальнює філіацію *традиційної* (базується на класичних дослідницьких методах словниках опису) – *комп'ютерної* (мовноорієнтований машинний продукт лексикографічного типу – програми оброблення тексту) – *корпусної* (електронний текстовий об'єкт текстових ресурсів; лінгвістичний напрям – корпусна лінгвістика, у межах якої виокремилася корпусна лексикографія, чи теорія і практика лексикографічна опису мови, ґрунтованого на *текстовому корпусі*) лексикографії [2, с. 99–100; 3, с. 20].

Електронні версії словників становлять: інтегровані лексикографічні системи, тобто електронні словники, які містять бази даних словників різних типів; «Словники України» 2001 – електронний словник (понад 186 тис. реєстрових слів / 3,4 млн. словоформ) // словозміна; транскрипція; фразеологія; синонімія; антонімія. Ефективна система пошуку забезпечують швидкий доступ

до бази даних словника і зручність роботи користувача. On-line версію інтегрованої лексикографічної системи «Словники України»; Wikipedia – багатомовний проект зі створення повної й точної енциклопедії з відкритим текстом / 7100 статей.

Відповідно, робота над текстовим матеріалом передбачає як констатувальний характер (з'ясування тлумачення значення лексеми), так і філіацію нових значень лексем (корпусна лінгвістика).

Академічний текст філологічного профілю в умовах інформаційного гіперпростору має передбачати завдання, що дозволяють окреслити функції сучасного словника: 1) інформативну – як засіб передавання інформації від покоління до покоління, забезпечення доручення користувача до нагромаджених у певній культурі, соціумі знань; 2) нормативну, яка реалізується через вибір і фіксацію згідно з ідеологією і концепцією словника мовних одиниць, їх значень і функціонування, ремаркування як засіб ідентифікації норми; 3) комунікативну, яка забезпечує подання користувачам інформації про слова рідної або чужої мови, про умови їхнього вживання тощо, тобто забезпечення недовідантної комунікації; 4) порівняно з науковим лінгвістичним аспектом набуває словник у площині культурологічній. Використання словника як *об'єкта культури* (словник відтворює знання, які має певна спільнота людей у певну епоху; відображає картину світу, яка, модифікуючись і адаптуючись, опосередковано фіксує наукові, культурні історичні надбання народу, оформлені у мові).

Академічний текст філологічного профілю на сучасному етапі розвитку української лексикографії передбачає розмежування практичної лексикографії (словникарство) і металексикографії (критику), що визначає напрями аналітичної роботи зі словниково-довідковою літературою (сучасні динамічні процеси словникотворення: практика укладання словників різного типу і статусу; техніка систематизування й опису інформації з метою швидкого доступу до неї; зібрання усіх словникових праць різного типу і статусу певної мови).

Інформаційний гіперпростір уможлиблює розв'язання таких завдань:

1. *Ознайомлення зі словниковою статтями національних словників; подання коментаря щодо особливостей екземпліфікації у поясненні лексем з урахуванням аналізованих статей.*

ОСВІЧЕНИЙ —, а, е. 1. Який має освіту, засвоїв різнобічні знання; культурний // **письменний, грамотний** (СУМ, 1974) // ерудований, компетентний, енциклопедичний.

2. *Продуктування академічного тексту на основі зіставлення форм іменних частин мови генеалогічно споріднених мовних систем (на прикладі словянських мов)*

Casus – przypadek – відмінок – падеж; **Nominativus – mianownik** – називний – именительный; **Genetivus – dopełniacz** – родовий – родительный; **Dativus – celownik** – давальний – дательный; **Accusativus – biernik** – знахідний – винительный; **Instrumentalis – narzędnik** – орудний – творительный; **Locativus – miejscownik** – місцевий – предложный; **Vocativus – wołacz** – окличний – обращение.

3. *Укладання синонімічних рядів з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників, що передбачає філіацію слів за квалітативними параметрам, а також добір запозичених слів, які нині є функціональними, не обов'язково відтворені в національному словнику.*

4. *Укладання банку неологізмів шляхом спостереження над текстами; порівняння авторських неологізмів і їх кодифікованих синонімів. Розроблення коментаря про контекстуальні синоніми і їх роль у вираженні експресії в художньому стилі.*

Поза лексикографічним описом почасти опиняються актуальні групи слів чужомовного походження. Це пояснюється тим, що епоха інформаційних технологій і полікультурності, позначеної динамічними культурними впливами, з одного боку, активізує процес виникнення іншомовних слів у мовних системах, з

іншого, – темпоральний чинник унеможлиблює відтворення одному виданні нових слів. Потребує розв’язання проблема формулювання словникової статті таких слів.

Прикладом може слугувати конкретизація словникового значення запозиченого слова *євро* в українській мовній системі. Оброблення мовного матеріалу здійснювалося шляхом спостереження над мовним гіперпростором:

- представники європейських держав, що координують дії соціально-економічних програм – *Єврокомісія*;
- зона, де є чинними європейські закони – *єврозона*;
- процес соціально-політичного входження до території об’єднаних держав ЗЄ – *євроінтеграція*;
- заходи і кампанії, що проводяться на території ЄС або мають стосунок до ЄС – *євросезон*; *єврокампанія*; *євро весна*; *Євромайдан*.

На окрему увагу заслуговують іншомовні слова, реалізація значеннєвих відтінків яких визначається кодифікованим препозитивним чи постпозитивним структурним компонентом. Уведення до словникового корпусу таких слів має містити правописний коментар: **Веб-**; веб/каталог; веб/майстер; веб/портал; веб/сайт; веб/сервер; веб/сторінка; **Медіа**, невідм., с.; мас/медіа; медіа/площина; медіа/індустрія; медіа/арт; медіа/ландшафт; медіа/власник; медіа/актив; медіа/магнат; медіа/власність; медіа/посібник; медіа/простір; **Шоу**, невідм., с.; олів’є/шоу; шоу/бізнес; гранд/шоу; маски/шоу; талант/шоу; реаліті/шоу; ток/шоу; скетч/шоу.

Академічний текст філологічного напрямку в сучасному гіперпросторі співвідносний за формою з віртуальною лексикографічною лабораторією – лінгвістично-технологічною структурою, яка відтворює об’єктивний рух слів у межах мовної системи (особливості макроструктури (структура словника); мікроструктури (словникова стаття); реєстр; реєстрова одиниця; ремарка; транскрипція; синопсис; дефініція; екземпліфікація; концепція словника відповідно до типології; лексикографування; філіація; семантизація); на рівні

лексикографічної роботи має орієнтувати на створення словників різних типів, у тому числі й електронних; інтенсифікувати лексикографічну роботу; укладання банку слів задля створення словників, які б відповідали природному розвитку української мови; створення термінологічних словників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барєбина Н.С. Аргументация в академическом письме: практикум; под науч. ред. Г.М. Костюшкиной / Н.С. Барєбина, Н.С. Егорова. Иркутск: Изд-во БГУ, 2018. – 58 с.
2. Демська О. Вступ до лексикографії: [навчальний посібник] / Орієня Демська. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 266 с.
3. Карпіловська Є.А. Машинні версії традиційних словників як основа для укладання комп'ютерних словників та тезаурусів / Є.А. Карпіловська // Мовознавство. – 1996. – №4-5. – С. 19-22.

*Ковальчук І. В.,
канд. філол. наук, асистент кафедри англійської філології
та міжкультурної комунікації,
Інститут філології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Одним зі стратегічних завдань, що стоять перед Україною, є приєднатися до світової наукової спільноти і робити свій внесок в розвиток світової науки. Скасування візового режиму з країнами Європейського Союзу (ЄС) стало поштовхом для академічної мобільності серед студентів та науковців, які отримали можливість презентувати результати своїх досліджень і долучатися до наукових проєктів по всьому світу. Мобільність, відкритість та вільний доступ до

інформації в науковому середовищі, з одного боку, пришвидшують роботу науковця, але, з іншого, ставлять виклики, які потребують врегулювання на державному та світовому рівні.

В умовах активного розвитку цифрових технологій та вільного доступу до інформації в мережі Інтернет, актуальності набуває дотримання принципів академічної доброчесності. Сучасний науковий простір вимагає інтерпретації, аналізу й оцінки існуючих даних та теорій без привласнення та запозичення чужих ідей чи інтелектуальної власності. В Україні тема академічної доброчесності привертає увагу на державному рівні. Про це свідчить прийняття Закону України «Про освіту» від 05.09.2017, стаття 42 якого визначає академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3].

Ще одним кроком на шляху з впровадження і дотримання етичних принципів в науковій діяльності став Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що розпочали Американські ради з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки в 2016 році. До участі в проекті було залучено 10 провідних ЗВО України [1]. У рамках Проекту студенти та науково-педагогічні працівники отримують практичні знання та навички про основні принципи поняття «Академічна доброчесність», а також план дій по впровадженню цих принципів у вищих закладах освіти, що має трансформувати українське суспільство – змінюючи систему вищої освіти, він одночасно змінюватиме суспільні цінності, носіями яких стануть випускники та студенти університетів.

При Міністерстві Освіти і Науки України було створено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, діяльність якого спрямована на

запобігання, перешкоджання та зупинення проявів академічної недоброчесності в реалізації державної політики у сфері якості освіти. Принципи діяльності знайшли відображення в Кодексі академічної доброчесності Національного агентства, який визначає загальноприйняті світовою спільнотою стандарти здійснення службових обов'язків членами Національного агентства та усіма особами, які залучені до діяльності Національного агентства (співробітники Секретаріату Національного агентства, представники галузевих рад, експерти з акредитації освітніх програм тощо) з дотриманням при цьому основних моральних і правових норм академічної поведінки. Разом з іншими документами, які регламентують політику забезпечення якості та академічної доброчесності у діяльності Національного агентства, цей Кодекс забезпечує дотримання принципу нетерпимості до порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин. При формуванні змісту Кодексу враховано вимоги Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, чинних наказів і рекомендацій Міністерства освіти і науки України, іншої загальнодержавної нормативної бази [4].

Університети, які завжди були осередками наукової думки, в сучасних умовах затверджують відповідні положення, приймають кодекси академічної етики, передплачують «антиплагіатні» комп'ютерні системи, прописують зміст та складові академічної доброчесності, видів її порушення та відповідальність за це. Керуючись Законом України «Про вищу освіту», Статутом Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Великою хартією європейських університетів, Бухарестською Декларацією етичних цінностей і принципами вищої освіти в Європі, університетська спільнота Київського національного університету імені Тараса Шевченка на Конференції трудового колективу ухвалила «Етичний кодекс університетської спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка». Кодекс розроблено на основі

українського та світового досвіду етичної нормотворчості, рекомендацій експертів з урахуванням пропозицій трудових колективів структурних підрозділів колективу Університету та погоджено з органами студентського самоврядування, профспілкових та інших громадських організацій [2, с.1].

Академічна доброчесність в Етичному Кодексі КНУ визначається як «обстоювання чесності, справедливості, поваги, відповідальності, дотримання етичних принципів та визначених законом правил у навчанні, викладанні, у науковій (творчій) діяльності» [2, с.2] і передбачає дотримання чесності у викладанні та навчанні, у наукових дослідженнях, у пошуку істини, у здобуванні знань; встановлення довіри та сприяння вільному обмінові ідеями для створення можливостей кожному найповніше розкрити свій потенціал; забезпечення об'єктивності в оцінюванні знань студентів, у дослідницькій роботі, у науково-організаційній діяльності, пов'язаній з присудженням освітніх і наукових ступенів; поширення академічної доброчесності у викладанні, навчанні і дослідженнях; дотримання авторських прав та прав на інтелектуальну власність; неприпустимості практики плагіату в будь-якому вияві; відкритості результатів наукових досліджень.

На сучасному етапі всі сторони, зацікавлені в розвитку українського наукового простору та інтеграції його в світове середовище, створюють теоретичне та юридичне підґрунтя для зміцнення академічної доброчесності. Подальша імплементація заявлених принципів дозволить створити середовище, яке сприятиме інтелектуальному і творчому розквіту та високоякісному навчанню.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Американські ради оголошують про старт Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.americancouncils.org.ua/uk/news/362>.

2. Етичний кодекс університетської спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sp.knu.ua/wp-content/uploads/2018/03/ЕТИЧНИЙ-КОДЕКС-КНУ.pdf>.

3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.

4. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>.

Ковіня М. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів

ЩО ТАКЕ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»?

Термін «академічна доброчесність» (АД) все частіше можна почути, оскільки на відміну від минулих років, зараз ми за декілька секунд можемо знайти будь-яку інформацію, яка нас цікавить. У пошуковій системі мережі Інтернет достатньо ввести питання, і маємо численну кількість електронних ресурсів, залишається тільки відкрити посилання та читати. Вся проблема полягає у тому, що треба вміти осмислити отриману інформацію, перечитати декілька джерел для того, щоб мати власне бачення тієї чи іншої проблеми, так би мовити мати свою власну позицію відносно явищ, процесів, які відбуваються. Лише потім можна сідати за написання наукової статті.

При написанні наукових робіт важливо вміти викладати власну думку; звичайно ми користуємося джерелами в Інтернеті для пізнання нового, та проте якщо ми хочемо, щоб наша робота мала дійсно науковість, ми маємо використовувати лише перевірену статистичну інформацію (брати її з офіційних джерел) і на основі цього робити дослідження: власний аналіз, поєднувати з набутими знаннями та досвідом. Часто при цьому на допомогу вченому може приходити математичний апарат, а саме методи економіко-математичного моделювання значно полегшують прогнозування явищ і процесів на майбутнє. Вже зараз в мережі Інтернет наявні платформи, за допомогою яких можна будувати графіки і таблиці, вести розрахунки і т.д. Ці програмні продукти полегшують дослідження вченому, економлячи його час і даючи можливість зосередитись на сутності, а не на процесі виконання розрахунків, побудові графіків і таблиць.

Треба пам'ятати, що метою написання наукових робіт, захисту кандидатських та докторських дисертацій має бути не подача вже існуючої інформації в «новому форматі» або у іншій формі/контексті, а написання і дослідження тих об'єктів і предметів, які в майбутньому зможуть привести до вдосконалення технологій та розвитку країни в цілому.

Звичайно, якщо науковцем використано інформацію із запозиченого джерела, то обов'язково треба зазначати автора та ресурс, що було використано, щоб не порушувати принципи академічної доброчесності.

Отже, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Отже, що стосується викладачів, то крім написання наукових праць їх академічна доброчесність має проявлятися у об'єктивному оцінюванні тих, хто навчається, а також у контролі за дотриманням академічної доброчесності за тими, хто здобуває освіту. Мається на увазі використання програм на перевірку щодо плагіату, які встановлюють у відсотках обсяг авторського тексту.

Важливо не тільки розуміти, що таке академічна доброчесність, а й дотримуватися основних її принципів.

Так виділяють десять принципів доброчесності, а саме:

- утверджувати важливість академічної доброчесності;
- плекати любов до навчання;
- ставитися до студентів як до самостійної особистості;
- створювати атмосферу довіри в класі;
- заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність;
- формулювати чіткі очікування для студентів;
- розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання;
- обмежувати можливості для академічної нечесності;
- кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються;
- допомагати визначити та підтримувати загально-університетські стандарти академічної доброчесності [2].

Жоден принцип не може бути найважливішим, проте у своїй сукупності вони розкривають сутність академічної доброчесності.

Таким чином, «академічна доброчесність» передбачає вміння висловлювати свої думки вільно, наявність достатнього словникового запасу, для того щоб писати грамотно, не запозичувати «словникові обороти» у інших авторів і, ні в якому разі, не видавати чужу працю за свою власну, тим самим порушуючи права інтелектуальної власності. Дотримання принципів академічної доброчесності призведе до надання якісних освітніх послуг, виховання молоді, яка буде вміти

творчо мислити і зможе згодом дати поштовх розвитку науці для досягнення нових висот.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWWM/view>.

*Колос К. Р.,
д-р. пед. наук, професор кафедри комп'ютерних наук
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ СПЕЦ-КУРСУ «ВІДКРИТІ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» У КОНС ЗППО

Оптимальність функціювання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти (КОНС ЗППО) потребує наявності чітких концептуальних засад щодо ІКТ-підготовки академічного та адміністративного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти, що потребує організацію систематичних навчальних занять для академічного й адміністративного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти, спрямовані на розвиток ІКТ-компетентності зазначеної категорії фахівців [2].

Це обумовило розробку курсу «Відкриті системи підтримки науково-педагогічних досліджень», що враховує концептуальні положення освітніх реформ. Провідна ідея його полягає у тому, що разом з актуалізацією проблем інформатизації та підтримки навчально-пізнавального процесу підвищення

кваліфікації педагогічних працівників, стає необхідність у педагогічно виваженому доборі ІКТ та їх ефективному використанні під час організації та безпосередньому здійсненні навчально-пізнавального процесу у ЗППО [1].

Значна увага у робочій програмі навчального курсу «Відкриті системи підтримки науково-педагогічних досліджень» приділена використанню ІКТ при здійсненні науково-педагогічної діяльності академічного персоналу ЗППО.

Метою вивчення зазначеного курсу є розвиток ІКТ-компетентностей академічного та адміністративного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти.

Навчальна програма курсу «Відкриті системи підтримки науково-педагогічних досліджень» носить інваріативний характер; спирається на знання, уміння, навички, які академічний та адміністративний персонал демонструють під час виконання своїх функційних обов'язків.

Зміст, форми й методи роботи за навчальною програмою курсу «Відкриті системи підтримки науково-педагогічних досліджень» спрямовані на розвиток творчо активної особистості педагогічного та науково-педагогічного працівника закладу післядипломної педагогічної освіти, які не лише володіють системою знань, умінь і навичок ІКТ-підготовки, а є суб'єктами навчально-пізнавальної діяльності підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у курсовий і міжкурсний періоди, яка за своїм змістом становить соціальний досвід інтеграції ІКТ та їх реалізації на особистому досвіді кожного науково-педагогічного працівника у різних аспектах людського життя: навчанні, науці, взаємодії між людьми, моралі тощо.

Навчальною програмою курсу «Відкриті системи підтримки науково-педагогічних досліджень» передбачено проведення таких форм занять: лекційні, практичні та семінарські.

Лекційне заняття (1 година) на тему: Етичні аспекти проведення наукових досліджень

Комбіноване заняття (3 години) на тему: Проблема плагіату. Програмні засоби перевірки текстів на збіг. Перевірка наукових робіт на наявність плагіату.

Лекційне заняття (1 година) на тему: Інформаційно-комунікаційні технології підтримки науково-педагогічних досліджень (електронні публікації, електронні журнали, електронні монографії, електронні конференції, електронні наукові форуми, блоги та соціальні мережі, системи підтримки електронного документообігу). Вітчизняний і закордонний досвід їх використання.

Комбіноване заняття (2 години) на тему: Електронні журнали. Подання наукових статей до журналу, що функціонує на базі ПЗ Open Journal Systems

Комбіноване заняття (2 години) на тему: Електронні бібліотеки. Типи наукового контенту. Завантаження матеріалів до електронного репозитарію на базі ПЗ Eprints

Комбіноване заняття (2 години) на тему: Електронні системи організації конференцій. Подання тез доповідей до системи Open Conference Systems

Отже, лекційні заняття зазначеного спец-курсу носять теоретичний характер із основ використання відкритих систем для підтримки науково-педагогічних досліджень.

На практичних заняттях вдосконалюються вміння використання педагогічно виважених ІКТ для організації курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників і безпосереднього здійснення та підтримки як аудиторної, так і позааудиторної навчально-пізнавальної діяльності, зокрема: перевірка наукових робіт на наявність плагіату; подання наукових статей до журналу, що функціонує на базі ПЗ Open Journal Systems (OJS); завантаження матеріалів до електронного репозитарію на базі ПЗ Eprints; подання тез доповідей до системи Open Conference Systems (OCS); створення і наповнення персонального профілю вченого в Google Scholar.

Розвиток, у межах зазначеного спец-курсу, ІКТ-компетентності академічного персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти впливає на

підвищення рівня ефективності навчально-пізнавального процесу курсів підвищення кваліфікації; професійної, зокрема ІКТ-компетентності слухачів, достатності ІКТ-інфраструктури – та комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти загалом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колос К. Р. Проектування і використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти: теоретико-методичні засади [Електронний ресурс] / К. Р. Колос. – Житомир : Видавництво «Волинь». – 2016 р. – 247 с. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/707185/1/Monografiya_Kolos_rez.pdf.

2. Колос К. Р. Зміст і особливості організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу післядипломної педагогічної освіти / К. Р. Колос, Л. А. Лупаренко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – К., 2015. – № 7 (127). – С. 30-38. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/704317/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9A%D0%B.

*Костельна М. В.,
кандидат мистецтвознавства
Університет економіки та права «КРОК»*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВАХ ПЕРЕХІДНОГО ТИПУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Академічна доброчесність, під якою, згідно ст. 42 Закону України «Про освіту», розуміють «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення

довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2], набуває особливого значення в умовах входження України у світовий інформаційний простір [1, с. 18; 3–5].

У зв'язку із цим актуальним питанням наукового дискурсу і професійної рефлексії вченого є визначення специфіки *збереження і утвердження* академічної доброчесності в суспільствах перехідного типу, в умовах стрімкої трансформації соціокультурної системи.

Першим, і, на нашу думку, головним їх чинником є *динамізм і неусталеність систем ціннісних орієнтацій та соціонормативних установок*, тобто релятивність того аксичного контексту, який, внаслідок інтеріоризації, перетворюється в моральні принципи професійної діяльності, внутрішньо встановлені для себе правила, засновані на совісті або внутрішньому «Я».

Останнє має вкрай негативні наслідки, позаяк саме моральний принцип є «вихідним пунктом» професійної діяльності й визначає її етичне наповнення на усіх етапах.

Іншою обставиною, що істотно ускладнює утвердження принципів академічної доброчесності в Україні, є порушення в академічному середовищі *спадкоємності поколінь* зумовлене, зокрема, «дискредитацією минулого», уявленням про наукове середовище попереднього періоду вітчизняної історії як про заангажоване й підпорядковане вирішенню ідеологічних завдань. Останнє особливо відчутне у царині гуманітарного знання з необхідністю пов'язаного зі світоглядною і аксіонормативною сферами суспільства. Слід наголосити, що поряд із цілком слушною відмовою від підпорядкування наукового волевияву волі держави, подібний «історичний негативізм» призводить до нівелювання діяльності тих учених, які, уникаючи безпосереднього протистояння державній системі, віднаходили ті «тематичні ніші» наукового пошуку, які дозволяли зберігати академічну доброчесність і професіоналізм.

Іншою причиною перервності трансмісії моральних цінностей в науковому середовищі стали стрімкі соціокультурні трансформації зламу XX – початку XXI ст., які зумовили *зниження соціального статусу науки і вченого* та спонукали «відтік» професійних кадрів в інші, економічно привабливіші сфери діяльності. Наслідком стала своєрідна «люмпенізація» наукової творчості, яку перестали сприймати як соціально статусну, що похитнуло самоповагу ученого – необхідну умову формування структурованої професійної «Я – концепції» як основи конституювання і реалізації моральних норм.

Негативну роль відіграла й зумовлена економічними труднощами «прагматизація» наукової творчості, зміна орієнтації на позачасові вищі цілі, досягнення наукової істини, вирішенням нагальних практичних завдань; усвідомлення наукової діяльності не як цінності і мети, а як форми і засобу для досягнення позанаукових цілей і здобуття соціальних благ. Останнє спонукала також «негативна індивідуалізація» самоусвідомлення науковця, заперечення «формування знання в ім'я соціально значущих, спільних цілей і благ» (Ю. Хабермас) – частковий випадок «індивідуалізації» в кризові історичні періоди, пов'язані з відособленням людини від соціуму і держави.

Проблемою сучасності стало спільне для масового суспільства осмислення науки як товару, послуги, споживчого ресурсу, що нівелювало вищі наукові цілі, академічну свободу, цінність фундаментальних наукових досліджень, не пов'язаних з прикладними завданнями, й релятивізувало етичні норми.

Знеціненню наукової творчості, а, відповідно, самоконтролю, відповідальності і академічної доброчесності її суб'єктів, сприяла стрімка «медіатизація» науки, розповсюдження псевдонаукової інформації у ЗМІ у спрощеному і спотвореному вигляді, що створило ілюзію легкого долучення до наукових знань.

Водночас, українське суспільство зламу XX – XXI ст. як *відкрите і динамічне суспільство* має значні перспективи для утвердження доброчесності в

академічному середовищі на етапі збору, опрацювання інформації, створенні наукового продукту і підготовки молодого покоління фахівців.

Означене забезпечене, зокрема, відкритістю, активним інформаційним обміном зі світовою науковою спільнотою, що відкриває перспективи одержання наукової інформації і рецепції досвіду з усіх можливих джерел.

Іншою ознакою перехідного динамічного суспільства є властива йому як різновиду складноорганізованих саморегульованих систем орієнтованість на оновлення, підвищення рівня власної організації та її трансформації згідно нових вимог. Щодо наукової діяльності останнє конкретизується в активній рецепції нової інформації, узгодженні вимог якості наукового продукту зі світовими, більш динамічному оволодінні сучасними методами наукового пошуку тощо. Важливим є підвищення рівня *наукової конкуренції*, що сприяє усуненню таких проявів академічної недоброчесності як плагіат і фальсифікація результатів наукової діяльності. Істотним є початкове забезпечення у вітчизняному правовому полі дотримання закріплених в законі норм авторського права.

Отже, можна зробити висновок, що стосовно утвердження академічної доброчесності перехідність українського суспільства може бути осмислена діалектично – як випробування, і як можливість позитивних змін.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

2. Закон України «Про освіту». ВР України. Закон от 05.09.2017, № 2145-VII.

3. International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.

4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред.

Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

5. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>.

*Кравцов С. С.,
канд. держ. упр., доцент кафедри туризму та рекреації
Київський національний торговельно-економічний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сучасні тенденції стрімкого розвитку технологій зумовили створення надзвичайно широкого поля інформаційних ресурсів. В таких умовах надзвичайно важко знайти походження інформації та попередити її несанкціоноване використання, хоча інформаційна власність має так саме значення як і матеріальна. Така ситуація викликає проблему дотримання академічної доброчесності. Незважаючи на певні зрушення, в Україні проблема порушення академічної доброчесності залишається недооціненою, особливо у закладах вищої освіти, що спричиняє негативні наслідки в процесі підготовки здобувачів вищої освіти.

Найбільш вірогідною причиною плагіату є те, що академічна доброчесність недостатньо, або взагалі не вбудована в мотиваційну структуру особистості. Доведено, що порушенню академічної доброчесності, сприяють: велика кількість письмових робіт та неактуальність їх змісту, відсутність розуміння доцільності

виконання. Підтвердженням цього є результати дослідження: у 67 % студентів вважають отримання вищої освіти формальністю, 52 % – періодично перевіряють роботи на плагіат, 78 % студентів свідомо порушують принципи академічної доброчесності. Такі результати були отримані із соціологічного опитування 1928 студентів різних закладів вищої освіти [1].

Для стійкого розвитку освіти та науки важливим є пояснення основних засад академічної доброчесності здобувачам вищої освіти, адже це є індикатором їх високих етичних і моральних ідеалів. Крім заходів контролю та покарань, необхідно підвищити рівень вмотивованості та прищеплення здобувачам вищої освіти засад академічної доброчесності. Для цього в рамках вищого навчального закладу необхідно здійснювати ряд заходів: розповсюдження методичних матеріалів з вимогами щодо належного написання та оформлення письмових робіт з акцентом на принципи самостійності роботи над письмовими завданнями різних видів; формування завдань для написання кваліфікаційних робіт з використанням творчих завдань, що сприяють розвитку самостійного підходу студента до їх виконання [5]. Так, наприклад, в Київському національному торговельно-економічному університеті діє Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти. Згідно з цим положенням створена Комісія з питань етики та академічної доброчесності, яка окрім дисциплінарних функцій, проводить роботу, спрямовану на популяризацію принципів етики та академічної доброчесності.

В свою чергу не тільки спеціальні призначені комісії з етики мають забезпечувати академічну доброчесність. Викладачі повинні проводити надихаючі лекції щодо дотримання принципів академічної доброчесності, запрошувати успішних фахівців для проведення лекцій даної тематики, не одноразово повторювати про негативні наслідки плагіату перед виконанням робіт з використанням інформаційних джерел та здійснювати перевірку даних робіт на

плагіат. Вчасно встановлені критерії якості до поставлених завдань є запорукою їх успішного виконання. Однак, треба зазначити, що такий підхід має бути узгоджений між усіма викладачами принаймні в рамках одного вищого навчального закладу для того, щоб не створювати подвійні стандарти.

Таким чином, можна зробити висновок, що дотримання академічної доброчесності є показником, що формує «обличчя» не лише окремих закладів вищої освіти, але й держави загалом. Також, порушення даного принципу спричиняє ряд негативних явищ, адже здобувачі звикають порушувати права власності і використовують цей «досвід» у своїй подальшій професійній діяльності. Тож, державні інституції мають звернути увагу на дане явище, та здійснювати заходи, спрямовані на створення умов щодо забезпечення дотримання академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Основні результати дослідження за проектом № 49169; кер. В. С. Бакіров. Київ, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf> (дата звернення: 01.11.2019).

2. Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка». Національний ТУ «Дніпровська політехніка»: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf (дата звернення: 01.11.2019).

3. Про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ: Положення Київського національного торговельно-економічного університету,

введено в дію Наказом КНТЕУ № 377 від 02.02.2018 р. [Електронний ресурс]. –
Режим доступу:
<https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/e92910f03476ec4755e80f7cba7ed82e.pdf> (дата
звернення: 01.11.2019).

Куриленко Н. В.,
*канд. пед. наук, старший викладач
кафедри фізики та методики її навчання
Херсонський державний університет*
Єрмакова-Черченко Н. О.,
*канд. пед. наук, старший викладач
кафедри фізики та методики її навчання
Херсонський державний університет*
Коробова І. В.,
*д-р. пед. наук, професор
кафедри фізики та методики її навчання
Херсонський державний університет*

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У зв'язку з розвитком технологій та вільним доступом до продуктів інтелектуальної власності проблема академічної доброчесності у закладах вищої освіти України набуває все більшої актуальності.

Згідно «Закону України про освіту» під **академічною доброчесністю** (АД) будемо розуміти *сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень* [1].

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання [1].

Дотримання академічної доброчесності *здобувачами освіти* передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації [1].

Аналіз останніх досліджень науковців [2, 3] стосовно виявлення фактів академічної недоброчесності у закладах вищої освіти України свідчить про чисельні порушення академічної доброчесності в діяльності українських викладачів та дослідників. Ці порушення можна поділити на дві категорії:

Перша категорія – сфера навчальної діяльності. До неї відносять:

- вимагання або провокування отримання грошей, подарунків, особистих послуг при різних формах оцінювання студентів, відсутність за оплати справедливої оцінки;
- виконаних за допомоги плагіату навчальних та кваліфікаційних робіт;

- виконання за оплату таких робіт на замовлення;
- примусова купівля навчальної та методичної літератури;
- занижування оцінок та примус до додаткових навчальних послуг та консультацій;
- оновлення за рахунок студентів обладнання або купівля студентами різноманітних витратних матеріалів, канцелярських товарів тощо [2, с.21].

Друга категорія – сфера наукового дослідження:

- підготовка та публікація наукових, навчальних та методичних текстів за допомогою плагіату;
- фальсифікація експериментальних даних, покладених в основу наукових публікацій;
- включення до переліку авторів осіб, які не внесли належного вкладу в отримання результатів;
- схвалення досліджень або дисертаційних робіт по темах, що не мають наукового, практичного, соціального та іншого значення;
- надання позитивних рецензій та відгуків на роботи, які за своїми науковими результатами на це не заслуговують;
- отримання невинуватених преференцій при наданні наукових та освітніх грантів;
- неправомірне використання свого службового положення [2, с.22].

Одним із видів порушення академічної доброчесності є **академічний плагіат** під яким розуміють *оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства* [1].

У своїх дослідженнях Крістіан Фааль (професор кафедри кримінального права та філософії права Грайфсвальдського університету) розглядає декілька

видів плагіату: повний плагіат, плагіат-переклад, структурний плагіат, самоплагіат, плагіат, незважаючи на наявність посилань [4, с.111, 5].

Законом України «Про вищу освіту» [6] передбачено відповідальність виявлення плагіату в дисертаційних роботах осіб, що здобувають наукові ступені. Натомість правові засади щодо протидії плагіату серед студентства знаходяться у стані розробки. Розповсюдження академічної нечесності у вітчизняній вищій школі, на думку М. Дойчика, «...значною мірою зумовлене тим, що в українському студентському середовищі не існує загальноприйнятих стандартів академічної поведінки, не окреслені межі неприйнятної поведінки; студентам досі не було надане реального права вибору курсів та викладачів і, відповідно, не формувалася відповідальність за свій власний вибір...» [7, с.96].

Проте, на сьогодні для боротьби з використанням плагіату існує значна кількість програмних засобів, найвідоміші з яких: Turnitin, Strike Plagiarism, Urkund, Advego Plagiatus, eTXT, Антиплагиат тощо. Ці засоби дозволяють співставляти тексти робіт з електронними текстами Інтернет; перевіряти та знаходити необхідні посилання; формувати переліки цитованої літератури та здійснювати імпорт посилань з інших баз даних. Результатом використання перерахованих програмних засобів є створення умов для доброчесної навчальної та наукової поведінки як студента так і викладача.

Врахування вищезазначеного дає можливість сформулювати заходи по усуненню академічної недоброчесності у закладах вищої освіти України:

1. Звуження простору корупції і створення здорової культури у вищій освіті.
2. Формулювання кодексу академічної честі закладу вищої освіти та прийом на викладацьку посаду тільки після засвідчення особою, що вона ознайомила з його змістом і готова дотримуватись його положень.
3. Розроблення схеми дій персоналу університету по боротьбі зі студентським та викладацьким плагіатом.

4. Створення студентських етичних комітетів для підвищення відповідальності самих студентів за порушення академічної етики.

5. Використання програмних продуктів, що полегшують студентам виконання різноманітних навчальних та дослідницьких завдань.

6. Використання навчальних програм, які допомагають студентам отримати уяву про наявні навчальні ресурси, опановувати навички написання академічних навчальних та наукових текстів різної складності.

7. Підвищення просвітницької ролі бібліотек з питань академічної доброчесності (круглі столи, тренінги та ін.).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» (зі змінами) від 16.07.2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба. / Т.Фініков / Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – С.21-22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

3. Хмарський В. Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року / В.Хмарський / Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – С.53-57. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

4. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності. /А.Мельниченко/ Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – С.107-121. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

5. Fahl Christian. Eidesstattliche Versicherung des Promovenden zur Bekämpfung des Plagiatsunwesens? / Zeitschrift für Rechtspolitik. – 2012. – №. 1. – P.7-11.

6. Закон України «Про вищу освіту» (зі змінами) від 09.08.2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru>.

7. Дойчик М. Академічна чесність: данина моді чи життєва необхідність? / М.Дойчик / Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – С.93-106. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

*Ляпіна О. В.,
канд. хім. наук, доцент кафедри біоінженерії і води
Одеська національна академія харчових технологій*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В останні роки світова спільнота почала приділяти пильну увагу питанню академічної доброчесності через виникнення необхідності дотримання морально-етичних принципів у написанні наукових робіт. Декларація з етичних цінностей і принципів в Європейському регіоні, визначає основні складові академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, підзвітність (Бухарестська конференції за сприяння Європейського центру ЮНЕСКО з вищої освіти, 2004 р.). Механізми забезпечення академічної доброчесності при організації освітнього процесу в закладах вищої освіти базуються на боротьбі з плагіатом, хабарництвом та іншими проявами академічної недоброчесності, що регламентовано Законом України «Про вищу освіту» (2014) [1, 57 с.].

У нашій країні суспільство починає сприймати академічну доброчесність у формуванні морально-етичної компетентності майбутніх педагогів як освітнє правило, що не суперечить Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016). Академічна доброчесність наголошує на коректному цитуванні, посиланні на літературні джерела, наданні вірної інформації про результати дослідження під час написання наукових робіт, повазі до праці своїх попередників-науковців. Санкціями за порушення норм академічної доброчесності є: перескладання екзамену, підсумкового модульного контролю, повторне проходження дисципліни, відрахування з університету, позбавлення присудженого наукового ступеню. Академічна доброчесність має безпосередній вплив на якість вищої освіти, бо зосереджує в собі багато морально-етичних якостей особистості, які зумовлюють поведінку абсолютно всіх учасників освітнього процесу [2, 167 с.].

Академічна доброчесність впливає на якість освіти, яку здобувають студенти, і має безпосередній вплив на новий тип громадян, яких формує система вищої освіти України. Відсутність культурної складової, яка б регулювала недоброчесні практики на рівні норм, традицій, цінностей академічної культури, робить інституційні норми контролю зовсім неефективними навіть на рівні інформування про недоброчесні практики.

Активне застосування студентами прийомів академічної недоброчесності під час навчання є серйозним викликом перед системою вищої освіти як у нашій країні, так і за кордоном. Створення освітнього середовища на засадах академічної чесності дозволить отримати в результаті високу якість освіти та компетентних фахівців. Але одні студенти гарно навчаються, щоб отримати користь в майбутній професії, інші отримують позитивні оцінки, щоб отримати схвалення родини та авторитет у групі. У всіх студентів мотивація різна, тому деякі, на жаль, вдаються до різних форм шахрайства. Відомі випадки, коли студенти молодших курсів повторно використовували проекти своїх друзів зі старших курсів, вдавалися до

підміни білетів, використовували різні гаджети на іспитах. Порушення принципів академічної доброчесності знищує систему освіти, демотивує старанних студентів у навчанні. В Європі списування серйозно засуджується і вважається нехтуванням академічними нормами та принципами [3, 136 с.].

Освітнянська спільнота потребує формування нових підходів і механізмів формування проведення наукової діяльності. Для цього необхідно забезпечити прямий зв'язок університету та роботодавців, які допоможуть студенту зрозуміти, якого саме фахівця вони очікують отримати в майбутньому. Усі члени освітнянської спільноти повинні обмінюватися науковими знаннями та ідеями на основі взаємної поваги. Боротьба з недоброчесними проявами є реальною завдяки усвідомленню відповідальності за результати наукових дій усіх членів академічної спільноти

Розуміння та прийняття академічних норм, створене на основі системної роботи та мотивації, є необхідним явищем для майбутніх фахівців освіти. Дотримання принципів академічної доброчесності постає як неодмінна умова не тільки підвищення якості освіти, а сфокусована на формування ціннісних орієнтацій громадян взагалі.

Таким чином, зміцнення академічної доброчесності має бути пріоритетом, а ігнорування принципів академічної доброчесності може створити середовище, яке сприяє інтелектуальному і творчому занепадові, низькоякісному навчанню, і стимулює амбівалентність, що може зробити корупційну практику нормою в інших сферах життя.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога // Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки). – 2018. – Випуск № 3-4. – С. 56-57.

2. Bretag T., & Green M. The role of virtue ethics principles in academic integrity breach decision-making // Journal of Academic Ethics. – 2014. – № 12 (3). – P. 165–177.

3. Слободянюк Е.М. Роль научно-педагогического коллектива в формировании академической добротности студентов // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2018. – № 6. – С. 134-139.

*Ляковська С. Є.,
канд. техн. наук, доцент кафедри
Проектування та експлуатації машин
Національний університет
«Львівська політехніка»*

ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, динаміка розвитку науки та введення обов'язкової комп'ютерної грамотності громадян сприяють використанню плагіату у сфері науки, освіти, промисловості.

Актуальним постає завдання дослідження сучасних програмних засобів, що дозволяють вчасно виявляти ділянки плагіату у текстових документах, а також у розрахунках, обчисленнях, технічних кресленнях.

Під час перевірки творів, статей, документів розрізняють основні види академічного плагіату:

— дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело;

- використання інформації (факти, ідеї, формули, креслення, числові значення тощо) з джерела(без посилання на це джерело);
- перефразування тексту у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело;
- використання інформації як власну роботу (дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, рефератів тощо) [1].

Розглянемо дослідницьку роботу студента технічних спеціальностей. Однією з форм самостійної роботи в навчальному процесі є написання рефератів, курсових та контрольних робіт, оформлення креслень, здійснення розрахунків тощо. Широко застосовується студентами дослівне запозичення інформації без посилання на джерело, помилки цитування, використання інформації як власну роботу. При аналізі робіт викладач все більше уваги повинен приділяти виявленню різноманітних видів плагіату у студентських дослідженнях. Одним із важливих параметрів, під час перевірки студентських робіт, є час. Для швидкого виявлення різного виду текстового плагіату використовують спеціалізовані програмні засоби, які є у ліцензійному доступі для перевірки великої кількості інформації і у демо-версіях для опрацювання невеликих ділянок тексту. Автоматизація перевірки різних видів плагіату дозволить викладачу детальніше опрацювати якість, актуальність, мету студентської роботи. Використання ігрових технологій навчання у роботі зі студентами значно зменшить плагіат у навчальному процесі. Творчий підхід до отримання нової інформації, опрацювання даних надихає студентів на опис власної думки. Важливим є скорочувати певні види навчальних досліджень студентів, надавати завданням

дослідницьку компоненту; проводити проміжну перевірку роботи студента (текстову складову, розрахункову частину), використовувати спеціальні програми.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності // Лист МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/62228](http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/62228).

*Костенко Д. В.,
ст. викладач кафедри природничо-математичних дисциплін та методики їх
викладання
Малєєв Д. В.,
канд. психол. наук, доцент кафедри психології та розвитку особистості
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПАРАМЕТРАМИ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАДІЙНОСТІ І ТОЛЕРАНТНІСТЮ ДО АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Академічна недоброчесність у аксіологічному сенсі як прояв деструктивної трансформації ціннісних парадигм і орієнтацій є наслідком переоцінки цінностей у суспільстві, низького рівня правової культури, руйнування морально-етичних засад професійної поведінки [1, с. 45]. Одним з ключових шляхів вирішення цієї проблеми є трансформація систем цінностей суспільства [4]. І визначну роль у в цьому процесі відіграє освіта. З урахуванням того що місія сучасного педагога – втілення у життя концептів: «соціальна відповідальність»; «соціальна довіра та партнерство»; «миротворчість», як запоруки набуття новим поколінням розуміння своєї ідентичності, можливості в перспективі сформувати глобальне громадянство

омінаючи ризики мілітаризації суспільства. Вочевидь сучасна система освіти потребує педагогів з високим рівнем морально-правової надійності – психологічна властивість, що дозволяє відтворювати у свідомості зміст моральних норм, розуміти суспільне значення та необхідність їх дотримання, урахувати ці норми при визначенні способу свого буття; регулювати свої потреби, поточні та перспективні цілі з урахуванням інтересів інших людей, усвідомлювати свою відповідальність перед моральними цінностями та ідеалами, протистояти нормам вузькогрупової та егоїстичної моралі [2].

З метою дослідження взаємозв'язку між параметрами морально-правової надійності і толерантністю до академічної недоброчесності педагогів нами було застосовано анкету «Толерантність до академічної недоброчесності» (Тодорова І.С.) [3] та методику «Особистісний опитувальник морально-правової надійності особистості» (Є.Ю. Стріжов) [2]. Дослідження проводилось на базі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти серед педагогів які проходили курси підвищення кваліфікації, середній вік яких склав 45 років, середній стаж роботи – 22 роки, загалом у дослідженні взяло участь 168 осіб. Проведення кореляційного аналізу, за допомогою r – критерію Пірсона, між рівнем толерантності до академічної недоброчесності та рівнем морально-правової надійності дозволило визначити пропорційну мінливість досліджуваних змінних (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок між параметрами морально-правової надійності і толерантністю до академічної недоброчесності

Рівень толерантності до академічної недоброчесності	Стадії надійності				
	Моральна	Правова	Конформна	Прагматична	Корислива
Високий	0,804*	0,826**	-	-	-
Середній	-	0,841*	0,715*	-	-
Низький	-	-	-	-0,652*	-0,701**

Примітка: * відмінності достовірні на рівні статистичної значущості $p \leq 0,01$

** відмінності достовірні на рівні статистичної значущості $p \leq 0,05$

Таким чином встановлено, що в досліджуваній вибірці для осіб з високим рівнем толерантності до академічної недоброочестності (38 %) характерним є високий рівень морально-правової надійності («моральна» та «правова» стадії надійності). Вони дотримуються традиційних моральних цінностей, прагнуть жити по правді і совісті. Враховують і застосовують традиційні моральні норми в своїй поведінці. Визнають свою особисту відповідальність перед іншими людьми за дотримання моральних норм. Стійкі до норм егоїстичної, прагматичної і кримінальної моралі. Характерне розуміння праці як першооснови благополуччя людини. При оцінці результатів своєї діяльності категорії «праця» і «гроші» застосовуються в тісному зв'язку з категорією справедливості.

Для осіб з середнім рівнем толерантності до академічної недоброочестності (39 %) характерним є середній рівень морально-правової надійності («конформна» та «правова» стадії надійності). Сталою й осмисленою системою моральних цінностей назвати не можна. Дотримуються їх головним чином під впливом соціального оточення і контролю керівників. Моральні поняття і норми в структурі менталітету існують у свідомості у формі соціальних стереотипів і емоційних переживань. Відповідальність за аморальну поведінку визнається умовно, моральні норми при обґрунтуванні своїх вчинків застосовуються обмежено. У свідомості проявляється конфлікт між традиційними моральними цінностями і універсальними цінностями індивідуалізму і прагматизму.

Для педагогів з низьким рівнем толерантності до академічної недоброочестності (23 %) характерним є низький рівень морально-правової надійності («прагматична» та «корислива» стадії надійності). Головний зміст моральних цінностей становить індивідуалізм і прагматизм. Вищими цінностями є гроші, приватна власність, особиста свобода й матеріальний успіх. Ця категорія педагогів відрізняється готовністю до ризику, спритністю і гнучкістю саморегуляції, розвиненою мотивацією досягнення успіху. Сенси етичних

понять «чесність», «справедливість», «гідність» носять абстрактний характер і з особистими інтересами не перетинаються. Характерними ознаками поведінки є несумлінність, зневага до своїх обов'язків, недисциплінованість, порушення трудового законодавства і правил внутрішнього розпорядку.

Отримані результати свідчать що толерантність до академічної недоброчесності можна розглядати як показник низького рівня морально-правової надійності педагога. Наразі виникає потреба: у виробленні практичних механізмів запобігання недоброчесної поведінки суб'єктів педагогічної діяльності; розробці освітніх продуктів та психотренінгових технологій з формування культури доброчесності та розвитку морально-правової надійності суб'єктів педагогічної діяльності; побудові системи забезпечення академічної доброчесності в закладах післядипломної педагогічної освіти (створення відповідних органів для розгляду ймовірних порушень академічної доброчесності; запровадження первинної перевірки на наявність ознак академічного плагіату та самоплагіату з використанням відповідного програмного забезпечення); закріплення цієї норми у рамці безперервного професійного розвитку вчителя та професійного стандарту для оцінки кваліфікації педагога під час приймання на роботу, атестації чи незалежної сертифікації, присвоєння категорії тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2016. № 3. – С. 40-48. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2016_3_9.

2. Стрижов Е. Ю. Нравственно-психологические детерминанты мошенничества : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.06. Москва, 2011. 400 с.

3. Тодорова І. С. Психологічні чинники толерантності студентів до академічної недоброчесності. *Психологія і особистість*. 2019. № 2 (16) – С. 116-131. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7094>.

4. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.03 – Одеса, 2015. – 434 с.

*Мішеніна Т. М.,
д-р. пед. наук, професор,
професор кафедри української мови
Криворізький державний педагогічний університет*

АВТОРСЬКА ОРИГІНАЛЬНІСТЬ ПРОДУКОВАНОГО АКАДЕМІЧНОГО ТЕКСТУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Сучасні дослідження, пов'язані з розвитком освіти, потребують більш глибокого розкриття специфіки освітньої ситуації і провідних принципів функціонування й еволюції сучасної вітчизняної і міжнародної освіти. Соціокультурна ситуація визначає напрямки розвитку освітньої галузі в аспекті розроблення стратегії навчальних тактик, спроможних зробити освіту адекватною своєму часу, і продукування навчального тексту, який інтерпретується як освітній механізм, що забезпечить вироблення цілісного бачення світу особистістю в умовах соціокультурних трансформацій, включення в нього авторської діяльності особистості.

Гуманістичний аспект організації освіти на основі принципів академічної доброчесності розкривається з позицій розуміння особистості як носія освітньої активності, а також з позицій культурно-історичного підходу, що дозволяє інтерпретувати освітнє середовище з позиції реалізації суб'єктної освітньої активності й діяхронного соціального способу життя. Сучасний академічний текст, продукований на основі методології «ідеально-типового конструювання», має передбачати аналіз співвідношення ідеалів освіченості і реального процесу

фахової діяльності. Іншими словами, наукова дискусія щодо наукової розглядуваної проблеми має містити логічні засоби обґрунтування істинності того чи того наукового твердження з допомогою використання категорійного апарату.

Сучасна освіта як соціальний інститут і механізм соціалізації особистості орієнтує на послідовну імплентацію принципів академічної доброчесності при продукуванні нового знання; дотримання новітньої стратегії, що зумовлена констатацією відкритого, нелінійного світу й необхідністю відповідного навчання і виховання особистості як громадянина і представника культурної спільноти.

У зв'язку з цим актуалізується антропологічний вимір освіти, що передбачає формування особистості в освітньому просторі і розгляд ролі інформатизації освіти у її становленні.

Академічний текст засвідчує динаміку культурного складника особистості, який має свою реалізацію шляхом аналізу проблеми взаємозв'язку між сенсоутворюючим її потенціалом і процесами інтеріоризації наявних культурних змістів у процесі освіти, причому процес інтеріоризації детермінує розвиток аксіологічного складника особистості. У такий спосіб окрім категорії об'єктивності (академічний текст, ґрунтований на достовірному аналізі наукових теорій), категорії суб'єктивності (академічний текст, ґрунтований на індивідуальній інтерпретації наукових теорій і методологій) категорію оцінну, яка ґрунтується не лише на репрезентації індивідуально-авторських тверджень щодо розглядуваних питань, але й становить цінність задля особистісного зростання в порушуваному питанні [1, с. 117–118].

Проблема вибору моральних пріоритетів академічного тексту ускладнюється тим, що є надмірність полісемантичної інформації, яка подає одночасно реальність різних культурних світів, у тому числі інформації, яка засвідчує нівеляцію ціннісних пріоритетів. Ідеться про тенденцію до морального плюралізму, що робить майже непотрібними моральні вчинки чи зусилля до їх осмислення. У такий спосіб динамізм особистості, яка продукує академічний текст,

визначається постійною «розбіжністю людини із самою собою» (Бахтін М.) як ідеальною сутністю [2, с. 126].

Інформаційний супровід під час продукування академічного тексту майбутніми учителями філологічних спеціальностей апелює до інформаційного простору, який ґрунтується на культурних цінностях, формуючи еклектичну картину світу. Продукуючи академічний текст, побудований на основі аналізу фактів з урахуванням такої картини світу, автор має враховувати те, що ієрархія цінностей визначає об'єктивність і суб'єктивність тексту. Прикладом академічного тексту аргументаційного типу викладу матеріалу є текст, метою якого є літературний / лінгвостилістичний аналіз художнього тексту. У процесі герменевтики такого різновиду текстів культури майбутні філологи стикаються з ситуацією так званого «морального плюралізму», що може призвести до часткової нівеляції моральних норм. Академічна доброчесність має апелювати до відповідного формату підготовки майбутніх фахівців, вироблення інформаційної системи, передбачати організацію процесу подання повної і змістовної предметної інформації. Аналіз наукової літератури має охоплювати категорійний апарат, який стосується обґрунтування норм і критеріїв оцінки моральної діяльності людини, що в подальшому дозволить здійснювати вплив на самосвідомість особистості як носія культури.

Проблема вибору моральних пріоритетів ускладнюється тим, що є надмірність полісемантичної інформації, яка розгортає одночасно реальність або різних культурних світів, або розкриває концепції, що стосуються розвитку моралі з позиції синхронії й діяхронії. Політематична інтерпретація моральних понять, яка має місце в сучасній інформаційній мережі з урахуванням гіперпосилань, засвідчує також негативну тенденцію до морального плюралізму, що в кінцевому рахунку окреслює крайню межу недотримання моралі, непотрібність моральних вчинків чи зусиль, спрямованих на їх осмислення [3, с. 178].

Викладене вище дозволяє зробити узагальнення щодо дескрипторів, які вказують на авторську оригінальність академічного тексту, що містить аналіз тексту культури з урахуванням сучасної ситуації інформаційної надмірності, яка певною мірою нівелює в інформаційній свідомості грань між об'єктивним і суб'єктивним, верифікованим і не-верифікованим, де протиставлення матеріального й ідеального позбавляється сенсу, але не стирається:

– перевага об'єктивного пошуку, активної наукової дискусії (самостійне сприйняття й переживання сюжетної й ідейної стрижневих ліній дозволяє відповісти на питання до твору Ф. Достоєвського «Злочин і кара» шляхом звертання до біблійного контексту: Чому світоглядна теорія Родіона Раскольникова приречена? Що означає символіка чисел у творі: «30» – тридцять рублів, зароблених Сонею, тридцять срібляників як стійкий вислів? Подібна складна внутрішня робота дозволяє майбутньому фахівцю-філологу успішно розв'язати проблему світоглядного становлення);

– визначення базових цінностей, які необхідно розвивати й інтеріоризувати (поведінкові і визначальні цінності, які об'єктивують цінність самого життя людини, її реалізації як особистості); інтеріоризація передбачає проходження етапів переосмислення ціннісних установок людини / зіставлення поданого морального рішення зі своїм життєвим моральним імперативом;

– урахування того, що вплив інформації й інформаційних технологій на світосприйняття людини може мати двосторонній характер, тому дидактичний супровід академічного викладу має містити методологічні положення про виучуваний гуманітарний навчальний предмет (герменевтика художніх творів «Сад Гетсиманський» Івана Багряного; «Мойсей» Івана Франка, здійснювана на основі осмислення історії української нації в контексті біблійних інгерентних історичних подій);

– міжкультурна комунікація (розвиток комунікацій в інформаційному просторі визначає як тенденцію асиміляцію й інтерсуб'єктність культурної

взаємодії і представників інших лінгвокультур, яка має зворотній бік – певною мірою нівелювання, усереднення і спрощення культури (що посилює вимогу до критичного аналізу як категорійно-поняттєвого апарату, так і герменевтичний аналіз тексту культури на основі прогресивної моральної рамки).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академическое письмо. От исследования к тексту: учебный практикум / Ю. М. Кувшинская, Н. А. Зевахина, Я. Э. Ахапкина, Е. И. Гордиенко ; под. Ред. Ю. М. Кувшинской. Москва : Изд-во Юрайт, 2019. – 284 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин ; сост. С.Г. Бочаров. – Москва : Прогресс, Гнозис, 1979. – 424 с.
3. Громыко Н. В. Интернет и постмодернизм – их значение для современного образования / Н. В. Громыко // Вопросы философии. – 2002. – №2. – С. 175–180.

*Назаренко Н. А.,
аспірант*

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРИНЦИПИ НАУКОВОЇ СУМЛІННОСТІ

Тенденції розвитку наукового знання відрізняє прагнення до об'єктивності, пошуку істини, створення нових технологій. Особливо актуальним це стало в епоху постіндустріального суспільства, в якому наука грає чільну роль. Таким чином, роль наукового знання, проблема верифікації наукових теорій сьогодні є об'єктом пильної уваги багатьох вчених. Проблема некоректних запозичень в публікаціях, написання на замовлення текстів наукових і кваліфікаційних робіт

зберігає свою високу актуальність. З жалем доводиться констатувати, що сьогодні плагіат в науково-освітній сфері став масовим явищем.

Відповідність нормам і вимогам інформаційної етики базується на інформаційній культурі дослідника. Рівень розвитку інформаційної етики корелює з рівнем сформованості інформаційно-етичних компетенцій. Центральним поняттям наукової етики є поняття відповідальності. Новатор змінює світ і тим самим несе відповідальність за зміни, які стали наслідком впровадження інновацій. Дослідник створює знання, що веде до появи інновацій, що має на увазі певну відповідальність вченого за зміни, до яких веде його діяльність.

Варто зазначити, що наукова сумлінність як найважливіший принцип наукової діяльності полягає в необхідності врахування наступності в розвитку науки, безкорисливому служінні істині, щирому прагненні розкрити сутність досліджуваних явищ. Об'єктивність, обґрунтованість, доказовість, достовірність, верифікованість та несуперечливість отриманих висновків, їх евристичний потенціал, узгодженість нового знання з фундаментальними положеннями науки можуть бути віднесені до елементів наукової сумлінності. Принцип наукової сумлінності зобов'язує кожного дослідника дотримуватись встановлених законодавством вимог та обмежень, правила цитування, щоб не придумувати і не спотворювати результати досліджень в свою користь.

Етика наукових публікацій – це система норм професійної поведінки у взаєминах авторів, рецензентів, редакторів, видавців і читачів в процесі створення, розповсюдження та використання наукових публікацій [1]. Підхід до наукової етики, що має найбільш очевидне практичне застосування, пов'язаний з поширенням кодексів норм відповідальної поведінки. Передбачається, що ці норми відповідають сумлінній поведінці вченого. Підхід цей, проте, не охоплює всієї повноти поняття відповідальності. У кодексах поведінки вчених зазвичай відображені настільки загальні цінності і принципи, що самі вони вважають подібні документи занадто абстрактними і непридатними в конкретних ситуаціях

[1]. Наприклад, в «Європейському кодексі поведінки з метою забезпечення відповідального розвитку нанонаук і нано-технологій» (European Code of Conduct for Responsible Nanosciences and Nanotechnologies Research) представлено сім основних принципів і двадцять сім правил. У числі перших зустрічаємо положення про відповідальність вчених за наслідки своєї діяльності: «Дослідники і науково-дослідні організації повинні нести відповідальність за соціальні та екологічні наслідки, а також за наслідки для здоров'я людини, до яких можуть привести їх дослідження [в області нанонаук і нанотехнологій] як в даний час, так і для майбутніх поколінь » [2].

На нашу думку, метою наукової етики в дослідних організаціях має стати підвищення обізнаності вчених про ці та інші аспекти відповідальності. Більш того, при цьому повинні враховуватися критерії належного ведення наукової діяльності, в основі якого лежать такі цінності, як чесність та неупередженість. Саме ці якості дозволяють індивіду усвідомити значимість етики доброчесності. Часто вважають, що завдання етики – виявити факти недобросовісного ведення наукової діяльності та забезпечити дотримання етичних норм в ході досліджень.

На нашу думку, дослідники повинні прагнути до розуміння можливих соціальних наслідків своєї роботи, а також володіти необхідними вміннями для всебічного обмірковування змін в світі, до яких може привести їх діяльність. Дослідні інститути повинні оцінювати етичну прийнятність пропонованих ними інновацій з урахуванням поступово мінливих норм і цінностей. У багатьох випадках, наприклад в сфері інформаційних технологій, ця рефлексія повинна проводитися всередині дослідних проєктів, оскільки тільки на цьому етапі ще можна вплинути на хід розвитку тієї чи іншої технології [3].

Недавнє дослідження показує, що основні рушійні сили забезпечення належного ведення наукових досліджень носять переважно інституційно-структурний характер [4]. Створення наглядових рад і комітетів з етики часто здійснюється «зверху вниз». Багато кодексів та етичних норм розробляються на

державному рівні або в спеціальних комітетах, в той час як доведення цих принципів до відома звичайних дослідників як і раніше залишається складним організаційним завданням.

Вчені, які не мають спеціальної філософської підготовки, часто розглядають наукову етику як якусь перешкоду або обмеження їх свободи, як необхідність дотримуватися норм і вимоги, накладені ззовні, тобто за своєю суттю які не належать до сфери наукових досліджень. Свою роль вони зводять при цьому до проставлення галочок в анкетах для грантових фондів. Якщо трактувати етику як демонстрацію відповідності існуючим правилам і нормам, то вона дійсно виявляється не помічником, а гальмом технологічних інновацій, оскільки розглядається як явище, яке суперечить ефективності дослідницького процесу і тому не дозволяє досягти переваги в глобальній конкурентній боротьбі.

Щоб спростувати цю точку зору, на жаль широко поширену, а також переконати дослідників і науково-дослідні організації в тому, що етична рефлексія – важлива складова їх діяльності, необхідна реалізація цілого комплексу заходів на всіх рівнях. По-перше, це вивчення етики як молодими, так і досвідченими дослідниками. По-друге, звернення до «борців за етику», тобто осіб або груп осіб, глибоко переконаним у необхідності етичного осмислення технологій і готових ділитися своїми переконаннями з іншими. Найчастіше такі «борці за етику» мають можливість в рамках своїх посадових обов'язків створювати організаційні одиниці або структури, присвячені науковій етиці. Пошук таких людей і розширення їх повноважень – важливе завдання розвитку науки.

Попереду – нові проблеми і нові дискусії в цій новій, що розвивається сфері досліджень, який, безсумнівно, є етика науки. В її орбіту у все більшій мірі будуть втягуватися не тільки ті конкретні науки, а й соціально-психологічні, суспільні і поведінкові науки, педагогіка і науки про культуру і людину як особистості, шляхи її формування та розвитку. Адже етика науки як відносно самостійна соціально-філософська дисципліна може мати перспективу тільки на основі

дослідження конкретних ситуацій, які виникають у всьому комплексі наук, розгляду їх у тісному зв'язку з розвитком людської культури в цілому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс этики научных публикаций [доступ від 09.10.2019]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publicet.org/code/>.
2. Recommendation on A Code of Conduct for Responsible Nanosciences and Nanotechnologies Research // European Commission, C (2008) 424. – Brussels, 2008.
3. Ethics in Robotics Research / A. Grinbaum [et al.] // IEEE Robotics and Automation Magazine. – 2017. – No. 24. – P. 139–145.
4. Grinbaum A., Politi V. Deliverable 15.1 «Comparison of the ethics key» for H2020 Project RRI-Practice, 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rri-practice.eu (accessed 21 February 2019).

Никитченко О. Е.,
*канд. філос. наук, доцент кафедри культурології, мистецтвознавства та
філософії культури, гуманітарний факультет
Одеський національний політехнічний університет*

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ТА ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Феномен академічної доброчесності (далі А. Д.) може бути зрозумілим через вивчення у різних контекстах прояву у багатьох сферах духовного світу людства та його практичного втілення.

Саме вже існування серед констант суспільства – мета і – постмодерну концепту «академічна доброчесність» передбачає необхідність розуміння умов і змісту того, яким чином цей феномен з'явився у людський історії, і яке він має значення в контексті сьогодення окремої держави, такої як Україна.

Кожне явище має свого, так би мовити, «носія», в даному випадку «академічна спільнота», яка вперше сформувалась у Західній Європі з 11ст. (де й почалось усвідомлення проблем академічної діяльності, та були сформовані принципи впровадження А. Д. так само, як і сформульовано, що таке «академічна недоброчесність», та були запропоновані засоби попередження недоброчесності) [1] На терені України зустрічаємо формування цих інституцій у межах перших академічних установ з 16 століття, тобто в певному сенсі треба «наздогнати» 5 століть [2].

З отриманням незалежності, Україна обрала шлях до інтеграції у Європейську спільноту, а це по-новому виявило окрім всього ще й проблему академічної доброчесності. Ще до аналізу змісту цього поняття ми розуміємо, що можливість поставити вимоги до академічної спільноти має базуватися на певних світоглядних цінностях, що знайшли й політико-правове втілення.

В першу чергу, на правах і свободах людини, що гарантуються громадянам демократичних країн. Серед всіх прав людини центральне місце посідає право на свободу совісті, яка в загальному значенні стверджує, що людина має право самостійно обрати світоглядні орієнтири, свідомо ставитися до свого вибору практичних дій та через цю усвідомленість може нести відповідальність за вчинене. А. Д. існує лише там, де є академічна свобода, тобто там, де люди за своєї волі вільно приймають рішення, а це взагалі відбувається у тих спільнотах, де суспільство досягнуло значущість права людини на свободу совісті. Тому, я вважаю, що втілення свободи совісті є підґрунтям і формування академічної свободи та А.Д. у сучасному світі й України зокрема.

Стан всієї констеляції [3] прав і свобод в Україні не можна визначити як задовільний, отже з академічної свободи також. Відкладання проблем з можливістю втілення усіх прав людини (усіх чотирьох поколінь), погрожує, ще більшим відчуженням України від Європейської спільноти.

Сумнів у загальній можливості існування в Україні свободи совісті дає факт належності нашої країни до цивілізації, що пов'язана своїм розвитком зі східним християнством, бо, як відомо, ідея свободи совісті та її політичне та юридичне втілення належить до надбання Західної цивілізації [4]

Але, на сьогодні вже багато чого зроблено на шляху можливостей імплементації прав людини, зокрема офіційно визнано пріоритет міжнародних актів в царині прав і свобод людини, якщо виникає протиріччя між ними і відповідною державною нормою, а це свідчить про те, що в плані відтворення академічної свободи та доброчесності ми зробили політико-правовий вибір на користь цінностей Західного світу.

Кожне рішення людини, кожна дія, кожний вибір, які ми робимо щодня це варіант відповіді на питання: «Що означає бути людиною у ставленні до людства взагалі, , це у самому загальному вигляді. Окреме питання: а що ж означає представляти академічну спільноту)?» Входження до «академії» потребує прийняття рішень щодо свого «користування» свободами та звідси, підтримки чи не підтримки вимог А.Д. як правої та етичної цінності.

Історично академічна свобода передувала виділенню етиці науковця та корпоративній етиці як окремої етико-філософської то політико – правової дисципліни, але зміцнення усвідомлення необхідності академічної свободи в європейських університетах є наслідком розвитку й філософсько-правової рефлексії.

Розмірковуючи про перспективи розвитку академічної свободи а разом з нею А.Д. в нашій країні, ми можемо спиратися на досвід тих країн, де феномен академічної свободи може розумітися і як результат європейської правотворчості, а філософія та етика виступати методологією правотворчості [5]. Це й дозволяє робити висновок, що наявність уявлень та практичних дій щодо А.Д. за своєю сутністю є реалізацією та наслідком свободи совісті.

Бажання бути гідним гідної академічної спільноті також є важливим чинником формування внутрішньої свободи особи (науковця), а одним із зовнішніх проявів цієї індивідуальної свободи виступає саме академічна свобода. Нажаль у нашій країні ми маємо можливість бачити, що багато хто прагне лише формального визнання належності до академічної спільноти (тобто здобувають не знання, але дипломи та звання).

У даний час і академічна свобода і науковці відповідають на виклики глобалізації та модернізації, стверджують свою необхідність і значимість у світі, де «свобода», «філософія» і «наука» витлумачуються в дусі персоноцентризму.

Зараз існує багато інформації щодо А.Д., починаючи з відкритих ресурсів Вікіпедії [6] і фахових ґрунтовних праць [7], що є базою розуміння всіх аспектів, пов'язаних з втіленням А.Д., але проблемою є практика додержання А.Д., як окремою людиною, так і відповідними установами.

Одним з проявів академічної недоброчесності є плагіат. Довгий час людської історії це не вважалось чимось неетичним та не правовим. Але з розвитку розуміння академічної свободи, А.Д., авторського права, це явище сьогодні сприймається як негативне.

Було здійснено багато заходів щодо сприяння розвитку академічної доброчесності в Україні, у тому загалі, тлумачили, що саме є академічна недоброчесність, й що є плагіатом та як його виявляти. Однак, і на сьогодні ще є проблеми з використанням програмного забезпечення, що викриває плагіат у наукових творах (економічні проблеми придбання, та незнання як можна отримати в користування якісну програму).

Розмірковуючи над тим, що спонукає до плагіату в українському суспільстві, можна побачити проблему, яку тут не часто згадують: спочатку у школах та ЗВО є орієнтування на тести, а потім в науці потрібні самостійні думки. Треба з самого початку навчання вкорінювати цінність авторського права.

Жодним чином не виправдовуючи порушення академічної доброчесності, зазначимо, що домінують загалом дещо репресивні, в кращому випадку просвітницько-попереджувальні заходи націлені на спонукання до дотримання А.Д., а треба ще й заохочувати створення атмосфери академічної свободи та доброчесності: працювати над підтримкою престижу професійних знань та вмінь, академічної сфери взагалі, підтримувати статусність належності до спільноти, розвивати європейські традиції корпоративної культури, втілювати ідеали свободи совісті та наукової етики.

Люди не мають боятися публічно виявляти академічну недоброчесність, їх совість має приймати рішення за умов втілення свободи совісті. Отже, процвітання А.Д. сприяє здійсненню права на свободу совісті, в свою чергу підтримка академічної свободи та доброчесності просуває права людини у житті.

Звісно, що саме академічна спільнота та кожен науковець персонально має усвідомлювати значення відтворення А.Д., але піднесення нашої держави (політичне, правове та економічне) також сприятиме утвердженню академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Університет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Університет>.

2. Найстаріші вищі навчальні заклади України в минулому і зараз. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alwaysbusymama.com/puteshestviya/item/1458-najstarishi-vishchi-navchalni-zakladi-ukrajini-v-minulomu-i-zaraz.html>.

3. Дудкин В. Я. Права человека в современной религиозной мысли Запада. — М., 1992. — С. 7.

4. Никитченко О. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ «СВОБОДИ СОВІСТІ» В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14934/12-Nikitchenko.pdf?sequence=1>.

5. Мілова Т.М. ПРАВО НА АКАДЕМІЧНУ СВОБОДУ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2622/1/Право%20на%20академічну%20свободу%20конституційно-правовий%20вимір.pdf>.

6. Академическая_непорядочность. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Академическая_непорядочность; Плагіат. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Плагіат>.

7. Докладніше дивись: 1) Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>. 2)

International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://academicintegrity.org>. 3) Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view> 4)

Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» – Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-](https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek)

[dobrochesnosti-rol-bibliotek](https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek). 5) Етичні питання публікації результатів наукового дослідження. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=RxsZ7TAZQZ4>.

*Павлюк О. М.,
канд. тех. наук, доцент кафедри АСУ
Національного університету «Львівська політехніка»*

АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО ПОВ'ЯЗАНИХ З ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

Із швидким розвитком інформаційних технологій (ІТ) на початку ХХІ століття зросла і актуальність академічної доброчесності (АД). Дане питання стало стосуватися не лише наукових працівників, а всіх учасників, що є задіяні у вищих навчальних закладах (ВНЗ) пов'язаних з ІТ. АД зачепила різні галузі, проте однією з рушійних галузей є саме ІТ.

На законодавчому рівні дане питання висвітлюється у Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. і визначає, що обов'язковим для ВНЗ є «вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності» [1]. Університети отримали повноваження для розробки власних положень для боротьби з академічною не доброчесністю (АНД) шляхом, просвітницької діяльності серед студентів, науковців, викладачів. Ці зміни повинні відображатися у внутрішніх документах. Для усунення АНД Українські ВНЗ самі приймають рішення щодо використання новітніх ІТ. Широко використовують ВНЗ програмне забезпечення для перевірки на плагіат. Найвідоміші серед програм на світовому ринку є: Urkund, Turnitin, Copyscape, Ephorus, PlagAware, StrikePlagiarism [2]. На українському ринку найбільш поширеними є безкоштовні програмні засоби: Advego Plagiatus, Etxt Antiplagiat. А також онлайн сервіси перевірки на плагіат: ANTIPLAGIAT, CONTENT-WATCH, TEXT.RU, UNPLAG, StrikePlagiarism.com, <http://antiplagiat.su/> та ін. [2]. У Національному університеті «Львівська політехніка» для перевірки студентських робіт на плагіат використовують

Unicheck та Plagiat.pl. Зокрема, для перевірки бакалаврських робіт на плагіат використовують Unicheck, для якого НУ «Львівська політехніка» купила ліцензію на використання внутрішнього репозиторію. Для перевірки магістерських робіт використовує Plagiat.pl. Перша перевірка магістерської є безкоштовна, а починаючи з 2-гої стає платна і становить 1 грн. за 1 сторінку.

Більшість ПЗ працює по принципу знаходження максимальної кількості збігів у тексті, який перевіряється, з текстами, які містяться в базах даних, підключених до ПЗ, включно із пошуком у мережі Інтернет. Великою проблемою ВНЗ у використанні такого ПЗ є наявність доступу до максимальної кількості репозитаріїв наукових робіт. Тому питання створення національного репозитарію академічних текстів, доступ до якого матимуть всі ВНЗ та наукові установи є одними із провідних завдань в межах комплексу дій у боротьбі з АНД.

Але із широким застосуванням новітніх ІТ для АД, зокрема, перевірки на плагіат виникають і методи приховування плагіату. На законодавчому рівні це питання регулюється Цивільним кодексом на право інтелектуальної власності [3] та Кримінальним кодексом [4]. Найпоширенішими серед цих методів є: використання прихованих символів; заміна символів у слові латиницею; нерівномірне розміщення запозиченого тексту в роботі; стилістична неоднорідність дослідження; написання роботи складною мовою та заміна слів синонімами; маніпуляція цитатами; переклад та ін. [5]. Проте ПЗ не стоїть на місці. Більшість методів приховування плагіату враховуються в нових версіях ПЗ чи в додаткових модулях, які доставляються до вже існуючої оболонки. Проте жодна система не може засвідчити чи є текст плагіатом насправді, чи ні. Необхідно використовувати автоматизовані системи для перевірки на плагіат, тобто ПЗ + людина-експерт, за якою є заключне слово [6]. Використання ІТ дозволило значно пришвидшити процес пошуку та опрацювання необхідної інформації. Але також і відкрило нові можливості у використанні «мініатюрних» гаджетів для здійснення недоброчесної діяльності.

АД в освітній діяльності та науковій діяльності тісно пов'язані між собою і поділ між ними є умовним. Оскільки в Українських ВНЗ члени академічної спільноти задіяні одночасно в освітній та науковій діяльності. Звичним явищем є викладання викладачем кількох дисциплін у ВНЗ та робота на неповну ставку у держбюджетних та інших науково-дослідних темах. А враховуючи те, що все це відбувається на фоні швидко змінних ІТ – дане питання потребує висвітлення у багатьох аспектах.

АД необхідно розглядати з позицій основних членів академічної спільноти [2]:

- викладача, задіяного в освітній діяльності;
- викладача задіяного в науковій діяльності;
- абітурієнтів, студентів;
- аспіранта, здобувача;
- представників органів управління і контролю освіти;
- замовників наукової продукції;
- видавців наукової літератури та періодики;
- лідерів громадських і професійних організацій та асоціацій, пов'язаних з вищою освітою.

АД полягає у створенні культури для спільнот у ВНЗ України [6]. Оскільки питання АД є багатогранне, то і розглядати його потрібно в різних ракурсах. Потрібно звертати увагу не лише на академічний плагіат, але й на: фабрикацію, обман, списування, хабарництво, особливо із застосуванням нових гаджетів. Лише вироблення культури та доброчесності дасть результат, оскільки кожен член спільноти вищого навчального закладу несе відповідальність за якість навчання і наукових досліджень. В першу чергу починати треба із себе. Якщо викладачі будуть позитивним прикладом для студентів, а керівники для викладачів, то з часом виробиться академічна культура та стандарт академічної поведінки. ВНЗ в свою чергу повинен всіма способами підтримувати та заохочувати принципи АД

виробивши при цьому етичні правила і строго карати за її недотримання згідно чинного законодавства (знімати вчені звання, понижувати на посаді, нести кримінальну відповідальність та ін.). При цьому якість результатів діяльності у ЗВО значно підвищиться та стане конкурентоспроможною на світовому ринку розробок і послуг. Окрім метода «батога» в українських ЗВО має існувати метод «пряника». Тобто основну увагу зараз ЗВО звертають на кількість публікацій та їх цитувань. Але зовсім мало звертають уваги на змістовну якість публікацій та наукових досліджень. Необхідно преміально заохочувати наукових та освітніх працівників, давати їм фінансування для поїздки на міжнародні конференції, стажування, друк статей у міжнародних виданнях. Дане питання особливо стоїть гостро у ЗВО, що працюють в галузі ІТ. Зарплати викладачів в Україні є зовсім неспівмірними з середньостатистичною зарплатою працівника ІТ компанії, а вимоги подекуди і навіть вищі. Тому йде відтік викладачів з ЗВО у ІТ компанії. Тепер ЗВО зіткнулися з гострою проблемою нестачі кадрів. На кафедрах значно зріс середній вік викладача, молоді спеціалісти не хочуть приходити, через низькі зарплати, що не сприяє АД. Тому у ЗВО основним видом діяльності яких є ІТ питання АД виходить у нову площину, яка є не настільки гострою в інших галузях. Дане питання АД необхідно вирішувати як на законодавчому так і на виконавчому рівнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Відом. Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
3. Цивільний кодекс України : за станом на 16 січ. 2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

4. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26, – ст.131.

5. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформаційний огляд / автори-укладачі: Якуніна Н. В., Чинюк А. А., Руденко Я. В. ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. О. Сербін; Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – 41 с. – ISBN 978-966-97569-3-0.

6. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

*Палвашова Г. І.,
канд. тех. наук, доцент кафедри біоінженерії і води,
доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Одеська національна академія харчових технологій*

АТМОСФЕРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розвиток сучасних технологій в освіті вимагає створення атмосфери академічної доброчесності в кожному закладі вищої освіти, в кожному науково-педагогічному колективі. Що таке академічна доброчесність і які принципи закладені в її основу?

Термін «академічна доброчесність» вперше в Україні запроваджено в Законі України «Про освіту» [1]. Відповідно ст. 42 п. 1 Закону «Про освіту», **академічна доброчесність** – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил,

якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Вперше на законодавчому рівні визначаються конкретні обов'язки учасників освітнього процесу, принципи її дотримання, види можливих порушень та відповідальність педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти, а також здобувачів освіти.

Дотримання працівниками принципів академічної доброчесності передбачає [1, п.2]:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Для здобувачів освіти [1, п.3]:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

З метою створення атмосфери академічної доброчесності в Одеській національній академії харчових технологій (ОНАХТ) викладачі прагнуть впровадити відповідні методики, технології, критерії щодо об'єктивного і справедливого оцінювання результатів роботи студентів, таких як оцінка вхідного контролю, модульного контролю, дистанційного модулю через систему Moodle, а саме започатковано запровадження деякими викладачами системи комп'ютерного тестування з автоматичною оцінкою робіт.

В академії також затверджено Корпоративний Кодекс ОНАХТ, який зобов'язує викладачів бути чесними, справедливими, створювати позитивний імідж, що теж сприяє створенню атмосфери академічної доброчесності.

Як відомо, одним із розповсюджених проявів академічної не доброчесності є плагіат.

У 2018 році в МОН України був підписаний Меморандум про співпрацю і надано ЗВО України доступ до антиплагіатної системи Strikeplagiarism.com на пільговій основі. Дана програма діє і в ОНАХТ. Для запобігання проявів плагіату в академії проводиться перевірка дисертаційних робіт на відсутність (наявність плагіату) впродовж останніх трьох років в системі Strikeplagiarism.com та інших. Крім цього, питання про академічну доброчесність в ОНАХТ було розглянуто на засіданні Вченої ради академії у жовтні 2019 року та на засіданнях кафедр і вчених рад факультетів.

Академія є активним учасником заходів організованих компанією Plagiat.pl, а саме у Круглому столі «Запобігання Плагіату у академічному середовищі вищої освіти» в ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»; у Круглому столі «Презентації та тренінги можливостей системи Strikeplagiarism.com» у Львівському державному університеті внутрішніх справ; у Круглому Столі «Доброчесність в сучасному академічному середовищі: правові та технологічні аспекти» в ДВНЗ «Київський національний економічний університет

ім. Вадима Гетьмана»; у Work Shop «Способи запобігання академічному плагіату» у м. Одеса.

Одним із принципів створення атмосфери академічної доброчесності є прозоре управління, яке базується на сучасних технологічних рішеннях [2]. Так, в академії розпочата робота по впровадженню системи е-документообігу та інформаційного забезпечення, що надасть можливість відмовитись від кругообігу паперових документів та оптимізувати роботу всіх структурних підрозділів ОНАХТ.

Робота по створенню атмосфери академічної доброчесності потребує не аби яких зусиль, оскільки є дуже багато чинників протидії і виникненні академічної недоброчесності – це хабарництво в академічному середовищі, академічний плагіат, само плагіат, фальсифікація та фабрикація даних [1, п.3], академічний саботаж, плагіат, академічне шахрайство тощо .

Отже, академічна доброчесність це складна категорія, яка базується на етичних нормах і правилах в освітньому середовищі [2]. Необхідно чітко окреслити всім учасниками освітнього процесу, насамперед науково-педагогічними працівникам сутність академічної доброчесності, вимог законодавства і внутрішніх нормативних документів з цих питань, основних видів порушень, що можуть призводити до порушень.

Для цього варто провести відповідні заходи, з метою підвищення обізнаності викладачів в питаннях академічної доброчесності, наприклад такі як:

- курси підвищення кваліфікації викладачів з питань академічної доброчесності;
- лекції, тренінги, семінари із запрошенням фахівців для обміну досвідом та ін.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Виявляти конкретні причини, що породжують умови для процвітання академічної нечесності в академічному середовищі.

2. Доводити до відома науково-педагогічних працівників інформацію про прояви академічної недоброчесності як викладачів, так і студентів.

3. Запроваджувати комп'ютерне тестування здобувачів освіти з автоматичним оцінюванням роботи або створення центрів незалежного оцінювання.

4. Активізувати роботу із створення внутрішнього академічного репозитарію всіх видів індивідуальних робіт викладачів та студентів (монографій, підручників, статей, курсових робіт, курсових та дипломних проектів, кваліфікаційних магістерських робіт тощо), що буде ефективним інструментом в запобіганні плагіату.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VII «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Федорченко Ю. Академічна недоброчесність у вищій школі як системна проблема. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1105-akademichna-nedobrochesnist-u-vishchij-shkoli-yak-sistemna-problema>.

*Пипяк М. І.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри права
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна перебуває у процесі інтеграції у правовий простір Європейського Союзу. Правове регулювання освіти є однією з ключових галузей яку наша країна зобов'язалась привести до відповідних стандартів. Академічна

добросесність є особливо важливою складовою освітньої галузі. Зважаючи на еволюційний процес становлення громадянського суспільства в Україні, можна констатувати, що без належних заходів нормативного, організаційно-правового характеру неможливо забезпечити належний рівень довіри до академічної спільноти. З урахуванням масовості порушень етичних правил, принципів, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання й/або наукових (творчих) досягнень, уведено поняття «академічна відповідальність» [1, с. 193].

Питання академічної добросесності сьогодні активно досліджується та впроваджується в практику національної освіти в рамках міжнародного проекту сприяння академічній добросесності у вищій освіті України (SAIUP), що здійснюється Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні. Однак переважна більшість наукових досліджень спрямовані на формування уявлення про поняття академічної добросесності, принципи та цінності академічної добросесності, а також інші етичні та інституційні питання впливу академічної добросесності на побудову загальної освітньої культури. Серед основних вітчизняних наукових досліджень – колективна монографія «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету» [2], в якій зібрані дослідження з питань академічної культури та добросесності, вплив цього явища на якість української вищої школи (Т. Добко, В. Турчиновського, Т. Фінікова, М. Дойчик, І. Олексів, І. Дегтярьової), дослідження досвіду зарубіжних країн у формуванні культур академічної добросесності та запровадження цього інституту в освіту (Т. Лічман, В. Хмарський), правові аспекти функціонування інституту академічної добросесності в освіті (А. Мельниченко, В. Буяк). Деякі аспекти правового регулювання інституту академічної добросесності проводились окремим науковцями-юристами. Але, навіть враховуючи активну роботу академічного середовища в Україні по впровадженню цього інституту в освітньому середовищі,

проблеми правового забезпечення відповідальності за порушення академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в юридичній науці залишаються малодослідженими. Законодавство України з цього приводу знаходиться на стадії формування та реформування. Законодавець в прийнятому Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року закріпив нову для системи освіти норму в ст. 42 «Академічна доброчесність». В цій статті, сформульовано визначення основних понять в сфері академічної доброчесності, диференційовано суб'єктів освітнього процесу за видами порушень академічної доброчесності та видами відповідальності за її порушення. Однак, положення даної статті не є вичерпними, а механізм впровадження принципів академічної доброчесності та відповідальності за її порушення має бути конкретизований у підзаконних актах та локальних актах освітніх установ [3, с. 8].

Академічна доброчесність, з одного боку, є складною міждисциплінарною категорією, яка поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі та механізми й інструменти, за допомогою яких останні реалізуються на практиці. З іншого – існує цілий комплекс чинників, передусім морально-культурних, інституційних, освітньо-виховних, які впливають ззовні чи зсередини на університет, визначаючи його спроможність і прагнення протидіяти академічній нечесності. У будь-якому разі запровадження нового виду відповідальності (академічної – автор) зумовлене трансформацією всієї системи освіти й науки, оскільки переформатування цілої низки норм, правил, устроїв потребує значних ресурсів, часу та навіть волі й мужності окремих осіб для свого утвердження, в жодному випадку не може з'явитись одномоментно чи випадково без використання інструментів «академічного примусу» [1, с. 194].

Навчальні заклади у правовідносинах зі здобувачами вищої освіти мають право діяти виключно в рамках правових норм щодо відповідальності встановлених законом. В даний час, можна відверто сказати, що регулювання питань відповідальності в освіті характеризується «прогальністю» і недостатньою

регламентацією. Законодавець не проводить системної роботи із формування правового інституту відповідальності за порушення законодавства в сфері освіти [3, с. 9].

Поряд із позитивними моментами спроби запровадження та поширення інституту «академічної відповідальності» варто вказати на окремі нормативні недоліки, що стають перепонами успішного розвитку таких процесів, ними є відсутність усталених чи нових закріплених Законом дефініцій, зокрема «академічна відповідальність», «академічний примус», «заходи академічної відповідальності», «підстави академічної відповідальності», «академічне стягнення», «академічна нечесність», «види академічної відповідальності», «академічний проступок», «склад академічного проступку», «суб'єкт академічної відповідальності», «академічна правосуб'єктність» тощо [1, с. 194].

Україна стоїть лише на початку приведення освітньої і наукової галузі до стандартів Європейського Союзу. Попереду ще багато роботи з імплементації відповідних правових норм у українське законодавство.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тицька Я. О. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. Підприємництво, господарство і право. № 11. 2018. С. 192-195.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К. ; Таксон, 2016. 234 с.

3. Рудик В. А., Хименко О. А. До проблеми правового регулювання відповідальності за порушення академічної доброчесності. Актуальні проблеми юридичної науки та практики. № 1 (3). 2017. С. 7-12.

*Прокопчук І. Ю.,
канд. мистецтвознавства,
ст. викладач кафедри дизайну
Національного лісотехнічного університету України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, СУТНІСТЬ ПЛАГІАТУ ТА БОРОТЬБА З НИМ В НЛТУ УКРАЇНИ

В останнє десятиліття в освітньому середовищі України особливо гострими і актуальними повстають питання наукової етики, зокрема явище академічного шахрайства, що привернули увагу до проблеми не лише вчених, але й широких кіл громадськості.

В царині освіти і науки для визначення етичних норм в західноєвропейських країнах використовується термін «Academic Integrity», який дослівно у перекладі означає академічна цілісність, але може трактуватись і як академічна доброчесність. Під визначенням академічна доброчесність прийнято розуміти сукупність моральних цінностей, таких як чесність, довіра, взаємоповага, етична та відповідальна поведінка в навчанні та навчальному процесі [1, с.217–218]. Академічна доброчесність включає в себе фундаментальну довіру між науковим співтовариством та інтелектуальну недоторканість. Головною метою академічної цілісності є забезпечення довіри спільноти до авторитету сучасної науки на всіх її ланках, що включає в себе процес дослідження і отримання результату.

Порушеннями академічної чесності вважається низка некоректних дій з боку будь якого учасника наукового, педагогічного та-освітнього процесів. Усі види наукових запозичень, а також підробка результатів, даних у дослідженнях, фальсифікація інформації, цитат або бібліографічних посилань у будь якій академічній роботі є прикладами не чесної наукової поведінки. До не етичних норм поведінки в царині науки і освіти відноситься і не добросовісне виконання обов'язків наукових експертів, опонентів, рецензентів, що також призводить до

порушень принципів академічної доброчесності й зводять на нівець авторитет та репутацію сучасної науки [2].

Однією з найпоширеніших форм академічного шахрайства вважають плагіат. Під цим терміном, згідно з тлумачними словниками [3, 4] прийнято вважати презентацію чужої роботи (ідей, слів і т. п.) за свою власну. У більш широкому розумінні під плагіатом вважається крадіжка, привласнення наукових ідей, текстів, будь-яких результатів будь-якої інтелектуальної діяльності без вказування джерела запозичень, подання перефразованого матеріалу без посилань або цитувань [5, с. 109–110]. У світовій практиці науковий плагіат прийнято поділяти на основні види: очевидний (явний) плагіат, несанкціоноване використання чужого твору з інформаційною метою та неочевидний, коли для розгляду проблемного питання необхідне залучення експерта; самоплагіат (англ. – self-plagiarism, «recycling fraud»).

Категорії очевидного плагіату включають в себе такі види запозичень: привласнення авторства елементів чужого наукового доробку, зокрема й те, що стосується його форми (структурний плагіат) у власній роботі; запозичення елементів форми чужого наукового доробку згідно правил наукового цитування, але за об'ємом більш як 50 % загального об'єму власної роботи. Самоплагіат, тобто самозапозичення, передбачає запозичення елементів власного доробку, частка якого за об'ємом перевищує 70 % загального об'єму нової власної праці, без посилань на попередні роботи, що вже були опубліковані [6]. Такі види запозичень як — мозаїчний плагіат, рерайтинг (англ. – rewriting) відносяться до неочевидного наукового плагіату [7].

Для боротьби з використанням наукового шахрайства у Національному лісотехнічному університеті України рішенням Вченої ради НЛТУ України від 29 червня 2017 р., протокол № 8 було ухвалено Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових та навчальних працях працівників і

здобувачів вищої освіти в Державному вищому навчальному закладі «Національний лісотехнічний університет України».

Положення спрямоване на формування академічної етики та поваги до інтелектуальних надбань і покликане сприяти впровадженню практики належного цитування через визначення поняття та форм плагіату, методів запобігання його поширенню, процедури розгляду та фіксування фактів плагіату, а також формалізації можливих наслідків його вчинення у межах університету.

Обов'язковій перевірці на академічний плагіат в НЛТУ України підлягають:

- навчальні (курсіві роботи (проекти), реферати тощо) та кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти ступенів «бакалавр» і «магістр», науково-методичні праці (підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій тощо), монографії та інші роботи, що вимагають рекомендації Вченої ради Університету до видання, а також дистанційні курси;

- рукописи статей, тези доповідей, які надходять до редакцій наукових журналів або оргкомітетів заходів наукового, науково-технічного і науково-методичного спрямування (конференцій, семінарів, з'їздів, конгресів тощо);

- дисертаційні роботи і автореферати на етапі представлення матеріалів робіт до апробації та для розгляду спеціалізованою радою, редакційною колегією або кафедрою.

Встановлення оригінальності, зазначених вище матеріалів, здійснює Комісія із запобігання та виявлення академічного плагіату в Університеті, яка створена наказом ректора від 19 грудня 2017 року № 317. Показник оригінальності (унікальності) матеріалів (у %) встановлюється рішенням проректора з наукової роботи і доводиться до відома здобувачів вищої освіти, викладачів та науковців.

Національний лісотехнічний університет України для отримання технічної інформації (розширених електронних звітів щодо результатів перевірки запозичень) використовує Систему через інтерфейс користувача, доступний в мережі Інтернет на сайті StrikePlagiarism.com [8].

НЛТУ України вважає академічну доброчесність невід’ємною складовою сучасного освітньо-наукового простору і в жодному разі не залишається осторонь цих актуальних проблем.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. M.S. Anderson, M.A. Shaw, N.H. Steneck, E. Konkle, and T. Kamata. Research Integrity and Misconduct in the Academic Profession. In : Paulsen M.B., editor // Higher Education : Handbook of Theory and Research. – Volume XXVIII. p. 217–261. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biblioteca.ucv.cl/site/colecciones/manuales_u/pgs_160805.pdf .

2. R.M. Howard, A.E. Robillard, editors. // Pluralizing plagiarism: identities, contexts, pedagogies. Portsmouth, NH: Boynton / Cook Publishers Inc. 361., 2008 – 677 P.

3. Hornby A.S., Cowie A.P., Gimson A.C. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. – Oxford : Oxford University Press, 1988. – 1041 с.

4. Словарь иностранных слов / Под ред. Петров Ф.Н. – М. : Русский язык; Издание 16-е., 1989. – 624 с.

5. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова — К. ; Таксон, 2016. – С. 107–120. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

6. Roig M. Plagiarism and self-plagiarism: What every author should know // Biochemia Medica. – 2010. – № 20 (3). – P. 295–300.

7. Scanlon P.M., Neumann D.R. Internet plagiarism among college students // Journal of College Student Development. MAY / JUNE 2002. X., – VOL 43., NO 3. – P. 374–385. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.465.268&rep=rep1&type=pdf>

8. НЛТУ України : сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nltu.edu.ua/index.php/pages/zapobihannia-plahiatu> (Дата змінення 14 червня 2019 13:56).

*Ребуха Л. З.,
д-р пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільського національного економічного університету*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УКРАЇНІ

Нині особливо нагального вирішення потребують проблеми, пов'язані з осмисленням, змістовим наповненням, а відтак і відповідальністю за захист академічної доброчесності в науковій, дослідницькій та викладацькій діяльності. Поняття «академічна доброчесність» безпосередньо взаємозалежне з іншим не менш важливим поняттям як академічний плагіат, а також з похідними до них поняттями – етичні норми академічного середовища, професійні і суспільні моральні норми, внутрішня культура особистості, чітке слідування принципам академічної етики, інформаційна грамотність, прояви корупції та ін. Разом з тим цінністю академічної доброчесності є те, що вона тісно пов'язана з власними індивідуальними чеснотами студента і викладача – відповідальністю, чесністю, справедливістю, прозорістю, повагою, довірою та сміливістю відстоювати академічні цінності й боротися за їх успішну реалізацію.

Водночас одразу виникає бажання розвінчати міф про надважливість для українського громадянського суспільства академічної доброчесності, позаяк не зовсім погоджуюсь із заангажованими фразами з Інтернет-ресурсу, фахових видань та ін., які стосуються актуалізації цієї проблематики. На разі доброчесність

студентів, викладачів та навіть керівників вищої ланки закладів вищої освіти скоріше ні, аніж так займає помітне місце в їхній навчальній чи професійній діяльності. Це пояснюється тим, що питання академічної доброчесності не часто піднімається закладами вищої освіти саме так, як би цього хотілось. У результаті отримуємо не дієве його розв'язання на всіх рівнях освітнього простору. Відповідно ця проблема має немов би опосередкований взаємозв'язок з вищою школою.

В кожному навчальному закладі конкретні питання, що мають відношення до академічної доброчесності, стараються будь-яким способом обійти, хоч насправді визнається, що прояви академічної нечесності мають місце як зі сторони студентів, так і викладачів. Проте одна справа признавати, інша – виявляти й доводити розв'язання проблемного питання до логічного завершення. Отож, якщо немає зацікавленості, вмотивованості зі сторони студентів, викладачів й в цілому навчального закладу до дієвого залучення основних принципів академічної доброчесності в освітній процес майбутніх фахівців та в творче професійно-діяльнісне поле науковців, то, відповідно, зазначена проблема знімається й стає неактуальною.

Незважаючи на зазначені прогалини в освіті щодо академічної доброчесності, пусковим механізмом її ефективного використання є, перш за все, бажання українських громадян мати доступ до якісної професійно-європейської освіти. Отримати таку освіту неможливо, якщо існує неприйнятна в суспільстві ситуація, коли написання наукових робіт, починаючи від курсових та закінчуючи докторськими дисертаційними дослідженнями, виконуються на замовлення, а самі ж студентські роботи передаються чи переписуються від одного навчального курсу до другого із зміною титульного аркуша. Автори таких робіт лише перефразовують чужі думки та видають їх за власні без посилання на реального автора. Це і є академічна недоброчесність із яскраво вираженою академічно недоброчесною поведінкою та відсутністю академічної культури так званого

«автора» запозиченого наукового знання. Абсолютно неприйнятним є те, що в суспільстві це вважають нормою.

Нині, на думку науковця О. Сербіна, академічна доброчесність слугує обов'язковою та необхідною умовою «довіри до результатів навчання та наукових досягнень» [1, с. 3]. Звернення до словника української мови дозволяє означити доброчесність як високу моральну чистоту та чесність [2]. Провівши паралелі між доброчесністю та академічною доброчесністю слід зазначити, що останнє поняття слугує множинною сукупністю етичних принципів та окреслених законом реальних правил, якими зобов'язані керуватися всі без винятку учасники освітнього процесу (від студента-першокурсника до професора закладу вищої освіти) в процесі навчання, викладання та наукової діяльності з ціллю забезпечення максимальної довіри до отриманих результатів навчання та/чи наукових доробок науковців-теоретиків і фахівців-практиків (за ст. 42 Закону України «Про освіту» [3]).

Важливо, що ці принципи передбачають чесну працю і високу моральність студента та викладача. В іншому випадку намарне витрачається час на компіляцію та переписування, що нічого нового не приносить як науці, так і самій особистості. Прикладом цього слугує звична реакція викладача на наукові роботи студентів, оскільки прочитавши декілька перших речень, розумієш, що списана вже еним студентом одна і та ж сама інформація-повідомлення з Інтернет-ресурсу. Робота, зазвичай, повертається студенту на доопрацювання, тому що жодної нової та цікавої, а головне особистої думки там немає і не може бути. Часто трапляється плагіат і в наукових працях науковців. Прикро, що всі довкола, хто причетний до освіти, прекрасно це розуміють, але проблеми в цьому не бачать, адже так добре і зручно кожному, тому для чого щось особливо змінювати та ще й виходити при цьому із «зони комфорту». Постає питання, що є джерелом проблеми та як з нею боротися? Проаналізувавши та порівнявши європейську та національну освіту з приводу виникнення проблеми, пов'язаної з академічним

плагіатом приходимо до висновку, що ця проблема постає вже в учнів початкової школи й набуває масштабного розповсюдження за університетського навчання [4].

Засадничим підґрунтям академічного плагіату є невміння вже цілком сформованих майбутніх фахівців самостійно опрацьовувати та аналізувати прочитані наукові праці вчених, виокремлювати в них головні ідеї, доповнювати, інтерпретувати та упорядковувати їх, і в кінцевому випадку – систематизувати усе вищесказане в єдине ціле, а саме у власну думку. Тому, зазвичай, студенти використовують традиційний інструментарій – плагіат, який співзвучний із перефразуванням та заміною слів і висловів, які були вже раніше написані кимось й постають у їхній уяві як власний вагомих результат дослідження (ст. 42 Закону України «Про освіту» [3]). Саме ж розуміння поняття «плагіат», як вказує О. Рижко, первісно походить від латинського *plagiatus*, що в перекладі означає «викрадений» [5, с. 42].

Отож академічний плагіат, як різновид порушення академічної доброчесності, слугує негативним суспільним явищем, яке потрібно на різних рівнях навчитися попереджати й адміністративно прискіпати, оскільки він є вагомою причиною наукового застою, а відтак і поступового наукового занепаду.

Вирішення даної проблеми вбачаємо в тому, що починаючи із старших класів середньої школи, а пізніше й під час навчання майбутніх фахівців у закладах вищої освіти в професійну підготовку потрібно ввести навчальний предмет, який би актуалізував важливість академічної доброчесності, водночас сприяв би, наприклад, після прочитання студентом декількох сторінок наукового тексту, уміло виокремити та висловити основну думку та ідею автора-науковця, окреслити запропоновану концепцію, визначити предмет та об'єкт прочитаного. З власного науково-педагогічного досвіду можу стверджувати, що для більшості студентів це завдання, на жаль, є складним та непосильним.

Відрадно, що в нашому університеті питання академічної доброчесності недавно розглядалося на семінарі-тренінгу «Запобігання академічному плагіату та

методи його виявлення у наукових роботах» (захід відбувся 04.10.2019 р. в рамках дискурс-платформи «IP Law»). Провідною ідеєю даного заходу була мотивація всіх учасників на дотримання принципів академічної доброчесності у професійній діяльності. Семінар-тренінг проходив на засадах відкритості, чесності, порядності, прозорості й толерантності, що уможливило дієву співпрацю усіх учасників науково-освітнього процесу.

В подальшому вбачаємо необхідність популяризувати міжнародні фундаментальні цінності в дотриманні академічної доброчесності серед викладачів, студентів та українського суспільства в цілому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність та бібліотеки: програма підвищення кваліфікації працівників бібліотек / Українська бібліотечна асоціація. Головний тренінговий центр для бібліотекарів; розробники: Воскобойнікова-Гузєва О. В., Загуменна В. В., Кулик Є. В., Пашкова В. С., Сербін О. О., Сошинська Я. Є., Шевченко І. О. Київ: УБА, 2018. 40 с.

2. Доброчесність. Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970 – 1980). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/dobrochesnistj> (дата звернення: 04.11.2019).

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.11.2019).

4. Ребуха Л., Виноградова Т. Формування системи цінностей майбутніх фахівців соціогуманітарної сфери за фундаменталізації професійної підготовки у вищій школі. *Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді*: зб. тез II міжнар. студ. наук. конф. (Тернопіль, 1 черв. 2018 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 171–173.

5. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2016. № 3 (27). С. 40 – 48.

*Рубанка А. І.,
канд. тех. наук, доцент кафедри ергономіки і проектування одягу
Київський національний університет технологій та дизайну*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛADOVA НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вперше поняття доброчесності було введено в Україні ще у XVIII ст. Г. Сковородою і вживалося ним як «добронравіє». Далі в другій половині XX ст. в праці В. Сухомлинського «Сто порад учителеві» знову згадується поняття доброчесності як по відношенню до вчителів, так і до учнів. Однак довгий час зазначений термін включав виключно філософське та етичне поняття. Лише на початку XXI ст. українським законодавством гармонізовано з міжнародним правом і введено нормативне визначення академічної доброчесності. Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII – «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Таким чином, академічна доброчесність є комплексним поняттям, яке складається з двох основних складових. Першим є етичні принципи, якими мають керуватися всі учасники навчального процесу у будь-якому навчальному закладі. Другим принципом є правила, що є обов'язковими до виконання. Однак варто глибше зрозуміти, чому дана проблематика стала такою актуальною останніми роками [2]. Ймовірно, її витоки можна віднести до 1969 року, коли науковцями Каліфорнійського та Стенфордського університету була передана перша інформація, що вважається початком мережі Інтернет. З часом, всесвітня «павутина» стала дуже поширеною в сучасному світі. Все більше і більше інформації розміщується для широкої аудиторії користувачів. За діючими вимогами Міністерства Освіти України, всі наукові праці мають бути

оприлюднені на спеціальних ресурсах – наукові публікації в інституційних репозитаріях закладів вищої освіти або інших ресурсах, автореферати та дисертації – на сторінках Спеціалізованих Вчених рад. Звичайно, така «політика відкритого доступу» є ефективною для підвищення цитування авторів та ознайомлення з його працями фахівцями, що займаються аналогічною проблематикою. З іншого боку – це призводить до текстових запозичень, тобто академічного плагіату. Причому це стосується як опублікованих, тобто закріплених за автором наукових результатів у вигляді статей, патентів тощо, так і ще не оприлюднених результатів, авторство яких не є підтвердженим. Яскравим прикладом такого плагіату можна назвати винайдення радіо. Перша радіограма була надіслана О.С. Поповим в 1985 році, однак запатентована така форма передачі даних була в 1987 р. Г. Марконі. За офіційними даними обидва науковці працювали паралельно, однак питання наявності плагіату залишилося відкритим...

Звичайно, що досвідчений науковець не займатиметься такою формою обману, особливо якщо він працює в наукових установах розвинених країн. Там відсутнє толерантне відношення до проявів академічної доброчесності, як це поки, на жаль, зустрічається в Україні. Аналіз проявів академічної недоброчесності в країнах СНД та країнах ЄС, США та ряду інших розвинених країн дав змогу стверджувати, що при виявленні ознак наукового плагіату науковець розвинених країн позбавляється звання та звільняється з посади. Що ж стосується України, то поки що спостерігається дуже толерантне відношення до таких псевдо науковців [3,4]. Можливо, причина в тому, що поняття академічної доброчесності ще тільки входить в наше суспільство, є більш працюючим «на папері», ніж в реальному житті. Також варто пам'ятати про тонку грань між плагіатом та вдосконаленням запропонованого рішення іншим науковцем. Головною умовою даного варіанту отримання наукових результатів таким чином є посилання на автора, що може

навіть позитивно вплинути на його наукову кар'єру, збільшивши цим цитування його праць.

Варто також звернути увагу на таке поняття, як самоплагіат. З однієї сторони, переписування одних і тих же наукових результатів є неетичним. З іншого ж боку, часто одні праці є продовженням попередніх. В цьому випадку виникає дилема – повторювати в кожній наступній праці основні частини попередніх (що можна вважати самоплагіатом), чи зробити посилання на ці праці (що можна назвати самоцитуванням). Вирішення такого роду питань щоразу ставить науковця перед серйозним вибором даного протиріччя [5].

Також однією з форм академічної недоброчесності можна назвати списування. Система освіти країн СНД була побудована таким чином, що учень/студент повинен був повністю відтворювати на контролі думки та гіпотези авторитетних вчених або політичних лідерів без призьми власних висновків. Звичайно, таке «зазубрювання» чужого матеріалу спричинило до масового списування. В результаті сформувалися цілі покоління, які є обізнаними з багатьох питань, однак мають певні проблеми з висловлення власної думки. І по сьогоднішній день студенти досить часто звертаються до списування, користування різними гаджетами під час контролю, обману тощо. Однією з форм «боротьби» з даною проблемою може стати формування таких засобів контролю знань, де списування буде неефективним і недоцільним.

В деяких випадках академічна недоброчесність може мати зворотню реакцію. Джерелом плагіату можуть ставати не лише актуальні наукові праці, а і відверто недостовірні данні. Прикладом можна вважати соціальний експеримент трьох відомих американських вчених, які з серпня 2017 р. до жовтня 2018 р. під псевдонімами опублікували 20 статей, що містили псевдонаукові і відверто абсурдні дослідження з метою довести переоцінену важливість боротьби з соціальною несправедливістю. Звичайно, дані «наукові» результати могли бути використані з метою запозичень, не замислюючись над суттю отриманих автором

результатів. Але, на мій погляд, проведений експеримент дає можливість стверджувати, що достовірність інформації повинна завжди піддаватися критиці. До масового поширення мережі Інтернет, для отримання інформації потрібно було вивчати велику кількість літератури, відвідувати лекції тощо. Зараз же інформація є в легкому доступі після введення запиту у вікні будь-якої пошукової системи. Таким чином, постає інша проблема – аналіз отриманої інформації і перевірка її достовірності.

Ймовірно, однією з причин академічної недоброчесності можна вважати і підвищені останніми роками вимоги до кількості опублікованих результатів досліджень науковцями. Інколи це спричинює опублікування праць без належної перевірки достовірності отриманих результатів, а подекуди і до повного плагіату чужих робіт.

Таким чином, питання академічної доброчесності є досить складним та багатограним, що включає в себе багато складових як етичного, так і нормативного характеру. В ряді ситуацій поняття наявності академічної недоброчесності є досить суб'єктивним і залишає більше запитань, ніж відповідей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 05.11.2019).

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ: Таксон, 2016. — 234 с.

3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt> (дата звернення 5.11.2019).

4. Академічна доброчесність. Аналітичний звіт та рекомендації / І. Єгорченко, М. Серебряков. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analitychna-zapyska-akademichna-dobrochesnist.pdf> (дата звернення 5.11.2019).

5. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3792-XII 23 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3792-12> (дата звернення 5.11.2019).

*Рубанка М. М.,
канд. тех. наук, доцент кафедри прикладної механіки та машин
Київський національний університет технологій та дизайну*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО І НАУКОВОГО ПРОСТОРУ

На сьогоднішній день в сучасному освітньому та науково-технічному просторі, нажаль, все частіше мають місце прояви недотримання принципів академічної доброчесності. Під поняттям «Академічна доброчесність» згідно статті 42 Закону України «Про освіту» слід розуміти сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Всьому є своє пояснення. Не так давно, для того щоб ознайомитись із публікаціями науковців потрібно було записуватись у наукові бібліотеки, і власноруч займатись літературним оглядом у паперовому вигляді. Навіть на ксерокопіювання та фотографування матеріалів наукових бібліотек потрібен був відповідний дозвіл. Часи змінились. Технічний прогрес не стоїть на місці. Популяризація мережі Інтернет та комп'ютеризація всіх сфер життя людини дали можливість переглядати наукові праці в електронному вигляді будь-якому

користувачу з власного персонального комп'ютера. Публічність наукової інформації перейшла на достатньо високий рівень. З легкістю можна проаналізувати, які теми є достатньо актуальними, які проблеми існують і головне, хто безпосередньо із наукового «бомонду» займається даним питанням. Особливо це полегшує життя молодим вченим, які тільки починають формуватись, як справжні науковці. Одна справа, коли аспірантом проводиться аналіз лише вітчизняної літератури та праць вітчизняних науковців, а зовсім інша, коли робиться повний аналіз публікацій науковців з усіх країн світу, які вже, можливо, займались пошуком шляхів для вирішення даної проблеми. Або навіть і більше, вже вирішили дану проблему. Є можливість отримати повну картинку і повністю визначитися із існуючими проблемами сьогодення, які потребують негайного вирішення. Наукова праця буде мати наукову новизну і практичну значимість. Все це одна сторона медалі і носить виключно позитивний характер для молодих вчених, яким притаманні такі людські якості, як порядність, гідність, відповідальність, самоповага і, головне, повага до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим краще людина здатна вирішити свої завдання [2, с. 8].

Інша сторона медалі, що носить виключно негативний характер, полягає в тому, що без всіляких труднощів «великі» науковці з легкістю можуть запозичувати, і навіть привласнювати здобутки інших вчених. Звичайно, це ті люди, які й гадки не мають, що таке академічна доброчесність, або просто не хочуть знати. Це люди, які, напевне, живуть одним днем, і для них простіше привласнити чужі наукові здобутки, замість того, щоб витратити роки життя на вирішення тієї чи іншої проблеми. Про питання моралі та виконання якихось етичних норм тут взагалі не йдеться. І відповідальність за цей, як мінімум непорядний вчинок, для цієї когорти «великих» науковців відходить на задній план.

Норми та принципи академічної доброчесності стосуються всієї наукової спільноти, в тому числі і здобувачів вищої освіти. Магістранти під час написання магістерських дипломних робіт (проектів) мають керуватися всіма принципами академічної доброчесності. Власне на цьому етапі магістрант має можливість розкрити в повній мірі свої можливості, проявити себе як майбутнього науковця. І задача керівника допомогти магістранту обрати правильний шлях вирішення поставленої задачі виключно за рахунок власних знань, отриманих протягом всіх років навчання в даному закладі вищої освіти.

Мінімізувати кількість правопорушень в освітньому та науковому просторі можна лише при умові, якщо всі абсолютно учасники процесу беззастережно будуть дотримуватись всіх принципів академічної доброчесності, будуть всіляко уникати будь-яких форм наукового шахрайства, плагіату, обману та інших форм нечесної поведінки тощо [2, с. 17].

Будь-який прояв академічної нечесності як зі сторони науково-педагогічних працівників, так і зі сторони здобувачів вищої освіти негативно позначиться на репутації та іміджу даного закладу вищої освіти. З популяризацією соціальних мереж це відбувається досить швидко і вже дана тема повномасштабно обговорюється освітньою та науковою спільнотою.

Перш ніж обрати майбутній заклад вищої освіти випускник школи, молодший спеціаліст переглядає відгуки, рейтинги, цікавиться у старших товаришів і лише потім приймає остаточне рішення. Майбутнього абітурієнта в першу чергу має цікавити мікроклімат у навчальному закладі, де мають пройти найцікавіші, з наукової точки зору, роки життя. Кожен університет, інститут, академія, коледж мають гарантувати виконання прав та обов'язків кожного учасника освітнього процесу.

У Київському національному університеті технологій та дизайну (КНУТД) відповідно до Закону України «Про вищу освіту» і листа МОН України «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти» від 26.10.2017 р.

№ 1/9-565, рішенням Вченої ради від 07.03.2018 р., протокол № 7 було введено в дію «Кодекс академічної доброчесності Київського національного університету технологій та дизайну».

Кодекс академічної доброчесності в КНУТД базується на нормах загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про запобігання корупції», Цивільного кодексу України, «Етичного кодексу вченого України», Статуту КНУТД, Правил внутрішнього розпорядку КНУТД, Колективного договору та інших нормативно-правових актів чинного законодавства України та нормативних документів КНУТД [3].

Всі співробітники та здобувачі освіти були ознайомлені з кодексом академічної доброчесності в КНУТД, про що засвідчили підписом у листі-ознайомленні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 04.11.2019).

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

3. Кодекс академічної доброчесності Київського національного університету технологій та дизайну. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://knutd.edu.ua/files/dostupdopi/kodeks_akadem_dobrochesnosti_knutd_2018.pdf (дата звернення 04.11.2019).

Сабадош М. В.,
*канд. з фіз. виховання та спорту, викладач кафедри фізичної реабілітації
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ПОШИРЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЛАГІАТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На сьогоднішній день гостро стоїть питання плагіату в Україні, який починається з освітнього рівня і проникає у всі сфери нашого життя. Серед викладачів вищих навчальних закладах також спостерігається поширення проблеми плагіату, які фіксують факт його наявності у роботах.

Варто пам'ятати, що нехтування академічною доброчесністю впливає і на економічну ситуацію в країні, адже якщо не звертати уваги на списування, систематичні порушення дисципліни, хабарництво та корупцію, плагіат, відсутність покарання за порушення норм академічної доброчесності, то у майбутньому в країні на робочих місцях працюватимуть спеціалісти, які не орієнтуються у галузі взагалі [3, ст. 6].

Масштаби поширення проблеми плагіату відображають результати опитування, проведеного Східноукраїнським Фондом соціальних досліджень у вищих навчальних закладах України [1]:

- 49 % опитаних студентів здійснюють у процесі навчання переписування тексту з джерела власними словами без посилань;
- 37 % – завантажують роботи з інтернет-мережі та використовують їх як власні надбання;
- 31 % – використовують текст без зазначення автора;
- 28 % – копіюють чужі тексти зі зміною порядку слів у реченні;
- 26 % – використовують чужі тексти дослівно з посиланням на інше джерело;
- 18 % – здійснюють переклад чужих текстів з іноземної мови на українську та використовують їх у своїх роботах без зазначення джерела;

- 15 % – посилаються на власні опубліковані праці;
- 12 % – виконують групову роботу без авторської участі в написанні тексту.

Дослідження показують, що проблема лише зростає. За підрахунками Східноукраїнського Фонду соціальних досліджень до плагіату вдавалося приблизно 90 % респондентів. Студенти навіть не підозрюють, що своїми діями тільки розвивають «ринок» плагіату [1].

У зв'язку з браком часу та вільного доступу до інтернету, студенти вдаються до хитрощів і можуть знайти матеріали, які відповідають їхній темі і допомагають їм виконати роботу вчасно.

Прояви проблеми плагіату на практиці досить різноманітні. Такий висновок зробив Р.Б. Шишка, автор статті «Плагіат та його прояви і небезпеки». Він виділив два основні аспекти [4, ст. 170]:

1) Поширення плагіату у наукових роботах та роботах навчального спрямування.

2) Плагіати-функціонали – вчинені за інерцією для поглиблення чи акцентування проблеми, що розглядає автор.

Автор Шишка Р.Б. акцентує увагу на проблемі цитування, адже у сучасній літературі цим прийомом зловживають.

Ситуація, що склалася в українському науковому середовищі з академічною доброчесністю і з плагіатом зокрема, є катастрофічною. Це стосується і студентських курсових та дипломних робіт, і наукових статей, і дисертаційних досліджень. На жаль, багато студентів, науковців ідуть на це свідомо і видають чужу працю за свою власну. Але багато хто робить це неумисно, не знаючи як правильно оформити свою роботу, як правильно цитувати та оформляти в ній посилання на роботи інших. Таким чином, вони несвідомо не дотримуються академічної доброчесності, яка серед іншого передбачає необхідність посилатися на джерело, з якого було взято інформацію (відомості, ідеї, твердження) [2, ст. 5].

Висновок. Одним з найефективніших засобів боротьби з плагіатом може бути розповсюдження професійної етики та норм. Науковцям і спеціалістам, які викладають в університетах, необхідно популяризувати серед студентів норми та складові академічної культури. Бібліотекарі також можуть значно поліпшити ситуацію, навчаючи та консультуючи студентів, викладачів та науковців правилам цитування та посилання в наукових роботах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Business law electronic resource (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://www.businesslaw.org.ua/plagiat/>.

2. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. – Київ: УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). 117 с.

3. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ: методичні поради / автори-укладачі: Л.В. Савенкова, С.О. Чуканова; редколегія: В.С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. – Київ: УБА, 2016. – Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – 39 с. – ISBN 978-966 – 97569-4-7.

4. Шишка Р. Б. Плагіат та його прояви і небезпеки / Р. Б. Шишка // Часопис Київського університету права. — 2014/4. — С. 170–176.

Сальникова Т. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри державних, місцевих та корпоративних
фінансів, Університет митної справи та фінансів

ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ

Широкого розповсюдження в освітньому середовищі набуває поняття академічної доброчесності – «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень» [1].

Важливими елементами академічної доброчесності як для педагогічних працівників, так і для здобувачів освіти, є дотримання норм законодавства про авторське право, посилення на джерело та автора інформації у разі використання ідей, розробок чи відомостей, надання достовірної інформації про джерела використаної інформації, методики та власну наукову діяльність. Порухення цих принципів відносять до поняття «плагіат».

Щоб забезпечити мінімізацію плагіату в науковій та освітній діяльності, законодавчо визначено його сутність, види, заходи для попередження плагіату, відповідальність за виявлення плагіату. Відповідно до ЗУ «Про авторське право і суміжні права», плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [2]. В ЗУ «Про освіту» визначено два поняття плагіату:

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів [1, ст.42.4]. Він включає в себе такі елементи: дуплікація публікацій (публікація однієї

наукової роботи в декількох виданнях, повторна публікація); дуплікація наукових результатів (публікація одних наукових результатів у наукових працях як нових результатів, які публікуються вперше, подання у звітах із виконання різних наукових проектів тих самих результатів як таких, що отримані при виконанні проекту); повторне подання здобувачами освіти письмових робіт, які вже подавалися як звітність із інших дисциплін, без дозволу викладача; агрегування чи доповнення даних (суміщення раніше опублікованих і нових даних без їх поділу та без посилань на попередню публікацію); повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу [7, с.6].

Над виявленням причин плагіату працюють експерти з різних сфер. В. Бахрушин зазначає, що причини плагіату – це «толерантність суспільства до порушення законодавства та етичних норм, орієнтація вищої освіти на кількісні показники, відсутність законодавчо встановлених процедур оцінювання робіт на наявність плагіату, неузгодженість вимог з фінансуванням вищої освіти та науки, внутрішня демотивація викладачів і науковців тощо»[3].

А. Штефан формує групу суб'єктивних та об'єктивних причин. Серед суб'єктивних причин – лінь, неспроможність критичного мислення, брак креативності, відповідальності тощо. Серед об'єктивних – відсутність мотивації до самостійного написання наукової роботи/статті» (64 % респондентів), «невміння писати наукові роботи/статті» (59 %), «відсутність відповідальності за плагіат» (45 %), «відсутність розуміння поняття плагіату» (41 %), абсолютний доступ до інформації; нездатність продукувати нові ідеї; слабкий теоретичний рівень підготовки; відмирання системної навчальної та наукової роботи; складність визначення першоджерел; недостатня поінформованість щодо правомірного використання чужих текстів; низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів тощо [4, с.25].

Кожен ЗВО проводить роботу із роз'яснення сутності плагіату та проводить

роботу з виявлення та протидії плагіату. У Положенні УМСФ визначено, що «плагіат академічний – навмисне відтворення викладачем, докторантом, аспірантом або студентом у письмовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора. Види академічного плагіату: копіювання інформації іншого автора та видання роботи за свою без оформлення цитування; дослівне копіювання чужої роботи без належного оформлення цитування; парафраза – переказ своїми словами тексту іншого автора; компіляція» [5, с.2].

Аналогічні Положення інших ЗВО виокремлюють такі види плагіату, як:

- перефразування частин тексту інших авторів без посилання на джерело;
- оприлюднення твору, написаного третьою особою на замовлення студента чи викладача, списування письмових робіт інших студентів;
- фальсифікація (вказування вигаданих показників як власної роботи);
- реплікація (копіювання даних з одного джерела на багато інших і навпаки, тобто своєрідне «тиражування» інформації без дозволу автора);
- републікація (повторне / багаторазове обнародування в іншому джерелі чужої інформації за справжнім підписом автора й посиланням на джерело);
- рерайт (додавання до чужого матеріалу без дозволу автора додаткової інформації, з переробкою раніше обнародованого матеріалу);
- компіляція (укладання з кількох чужих матеріалів свого) [6, с. 9].

Типами академічного плагіату є «текстовий, плагіат програмних кодів, плагіат в нетекстових джерелах (дані таблиць, діаграм, експериментів), запозичення ідей, наслідування стилю» [3].

Академічний плагіат відрізняють від «помилки цитування, якими є відсутність лапок при використанні текстових фрагментів з інших джерел за наявності коректного посилання на це джерело; посилання на інше джерело, ніж те, з якого взята цитата; неправильне оформлення посилання» [3].

Найпоширенішим методом протидії плагіату є ознайомлення з сутністю поняття та спеціалізовані програмні продукти, які визначають джерело використаної інформації та відстежують запозичення в текстах. З огляду на причини плагіату, доцільно було б приділити більшу увагу мотивації, інформуванню та навчанню. Якщо буде чітке розуміння як писати без плагіату, то меншою буде потреба або несвідомі помилки застосування таких різноманітних та поширених видів плагіату.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html> (дата звернення 04.11.2019 р.).
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 №3792-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/f/laws/main.cgi?nreg=3792-12> (дата звернення 04.11.2019 р.).
3. *Бахрушин В.* Академічний плагіат та самоплагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід / *Освітня політика: портал громадських експертів*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplgiat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-i-svitovij-dosvid>.
4. *Штефан А.* Причини вчинення плагіату та шляхи його попередження // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. №4. С. 24-30.
5. Положення про протидію плагіату в Університеті митної справи та фінансів від 11.06.2019 №92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umsf.dp.ua/images/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%B8%D0%B0%D1%82.pdf>.
6. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників» / уклад.: Гужва О.О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-

gr.pdf.

7. Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у НТУ «Дніпровська політехніка» від 26.03.2019 №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

Смаглюк А. А.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри управління
персоналом та економіки праці
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ ЧИ ЯК ПІДВИЩИТИ ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДОТРИМАННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Одним із головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними. Але в наш час, коли комп'ютерно-інтегровані технології розвиваються швидкими темпами це прагнення стає головним помічником в існуванні в Україні проблеми академічного плагіату.

В українському законодавстві дотримання авторського права та захист інтелектуальної власності мають гарантувати Конституція, Кодекс про адміністративні порушення, Цивільний кодекс, Кримінальний кодекс, а також закон «Про авторське право та суміжні права». У 2017 році у ст. 42 закону «Про

освіту» на офіційному рівні ввели термін «академічна доброчесність» та визначили основні засади її дотримання.

Однак, незважаючи на формальну наявність юридичного підґрунтя, на практиці це – лише крапля в морі, адже часом ознаки плагіату в наукових роботах із тих чи інших причин просто не помічають. Так, наприкінці березня 2017 року Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) презентувала звіт «Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017» [1]. У 8 главі звіту під назвою «Academic dishonesty – cheating and plagiarism in Ukrainian higher education» («Академічна непорядність – шахрайство та плагіат в українській вищій школі») констатувався високий рівень цих ганебних явищ в Україні.

В сучасних умовах перед закладами вищої освіти України стоїть відповідальне завдання – задовольнити потреби суспільства у фахівцях з глибокою підготовкою, здібних до творчої праці, професійного розвитку, людей високої освіченості і моралі. Але чи є це можливим коли навчальні заклади вищої освіти часто-густо не дотримуються такого імперативу у своїй діяльності, допускаючи академічну нечесність або ігноруючи академічні проступки з боку студентів, викладачів чи представників адміністрації. Академічна нечесність великою мірою нівелює саму цінність освіти, сприяє фальсифікації вищої школи й тим самим зменшенню її внеску у суспільно-економічний розвиток.

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» (Fishman 2012) [2]. За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності

Категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування.

Яким же може бути механізм перетворення людського чинника у ведучу і продуктивну силу, засновану на академічній доброчесності, економічного розвитку?

На превеликий жаль, але сьогодні ми маємо парадоксальну ситуацію у вітчизняному академічному середовищі, за якої доводиться думати не стільки про покарання тих, хто вдається до академічної нечесності, скільки про захист тих, хто намагається керуватися у вищій школі нормами академічної доброчесності.

Вирішальним кроком у підтримці академічної доброчесності та протидії академічній недоброчесності має стати формування загальнонаціональної системи забезпечення якості вищої освіти. Підтримка академічної доброчесності має відбуватися через продукування процедур, що будуть сприяти на інституційному рівні прозорій комунікації членів академічної спільноти. Потрібно думати про формування умов, які б не потребували вдаватися до академічної нечесності.

Але не можна і не погодитися, що для розбудови цілісної та ефективної системи забезпечення академічної доброчесності у вітчизняній вищій школі доцільно здійснити такі заходи:

- зобов'язати вищі навчальні заклади реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки кодексів честі студентів і етичних кодексів викладачів та представників адміністрації;
- створити національну систему збору статистичних даних і моніторингу інформації щодо випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі періодичних відкритих звітів;
- завершити створення і запустити в дію загальнонаціональний репозитарій академічних текстів студентів, освітян і науковців та передбачити на операційному рівні за основу його роботи принципи відкритості й прозорості, а

також порядок використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення ознак плагіату;

- передбачити як критерій акредитації освітніх програм вищих навчальних закладів наявність відповідних процедур і політики боротьби з плагіатом та списуванням, а також навчальних модулів з академічної доброчесності;

- МОН України ініціювати загальнодержавну програму популяризації культури боротьби з плагіатом та списуванням, у тому числі через навчання студентів академічному письму, започаткування грантових дослідницьких проектів у цій сфері тощо [3].

Академічна недоброчесність у вищій школі є системною проблемою, а тому її вирішення потребує системних змін, які мають відбуватися паралельно формуванню системи забезпечення якості вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна непорядність – шахрайство та плагіат в українській вищій школі: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine-2017/academic-dishonesty-cheating-and-plagiarism-in-ukrainian-higher-education_9789264270664-13-en (дата звернення: 09.11.2019).

2. Fishman T. (2012). The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition). International Center for Academic Integrity, Clemson University. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academicintegrity.org/icaei/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf.

3. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий концепт : веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chy-diyevyj-kontsept/> (дата звернення: 09.11.2019).

Табаченко О. С.,
канд. мед. наук, асистент кафедри внутрішньої медицини №2,
клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої
Харківський національний медичний університет

Єрмак О. С.,
канд. мед. наук, асистент кафедри внутрішньої медицини №2,
клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої
Харківський національний медичний університет

Наріжна А. В.,
канд. мед. наук, асистент кафедри внутрішньої медицини №2,
клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої
Харківський національний медичний університет

Боровик К. М.,
канд. мед. наук, асистент кафедри внутрішньої медицини №2,
клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої
Харківський національний медичний університет

Шапаренко О. В.,
аспірант кафедри внутрішньої медицини №2,
клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої
Харківський національний медичний університет

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ВЕКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

За останні десятиліття стрімкий розвиток освітніх технологій максимально спростив доступ до будь якої інформації. Але ми повинні пам'ятати, що будь-який автор продукту інтелектуальної власності, має законодавче закріплене право на згадування свого ім'я при використанні, при навіть частково, плодів своєї праці. Кожному слід спитати себе, чи завжди ми вважаємо за потрібне вказувати першоджерело?

Академічна доброчесність, як зазначено Законом України «Про освіту» 05.09.2017 року, це сукупність етичних принципів та визначених законом правил якими мають керуватися усі учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення

довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Класичне значення поняття «академічна доброчесність» вміщує в себе такі фундаментальні чесноти як довіра, відповідальність, справедливість та повага [2]. Якщо розкласти це поєднання на складові, то вираз «академічна» можна трактувати за словником як: 1) навчальна, 2) та, що стосується академії, 3) теоретична; а термін «доброчесність» може бути представлений як: 1) жити за правилами, 2) дотримуватися моральних устоїв, 3) проявляти порядність. Виходячи з цього можна зробити висновок, що «академічна доброчесність» напряду пов'язана з багатовіковими традиціями європейського навчання у вищих школах та є базовим поняттям для всіх, хто причетний до трансформації освіти в Україні по світовим канонам.

Беручи до уваги нормативний опис поняття «академічна доброчесність», а також його словникове тлумачення, можна визначити та сформулювати певні ознаки, що будуть притаманні розкриттю цього виразу [5]:

комплексна характеристика – поєднання моральних та правових засад, що будуть представлені у сукупності етичних принципів та підтверджені законодавчими актами;

суб'єкти діяльності – всі учасники освітнього та наукового процесу, до яких належать – у першу чергу здобувачі освіти, педагоги та наукові працівники, загалом всі, хто прираховує себе до освітянської сфери;

галузь застосування – у всіх процесах, що мають відношення до навчання, викладання, наукового (творчого) розвитку;

основна мета – забезпечення довіри до навчального процесу, результатів наукових (творчих) досягнень.

Якщо розглядати «академічну доброчесність» як невід'ємну складову показників якості стандартів освіти в Україні, то потрібно розуміти наявність певних вимог до контролю результатів освіти та наукових досягнень, що регламентуються законодавством, та мають три складові [4]:

- внутрішня система забезпечення якості освіти та наукових (творчих) досягнень;
- зовнішня система забезпечення якості освіти та наукових (творчих) досягнень;
- система контролю в діяльності органів та управління, що здійснюють зовнішню перевірку забезпечення якості освіти та наукових (творчих) досягнень.

На законодавчому рівні в Україні передбачено перелік заходів, дотримання яких повністю гарантує якісне впровадження у освітній та науковий (творчий) процес поняття академічної доброчесності. Ці заходи сформовано для всіх учасників освітньо-наукових програм та поділено на вимоги до педагогічного складу та отримувачів освіти (табл.1).

Таблиця 1

Заходи, що направлені на дотримання академічної доброчесності	
Для педагогічних та наукових працівників	Для здобувачів освіти
обов'язкове посилання на джерело інформації, у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, тощо.	самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю отриманих знань.
дотримання норм закону про авторське право та суміжні права.	посилання на джерела використаної інформації у процесі навчання та виконання завдань контролю.
надання достовірної інформації про методики та результати власних досліджень, джерела використаної інформації, власну педагогічну (наукову, творчу) діяльність.	дотримання норм закону про авторське право та суміжні права.
контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти та об'єктивне оцінювання результатів навчання.	надання правдивої інформації щодо результатів своєї навчальної (наукової, творчої) діяльності, джерела інформації та використані методики досліджень.

З 2016 року в Україні з метою удосконалення якості освіти та подальшої інтеграції та досягнення європейських цінностей академічної доброчесності був розпочатий Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), за участі Американських рад з освіти та Міністерства освіти і науки України, за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки, у якому прийняли участь деякі українські вищі навчальні заклади. Метою проекту стало – донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності та наслідки недотримання її постулатів. Адже академічна доброчесність означає, що в процесі навчання та дослідницької роботи студенти, викладачі та науковці послуговуються, передусім, принципами чесної праці та навчання, що стає невід’ємною складовою нової академічної культури в українських вищих навчальних закладах та передумовою для успішного розвитку суспільства [5].

У Харківському національному медичному університеті багато уваги приділяють дотриманню принципів, що вміщує в себе поняття «академічної доброчесності». У листопаді 2018 року було впроваджено систему «Антиплагіат», що регламентовано наказом ректора Харківського національного медичного університету № 346 від 25.10.2018р. «Про затвердження Положення про порядок перевірки у Харківському національному медичному університеті текстових документів – дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, матеріалів наукових форумів, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність текстових запозичень»[6]. Також була встановлена антиплагіатна інтернет-система StrikePlagiarism.com, що забезпечує перевірку усіх текстових робіт, які виконуються у Харківському національному медичному університеті на наявність плагіату. За порушення правил академічної доброчесності співробітниками Харківського національного медичного університету, що згідно Наказу ректора буде розцінене, як дисциплінарна трудова недбалість, встановлене відповідне

покарання. Зокрема, порушення академічної доброчесності може бути підставою для притягнення особи до дисциплінарної (ст. 147-152 Кодексу законів про працю України), цивільно-правової, адміністративної, або навіть кримінальної відповідальності.

Зростання інтересу до впровадження та дотримання академічної доброчесності в українських закладах вищої освіти дозволяє всій системі освіти залишатися дієвою, такою, що справді дає знання та навички, а не лише документи про здобуття освіти. Нечесність в освіті негативно впливає як на все суспільство, так і на кожного окремого індивіда, адже створює систему в якій неможливо досягнути успіху чесним шляхом, а таке суспільство/країна не можуть бути успішними в довготривалій перспективі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верховна Рада України. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). 2018.

2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності: лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650.

3. Андрій Сідляренко. Академічна доброчесність: як боротися з плагіатом в Україні /А. Сідляренко// – Освіта.ua: 26.03.2019р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/>.

4. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/11-8681 від 15.08.2018. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18>.

5. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів (Центр академічної доброчесності) [Електронний ресурс] / Проект сприяння академічної доброчесності в Україні – SAIUP. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://saiup.org.ua/resursy/desyat-pryntsypiv-akademichnoyi-dobrochesnosti-dlyavykladachiv-tsentru-akademichnoyi-dobrochesnosti/>.

6. Про затвердження Положення про порядок перевірки у Харківському національному медичному університеті текстових документів –дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, матеріалів наукових форумів, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність текстових запозичень: наказ ректора ХНМУ від 25.10.2018р. № 346. Офіційний сайт ХНМУ. 2018.

Тарасенко О. В.,
*канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри
математики, фізики та економіки
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Відкритість інформаційного простору сприяє не лише поширенню ідей, поглядів, але і їх все частішому привласненню. З набранням чинності Закону України «Про освіту» освітянське суспільство почало надавати великого значення питанням академічної доброчесності.

У відповідності до ст. 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Так, це поняття стверджує про необхідність студентам і науково-педагогічним працівникам у процесі своєї діяльності слугувати принципам чесної праці та навчання, що є запорукою для успішного розвитку суспільства.

Фундаментальними цінностями академічної доброчесності є [4]:

- Чесність (англ. – honesty) – беззаперечна основа навчання, викладання, здійснення досліджень та обов’язкова передумова для довіри, чесності та взаємної відповідальності у будь-якому соціумі. Важливо, аби академічні правила і практики давали чіткі вимоги та пояснення того, що фальшування даних, обман, шахрайство, крадіжка і будь-які нечесні вчинки є неприпустимими.

- Довіра (англ. – trust) – явище, що є надбудовою чесності, і формується з часом, коли дії та вчинки стають важливішими за слова. Довіра формується викладачами, які чітко пояснюють вимоги та очікування до студентів. Довіра є основою співпраці, обміну інформацією та новими ідеями. Довіра гарантує суспільству, що академічній спільноті, її відкриттям та висновкам можна вірити, а дослідження, викладання, формальні академічні досягнення та ступені є вартісними.

- Справедливість (англ. – fairness) – важливий чинник для становлення етичних взаємин у спільноті. Чесне, прозоре та незаангажоване оцінювання є дуже важливими в освітньому процесі, чесність в оцінюванні є основою у становленні довіри між викладачем та здобувачем освіти. Також важливо, аби викладачі та адміністрація навчальних закладів теж розуміли, як їх оцінюють не лише студенти, але і колеги.

- Повага (англ. – respect) – освітні спільноти можуть бути успішними лише тоді, коли їхні члени поважають одне одного і приймають точку зору одне одного, навіть якщо ті є кардинально протилежними.

- Відповідальність (англ. – responsibility) – категорія, яка підтримує реалізацію доброчесності, вона є водночас індивідуальною і груповою. Кожен

представник спільноти (студент, викладач, адміністрація) несе відповідальність за доброчесність у навчанні, викладанні, здійсненні наукової роботи. Бути відповідальним означає опиратися тискові колег, якщо вони намагаються вчинити нечесно, та відстоювати доброчесні практики і правила.

– Мужність (англ. – courage) – риса, яку демонструють ті, хто чинить за правилами доброчесності, незважаючи на страх чи тиск оточення. Бути мужнім означає діяти згідно з власними принципами та переконаннями [3].

Усіма цими чеснотами мають володіти сучасний викладач та студент вищої школи.

З метою поширення принципів академічної доброчесності у рамках Проекту сприяння академічній доброчесності, ініційованому Американськими Радами з міжнародної освіти у партнерстві із Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства США на основі вивчення міжнародного досвіду були розроблені «Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» і запропоновані для використання ЗВО України.

У цих рекомендаціях зазначено, що традицію навчання студентів академічного письма слід формувати, починаючи з моменту їх вступу до ЗВО [2]. Також дієвим механізмом переорієнтування академічної доброчесності у норму та стиль життя кожного є не покарання, а профілактика порушень. Задля поінформованості студентській молоді у вищій школі пропонуються різного роду лекційні заняття, майстер-класи, тренінги та ін.

Насправді, процес здобуття компетентностей з академічної доброчесності усіма членами освітнього процесу у вищій школі є нелегким та довготривалим. Погляди на дане питання залежать значною мірою від загальної атмосфери у ЗВО, типових практик викладачів та представників адміністрації, шляхів формування відповідних компетентностей.

Від того наскільки ми будемо доброчесними по відношенню до себе, один до одного і залежить наше майбутнє та майбутнє нашої країни.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, №38-39, ст.380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.11.2019).
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/-media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 06.11.2019).
3. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. К., 2019. С. 81.
4. The fundamental values academic integrity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org/wp-content/uploads/2017/12/Fundamental-Values-2014.pdf> (дата звернення: 06.11.2019).

Токар Г. М.,
аспірант, асистент кафедри ергономіки і проектування одягу
Київський національний університет технологій та дизайну

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток інформаційних технологій та сервісів в мережі Інтернет сприяв розвитку науки практично в усіх галузях завдяки швидкому обміну інформацією; публікаціям результатів наукових конференцій, досліджень, окремих статей та тез; реалізації здійснення пошуку потрібної інформації та доступу до неї. Проте, такі

можливості стають причиною порушення академічної доброчесності, а саме призводять до академічного плагіату у навчально-науковому процесі.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [1].

Наслідками використання плагіату є зниження якості навчального процесу, поширення серед студентів не креативного, а механічного підходу до виконання завдань. Це в свою чергу призводить до того, що значна кількість «спеціалістів» не мають жодного підтвердження своїх знань і навичок, окрім диплома, а це негативно позначається на загальному рівні кваліфікації вітчизняних працівників і заважає розвитку суспільства в усіх напрямках [2].

Сучасний стан економіки України спонукає молодих людей обирати майбутню професію, серед тих, що принесе більше грошей, а не яка подобається та до якої є талант та схильність. Навіть обравши спеціальність, яка подобається, студент стикається із застарілою, сухою й непрактичною формою навчання, сповненою механічної роботи і непотрібних предметів. У багатьох все це швидко відбиває бажання до навчання й до праці в майбутньому за обраною спеціальністю.

До основних чинників поширення плагіату в середовищі студентів, на їх думку, можна віднести наступні [3]:

- необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру/року;
- повторюваність/неактуальність тем письмових робіт/розрив між темами та сучасними/актуальними/цікавими потребами;
- великий обсяг теоретичного матеріалу в письмових роботах;
- відсутність практичного застосування (перспективи застосування результатів робіт);

- відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт (не профільні, не цікаві, застарілі предмети);
- узвичаєні дії, що пов'язані з умовами підготовки письмових робіт в середній школі;
- ставлення викладачів до плагіату (нейтральне або відверто толерантне);
- низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів;
- відсутність чітких та універсальних норм щодо оцінки оригінальності текстів, а також її зв'язку з оцінкою письмової роботи.

Більшість студентів не сприймає академічний плагіат як негативне явище, не замислюючись над тим, що видання чужих робіт за власні може негативно позначитись на професійному майбутньому.

Адже, метою виконання наукових завдань (курскових, дипломних тощо) є не лише отримання студентами нових знань, а й вироблення навичок самостійної, у тому числі творчої, інтелектуальної роботи. Студенти, які самостійно виконують наукові роботи, набувають навичок дослідження певного питання, правильного визначення мети, завдань роботи, а найголовніше – пошуку ефективних шляхів їх вирішення. Студент вчиться аналізувати, обирати необхідні способи розв'язання певної проблеми, робити власні висновки. А це є неодмінною умовою формування майбутнього фахівця. Отже, плагіатори не отримують належної самореалізації й розвитку як справжні фахівці, адже їх наукова діяльність ґрунтується лише на привласненні чужих творчих здобутків та позбавлена власного творчого внеску [4].

Для запобігання використання студентами плагіату у наукових роботах та зацікавлення їх до навчання слід дотримуватись таких інструментів:

- пояснювати студентам цінність набуття нових знань;
- надавати зрозумілу інформацію про правила академічної доброчесності; формулювати завдання в такий спосіб, аби їх не можливо було скопіювати

(аналітичне, а не відтворювальне формулювання завдання; висока конкретизованість завдання; опрацювання конкретних джерел і даних);

- пояснювати вимоги до завдання і критерії його оцінювання належним чином (обсяг, стиль цитування, допустима кількість цитат, правила оформлення та ін.);

- розробляти нестандартні, творчі завдання, оновлювати їх щорічно; надавати студентам приклади готових робіт;

- обговорювати зі студентами приклади якісного та неякісного виконання завдання;

- упродовж роботи студента проводити щонайменше одну проміжну перевірку чорнового варіанту роботи, надавати відгук і рекомендації до подальшого виконання [5].

Таким чином, навчання студентів академічній доброчесності слід формувати, починаючи з моменту їх вступу до ЗВО. Саме в університетському просторі необхідно зацікавлювати до пошуку та випробовування нових підходів до створення та отримання нових результатів роботи в різних сферах діяльності. Необхідним є мотивування отримати якісні знання і стати фахівцем з обраної спеціальності. Важливою умовою підвищення якості наукових робіт студентів є належне забезпечення методичними матеріалами з підготовки, написання наукових робіт, в яких буде чітко визначено вимоги до змісту таких робіт, умови використання чужих праць, зокрема, наведено приклади оформлення посилань, а також допустимий об'єм запозиченого матеріалу тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту / Закон України від 05.09.2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Хронічний плагіат в українських ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/pro-plagiat/>.

3. Результати проведенного дослідження у рамках проекту № 49169 «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку». Масив:студенти (n=1928) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fond.sociology.kharkov.ua/images/docs/academ_cult/books_ac-gr.pdf.

4. Плагіат у роботах школярів та студентів: актуальна проблема сьогодення / Ульянова Г. О. // Актуальні проблеми держави і права. – С. 255-261.

5. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційнометодичного забезпечення вищої освіти. — К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. — 24 с.

*Харенко О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу
ННІ «Юридичний інститут ДВНЗ «Київський національний
економічний університет ім. В. Гетьмана»*

АКАДЕМІЧНА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ СТУДЕНТІВ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКІ РЕАЛІЇ

Сьогодні необхідність повноцінного впровадження та реалізації принципів академічної доброчесності у навчальний процес вищої школи не викликає сумнівів. Академічна чесність – це не сьогоденна примха, а закономірний результат глобалізації та соціально-економічного розвитку, в якому університети мають зайняти чільне місце не лише як осередки фундаментальної науки та концентрату фахових знань, але й зберегти і розвинути духовно-інтелектуальні традиції суспільства.

Однак, відверто кажучи, такі зміни стали серйозним викликом перед основними українськими стейкхолдерами вищої освіти: менеджментом ЗВО, викладачами, студентами та роботодавцями. Неможливо серйозно говорити про високі ідеали академічної доброчесності, коли сучасні українські ЗВО є надмірно матеріально залежними від контрактних правовідносин зі здобувачами освіти. Такий акцент на комерціалізації освітніх послуг утримує менеджмент ЗВО від відрахувань студентів, які платять кошти за навчання. Масовий студент, у свою чергу, чудово розуміючи трансформацію свого статусу залежного здобувача освіти за державний кошт до статусу дорогоцінного клієнта, якому надають освітні послуги, втрачає мотивацію для добросовісного навчання. Дійсно, навіщо студенту докладати зусиль, якщо незалежно від реального рівня його знань він все одно отримає формальний атрибут вищої освіти – диплом?

У ситуації, що склалася, де ЗВО задля свого виживання часто не переймаються дотриманням академічної доброчесності студентами, а останні зловживають своїм новим статусом споживача освітніх послуг, викладачі опинилися, як кажуть, між молотом і ковадлом. Наприклад, буде втрачений сенс ужиття викладачами належних заходів щодо виявлення та припинення таких проявів академічної недоброчесності, як списування та консультування між студентами на іспиті, якщо менеджмент ЗВО не буде підтримувати рішення екзаменатора припиняти складання екзамену студентами та виставляти їм незадовільні оцінки. Якщо повторні іспити не будуть входити до педагогічного навантаження та додатково оплачуватися, це матиме наслідком додаткову демотивацію викладача. Так само буде втрачений сенс ретельної перевірки викладачем самостійних письмових робіт студентів на предмет плагіату чи інших видів академічної недоброчесності, якщо недостатню кількість набраних балів для допуску на іспит можна буде «перекривати» формальним повторним курсом тощо.

Сьогодні можна констатувати, що в освітньому середовищі усвідомлено та/або не усвідомлено формується тенденція, коли і викладач не зацікавлений вимагати від студентів дотримуватися принципів академічної доброчесності, і студент не заохочений на добросовісну навчальну та наукову поведінку.

На нашу думку, у цьому контексті варто також наголосити на одній із найболючіших проблем академічної доброчесності у вищій школі – заочній формі навчання. Дійсно, якщо навчання на стаціонарній формі все ще передбачає необхідність докладати студентами певних зусиль, то студенти заочної форми навчання повсюдно отримують негласні привілеї здати іспит майже за будь-яких умов. У сучасних університетських реаліях прийняти іспит у студента стає, радше, завданням самого викладача, ніж студента. Тому у випадку зі студентами заочної форми навчання належна перевірка їх робіт на дотримання принципів академічної доброчесності є, скоріше, виключенням із загальних правил, аніж стандартною практикою.

Тому сьогодні ми можемо спостерігати деформацію ідеї студентоцентризму в освіті, оскільки таке поблажливе оцінювання академічних успіхів нівелює одну з основних місій університету – забезпечувати якісну професійну підготовку випускника [1]. На жаль, у результаті такого масового толерування академічної недоброчесності студентів утворився певний примат студента щодо викладача університету. Більш того, якщо вчасно не створити передумови для культивування академічної доброчесності в освітньому середовищі, то утвориться примат студента щодо знання в цілому. Тоді випускники ЗВО будуть дискредитовані перед роботодавцями, які найбільше зацікавлені у реальних знаннях свого майбутнього співробітника. Тому ми цілком погоджуємося, що в «умовах цивілізованого освітнього ринку та розвитку університетської автономії дотримання академічної чесності мало б забезпечити навчальному закладу

конкурентну перевагу, оскільки надає йому реноме відповідального гравця і є важливим маркером для фінансових донорів і грантодавців.» [2, с. 96].

Саме тому сьогодні перед менеджментом ЗВО постає важливе завдання впровадити принципи академічної доброчесності в освітнє середовище, але не на формальному рівні, а надати їм конкретного практичного характеру.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Федорченко Юрій. Ідея студентоцентризму та місія університету / Ю. Федорченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1249-ideya-studentotsentrizmu-ta-misiya-universitetu>.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.